

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE2885

[Total No. of Pages : 3

[6537]-401

S.Y.B.A.

ENGLISH

Compulsory English

Text Book : Panorama

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24001)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Answer any six of the following in one or two sentences each. **[6]**

- i) What are the countries of East Asia referred as in 'The Chicago Speech'?
- ii) Why did Swami Vivekananda call Hinduism as a mother of all religions?
- iii) What is the message conveyed by the Parliament of Religions?
- iv) Who is the protagonist of 'Lottery Ticket'?
- v) How much money Ivan Dmitritch thought of spending on real estate?
- vi) What is the theme of 'The Lottery Ticket'?
- vii) Who is the author of the story, 'The Open Window'?
- viii) Why did Mr. Frampton rush out wildly?
- ix) When did the three hunters return?

b) Answer any two of the following. **[14]**

- i) Comment on the significance of the frog's story told by Swami Vivekananda.
- ii) Compare and contrast the characters of Masha and Ivan Dmitritch.
- iii) Write a note on humour and pathos in 'The Open Window'

Q2) a) Answer any six of the following in one or two sentences each. **[6]**

- i) Who is the poet of 'On Another's Sorrow'?
- ii) What is the major theme of 'On Another's Sorrow'?
- iii) What is the rhyme scheme of 'On Another's Sorrow'?
- iv) Why does John Masefield say we should laugh and be merry?
- v) What is the cup of wine and mirth according to John Masefield?

P.T.O.

- vi) What is man's life span compared to in the poem 'Laugh and Be Merry'?
- vii) Who has a glittering form in 'The Rock and the Bubble'?
- viii) Where does the big brown rock stand in the poem?
- ix) What is the moral of the poem "The Rock and the Bubble"?
- b) Answer any two of the following. **[14]**
 - i) Write a note on theme of the poem 'On Another's Sorrow'
 - ii) Comment on significance of the title 'Laugh and Be Merry.'
 - iii) Discuss the message given by Louisa Alcott in 'The Rock and the Bubble'?

- Q3) a) Add question tags to the following (any four) **[4]****
- i) He is going to London.
 - ii) Rudra is not smoking.
 - iii) They played football.
 - iv) They are watching TV.
 - v) These are animals.
 - vi) Everything is arranged.
- b) Identify the type of sentence. (Simple/compound/complex) (any three)[3]**
- i) She is a teacher.
 - ii) My brother gave me a watch and I lost it.
 - iii) We are late because there was a traffic jam.
 - iv) He is poor yet he his trustworthy
 - v) Edison invented the electric bulb.
- c) Change the degree without changing the meaning (any three) **[3]****
- i) Ram is stronger than Sham. (Change into positive degree)
 - ii) London is the cleanest city in England. (Change into comparative degree)
 - iii) Jupiter is bigger than any other planet. (Change into superlative degree)
 - iv) India is the largest democracy in the world. (Change into comparative degree)
 - v) Kalidas is greater than any other playwright. (Change into positive degree)

Q4) a) Specify whether the underlined collocation is right or wrong (any four)[4]

- i) The plane is going to fly off soon!
- ii) Would you like to start an account at our bank?
- iii) I took off my shoes before I stepped inside.
- iv) Did you look TV last night?
- v) Buses are not plying due to heavy rain.

b) Fill in the blanks with correct phrasal verbs given in the bracket:
(any three) [3]

- i) He has _____ a wonderful idea for the picnic. (come into /come up with)
- ii) The Prime Minister _____ the meeting of the Chief Ministers.(call upon/call on)
- iii) I _____ Amir today at the supermarket. It was great to see him. (ran out of/ran into)
- iv) Have you ever _____ such an unusual piece of art? (come forward/ come across)
- v) He _____ his hat to show me his new haircut. (took off / took up)

c) Complete the sentences with an appropriate word chosen from those in the brackets.: (any three) [3]

- i) The _____ called a meeting of the faculty members. (principle/ principal)
- ii) I saw a _____ in the zoo. (deer/dear)
- iii) Don't _____ your valuable time. (waist/west/waste)
- iv) I read a story of the _____ the tortoise.(hair/heir/hare)
- v) Alex received the first _____ for the best acting.(prize/price)

Q5) Answer the following questions in brief: (any two) [10]

- a) What are the steps involved in solving a problem?
- b) Why is time management an important soft skill in professional life?
- c) Comment on different ways to manage and organize time effectively.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2886

[Total No. of Page : 1

[6537]-402

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

MIL-2: नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांसाठी मराठी
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24011)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांचा वापर करताना कोणती दक्षता घ्यावी ते विशद करा. [10]

किंवा

नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांच्या विविध प्रकारांचा आढावा घ्या.

प्रश्न 2) ब्लॉग, फेसबुक आणि ट्विटर लेखनाची वैशिष्ट्ये लिहा. [10]

किंवा

व्यावसायिक पत्रव्यवहाराची आवश्यकता स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा. [5]

अ) वृत्तपत्र व दूरदर्शन या माध्यमांची समाजजागृतीकरिता भूमिका

ब) वेबसाईटसाठी लेखन

[6537]-403

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

MIL-2 : हिंदी भाषा शिक्षण (चतुर्थ अयन)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24012)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

पाठ्यपुस्तक : हिंदी भाषा शिक्षण, संपा. प्रो. डॉ. सदानंद भोसले
(हिंदी अध्ययन मंडल, सा. फुले पुणे विश्वविद्यालय)

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[10]

- अ) उद्देश्य और विधेय के स्वरूप पर प्रकाश डालिए ।
- ब) मिश्र वाक्य के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।
- क) विराम चिह्नों के महत्व को विशद कीजिए ।
- ड) विशेष प्रकार के वाक्यों के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[10]

- अ) 'आदमी हूँ आदमी से प्यार करता हूँ' गीत द्वारा कवि नीरज के मानवतावादी विचारों को स्पष्ट कीजिए ।
- ब) गीतकार नीरज प्रेम को मानव जीवन में क्यों महत्वपूर्ण मानते हैं?
- क) कवि नीरज की दृष्टि से जीवन की बगिया कब महकती है?
- ड) कवि का मन कब मदहोश होता है?

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :

[5]

- अ) वाक्य की परिभाषा देकर वाक्य के भेदों को लिखिए ।
- ब) कवि नीरज नायिका की याद में क्या - क्या करते हैं?

Total No. of Questions : 3

SEAT No.

PE-2888

Total No. of Pages : 3

[6537]- 404

S.Y.B.A. (Semester-IV)

URDU

MIL-2: Urdu Making Sentences & grammar

(2019 Pattern)(CBCS)(24013)

Total Marks :25]

[Time : 2 Hours

Instructions to candidates :

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the left indicate full marks.*

[5]

سوال نمبر 1) ایک جملے میں جواب دیجئے (کوئی پانچ)

(a) جملہ کسے کہتے ہیں؟

(b) کس جملے میں دو یا دو سے زیادہ آزاد جملے ہوتے ہیں؟

(c) ترجمہ کس زبان کا لفظ ہے؟

(d) جو الفاظ اسم کی حالت یا کیفیت ظاہر کریں انہیں کیا کہتے ہیں؟

(e) معنی کے لحاظ سے فعل کی کتنی قسمیں ہیں؟

(f) اسم کی کتنی قسمیں ہیں؟

(g) وہ نام جو محبت یا حقارت کی وجہ سے پڑ جائے کیا کہلاتا ہے؟

[5]

سوال نمبر 2) مناسب متبادل چن کر خانہ پری کیجئے۔

(a) وہ فعل جس کا اثر فاعل سے گذر کر مفعول تک پہنچے _____ کہلاتا ہے۔

(فعل لازم ، فعل متعدی ، فعل ناقص)

P.T.O.

(b) وہ مختصر نام جو شاعر اپنے کلام میں استعمال کرتا ہے _____ کہلاتا ہے۔

(تخلص ، لقب ، خطاب)

(c) وہ لفظ جو اسم کی بجائے استعمال ہوتے ہیں اسے _____ کہتے ہیں

(صفت ، ضمیر ، اسم)

(d) اسم خاص کی _____ قسمیں ہوتی ہیں۔ (دو ، تین ، چار)

(e) اسم کی تعداد بتانے والی صفت _____ کہلاتی ہے۔

(صفت عددی ، صفت ذاتی ، صفت مقداری)

[5]

سوال نمبر 3) (الف) صحیح یا غلط پہنچائے۔

(a) چاقو ، تلوار ، قلم وغیرہ اسم کی قسمیں ہیں۔

(b) بادشاہ یا سرکار کی جانب سے جو اعزازی نام دیا جاتا ہے اسے

”لقب“ کہتے ہیں۔

(c) اردو ادب میں ترجمہ کی روایت مغربی ادب سے آئی ہے۔

(d) جس شے پر کام کا اثر ہو اسے مفعول کہتے ہیں۔

(e) کام کرنے والے کو فاعل کہتے ہیں۔

[3]

سوال نمبر 3) (ب) مندرجہ ذیل میں سے کوئی تین جملوں کی قسم پہنچائے۔

(a) وہ لڑکا جو یہاں آیا تھا احمد کا بھائی تھا۔

(b) اردو ہندوستانی زبان ہے۔

(c) جب تک میں اجازت نہ دو تب تک یہی کھڑے رہنا۔

(d) پھول کھل رہے تھے اور پرندے چہچہا رہے تھے۔

(e) سڑک پر گاڑیوں کی ایک طویل قطار تھی

[3]

سوال نمبر 4) (الف) مندرجہ ذیل میں سے کسی تین کی تعریف مع مثال کیجئے۔

(a) جملہ

(b) ضمیر

(c) فعل

(d) صفت

(e) اسم

[4]

سوال نمبر 4) (ب) مندرجہ ذیل جملوں کا اردو میں ترجمہ کیجئے۔

- a) Urdu is the word of Turkish Language.
- b) Today I have completely learned Urdu to read and write.
- c) Who was the first prime Minister of India?
- d) mango is the king of fruits.

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2889

[Total No. of Pages : 2

[6537]-405

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE2B(3) S-1 : मध्ययुगीन मराठी साहित्य : निवडक मध्ययुगीन
गद्य, पद्य

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24021)

पाठ्यपुस्तक: निवडक मध्ययुगीन गद्य-पद्य

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढील पाच प्रश्नांपैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [15]

- अ) 'भारुड' या वाङ्मयप्रकाराची ओळख करून द्या.
- ब) 'महदंबेचे धवळे' हे मराठीतील पहिले कथाकाव्य आहे हे विशद करा.
- क) 'शांति क्षमा दया' या अभंगाचा आशय लिहा.
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या पत्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) 'सुंदरा मनामध्ये भरली' या लावणीचे सौंदर्य स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) पुढील तीन प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) 'गवळण' या काव्यप्रकाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) ऐतिहासिक पत्रांचे महत्त्व सांगा.
- क) बखर साहित्य प्रकाराचा परिचय करून द्या.

P.T.O.

- प्रश्न 3) पुढील तीन प्रश्नापैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]
- अ) हत्तीच्या दृष्टांतातील मतितार्थ स्पष्ट करा.
- ब) 'ऊस डोंगा परी रस नव्हे डोंगा' या अभंगाचे विशेष लिहा.
- क) 'कांदा मुळा भाजी' या अभंगातील भावोत्करता स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) पुढील दोन प्रश्नापैकी एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा : [15]
- अ) निवडक मध्ययुगीन गद्य-पद्य या पाठ्यपुस्तकातील संत काव्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) महानुभाव गद्य लेखनाचे विशेष लिहा.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PE-2890

Total No. of Pages : 2

[6537]-406

S.Y.B.A. (Semester - IV)

URDU

DSE-1B:History of Urdu Literature (Poetry)

(2019 Pattern)(CBCS) (24071)

Total Marks :70]

[Time :2½ Hours

Instructions to the Candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

[15] سوال نمبر (1) غزل کی مقبولیت کے اسباب بیان کیجئے۔

یا

نظم نگاری کے فن پر اظہار خیال کیجئے۔

[15] سوال نمبر (2) اصغر گوٹہ وی حیات اور شخصیت پر روشنی ڈالئے۔

یا

اصغر گوٹہ وی کے کلام کی نمایاں خوبیاں بیان کیجئے۔

[15] سوال نمبر (3) امجد حیدر آبادی کی علمی و ادبی خدمات کا جائزہ لیجئے۔

یا

امجد حیدر آبادی کی رباعی گوئی پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

P.T.O.

[15] سوال نمبر 4) بحیثیت غزل گو ناصر کاظمی کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

یا

ناصر کاظمی کا کلام اپنے عہد کا آئینہ دار ہے۔ واضح کیجئے۔

[10] سوال نمبر 5) ذیل میں سے کسی دو پر مختصر نوٹ لکھیئے۔

(i) فن رباعی

(ii) غزل میں رنگ تفریق

(iii) حیات امجد حیدر آبادی

(iv) ناصر کاظمی کے حالات زندگی

✓ ✓ ✓ ✓

[6537]-407

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE - 1B - (S-1) : साहित्य के भेद (Sahitya Ke Bhed)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- अ) मुक्तक काव्य का सामान्य परिचय दीजिए ।
- ब) प्रबंध काव्य के भेदों पर संक्षेप में प्रकाश डालिए ।
- क) महाकाव्य की विशेषताएँ विशद कीजिए ।
- ड) खंडकाव्य का स्वरूप स्पष्ट कीजिए ।
- इ) गीति काव्य की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- अ) उपन्यास के तत्व संक्षेप में विशद कीजिए ।
- ब) निबंध विधा का स्वरूप स्पष्ट कीजिए ।
- क) कहानी की परिभाषा देकर उसकी विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए ।
- ड) उपन्यास और कहानी के अंतर को विशद कीजिए ।
- इ) निबंध की विशेषताएँ संक्षेप में लिखिए ।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- अ) नाटक विधा का तात्त्विक परिचय दीजिए ।
- ब) एकांकी की परिभाषा और स्वरूप स्पष्ट कीजिए ।
- क) रेडियो नाटक की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए ।
- ड) मंचीय नाटक का स्वरूप विशद कीजिए ।
- इ) नाटक की परिभाषा देते हुए स्वरूप पर प्रकाश डालिए ।

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

PE-2892

[6537]-408

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE 1B : KAVYASHASTRAM AND KAUTILIYA
ARTHASHASTRAM

काव्यशास्त्रम् आणि कौटिलीयार्थशास्त्रम्
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24111)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions : 1) All questions are compulsory.

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) A) Write a Reference to context (any one)

[5]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा. (कोणतेही एक)

- अत्र निष्पन्दत्वेन आश्वास्त्यम्, तेन च जनरहितत्वम्, अतः सङ्केतस्थानमेतत् इति कयाचित् कश्चित् प्रत्युच्यते ।
- शत्रुभिप्रायं वा पूरयिष्यति, इति शनैर्यायात्; विपर्यये शीघ्रम् ।

B) Define any one अलंकार with an example.

[5]

कोणत्याही एका अलंकाराचे लक्षण सोदाहरण स्पष्ट करा.

- अतिशयोक्तिः ।
- अर्थान्तरन्यासः ।

C) Define any one वृत्त with an example.

[5]

कोणत्याही एका वृत्ताचे लक्षण सोदाहरण स्पष्ट करा.

- भुजङ्गप्रयातम् ।
- शिखरिणी ।

P.T.O.

Q2) A) Write answers to any five questions in the Sanskrit language.[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे संस्कृत भाषेत लिहा.

- i) कुन्ता: प्रविशन्ति इत्यस्मिन् उदाहरणे का लक्षणा विद्यते?
- ii) सङ्केतग्रहणं कुत्र भवति?
- iii) वाचकशब्दलक्षणं लिखत ।
- iv) कौटिलीयार्थशास्त्रे ग्रन्थे सतः दशमाधिकरणस्य नाम किम्?
- v) अभिहितान्वयवादिनः के सन्ति?
- vi) क्वचित् तात्कर्म्यात् लक्षणा भवति । तस्य उदाहरणं लिखत ।

B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च)

[5]

i) ननमयययुता	a) भाट्टमीमांसकाः
ii) अन्विताभिधानवादिनः	b) प्राभाकरमीमांसकाः
iii) गौरयम्	c) आसारः
iv) धनुश्शतायामर्धविस्तारं	d) हस्तिकर्माणि
v) मित्रबलम्	e) मालिनी
vi) कोशवाहनापवाहनम्	f) राजवास्तुकं
	g) साध्यवसाना लक्षणा

Q3) A) Explain the statement षड्विधा लक्षणा.

[12]

षड्विधा लक्षणा हे वाक्य स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Write an essay on आर्थीव्यञ्जना.

आर्थीव्यञ्जनेवर निबंध लिहा.

B) Write a note.

[8]

टीप लिहा.

- i) तात्पर्यार्थः ।
- ii) अर्थव्यञ्जकता ।

Q4) A) Discuss topics narrated in सांग्रामिकाधिकरण. [12]

सांग्रामिकाधिकरणात आलेल्या विषयांची चर्चा करा.

OR/किंवा

Discuss topics described in two chapters titled युद्धभूमयः and पत्त्यश्वरथहस्तिकर्माणि.

युद्धभूमयः तथा पत्त्यश्वरथहस्तिकर्माणि या दोन अध्यायात आलेल्या विषयांची चर्चा करा.

B) Write a note. [8]

टीप लिहा.

i) स्कन्धवारप्रयाणविषये कौटिल्यस्य दिग्दर्शनम् ।

ii) स्वसैन्योत्थाहनम् ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2893

[Total No. of Pages : 4

[6537]-409

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-1B : Micro Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24151)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams whenever necessary.*

Q1) Answers the following questions in the 20 words each (Any 8) : [16]

- a) What is opportunity cost?
- b) What is international market?
- c) What is marginal cost?
- d) Write the definition supply of Labour.
- e) What is oligopoly?
- f) What is selling cost?
- g) What is interest?
- h) What is Transfer Earning?
- i) State two characteristics of Welfare Economics.
- j) What is Welfare Economics?

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in the 50 words each (any 4) : [16]

- a) Explain the concept of variable costs.
- b) State the characteristics of Duopoly market.
- c) Explain the classification of market by location.
- d) Explain the theory of profit innovation.
- e) Explain the concept of Quasi Rent.
- f) Explain the Pigou's concept of maximum welfare.

Q3) Answer the following questions in the 100 words each (any 3) : [18]

- a) Explain the short-run cost curves basis on Diagram.
- b) Explain the characteristics of Monopolistic Competition.
- c) Explain the uncertainty bearing theory of profit.
- d) Explain Dr. Amartya Sen's views on welfare economics.

Q4) Answer the following questions in the 200 words each (any 2) : [20]

- a) Explain the Revenue concepts.
- b) What is monopoly market? Write the characteristics of monopoly.
- c) Explain the marginal productivity theory of distribution.

Total No. of Questions : 4]

PE-2893

[6537]-409

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-1B : Micro Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) वैकल्पीक खर्च म्हणजे काय?
- ब) आंतरराष्ट्रीय बाजार म्हणजे काय?
- क) सीमांत खर्च म्हणजे काय?
- ड) श्रमाच्या पुरवठ्याची व्याख्या लिहा.
- इ) अल्पविक्रेताधिकार म्हणजे काय?
- फ) विक्री खर्च म्हणजे काय?
- य) व्याज म्हणजे काय?
- र) बदली उत्पन्न म्हणजे काय?
- ल) कल्याणकारी अर्थशास्त्राची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- व) आर्थिक कल्याण म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [16]

- अ) बदलता खर्च संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) द्विविक्रेताधिकार बाजारपेठेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) स्थानानुसार बाजाराचे वर्गिकरण स्पष्ट करा.
- ड) नफ्याचा नवप्रवर्तन सिद्धांत स्पष्ट करा.
- इ) आभास खंडाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) प्रा. पिंगू यांची कल्याणाच्या महत्तमीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

- अ) अल्पकालीन खर्च वक्र आकृतीच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.
- ब) मत्तेदारी युक्त स्पर्धेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) नफ्याचा अनिश्चितता वहन सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) डॉ. अमर्त्य सेन यांचे कल्याणकारी अर्थशास्त्रासंबंधी विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) प्राप्तीच्या संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) मत्तेदारी बाजारपेठ म्हणजे काय? मत्तेदारीचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) विभाजनाचा सीमांत उत्पादकता सिद्धांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2894

[Total No. of Pages : 4

[6537]-410

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1B : Western Political Thought

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24161)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- a) Who introduced the concept of General Will?
- b) Which revolution led by Rousseau's thought?
- c) According to Hegel what are the three stages of dialectics?
- d) What do Hegel's views on war advocate?
- e) Which famous book was written by J.S. Mill?
- f) What are the two criteria for eligibility of electors proposed by J.S. Mill?
- g) Which are the two classes in Marx's theory of class struggle?
- h) Which world famous book was written by Karl Marx and Friedrich Engels?
- i) On whom does marxism criticize through surplus value theory?
- j) What are the two types of human will according to Rousseau?

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) Write Rousseau's characteristics of the General will?
- b) Hegel's ideas on idealism.
- c) State's function stated by J.S. Mill.
- d) Karl Marx's concept of stateless society.
- e) Write Rousseau's views on peoples sovereignty.
- f) A critical analysis of Hegel's thoughts on the state.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words)

[18]

- a) Rousseau's views on Human Nature.
- b) Rousseau's state of Nature.
- c) Discuss the merits and demerits of Hegel's Philosophy.
- d) Explain J.S. Mills views on representative government.
- e) Explain Marxian views on revolution.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) Examine Rousseau's views on government.
- b) Evaluate J.S. Mills thoughts.
- c) Critically examine the Marxian theory of Historical materialism.

Total No. of Questions : 4]

PE-2894

[6537]-410

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1B : Western Political Thought
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24161)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) : [16]

- अ) 'सामुहिक ईहा' ही संकल्पना कोणी मांडली?
- ब) रूसोच्या विचारांमुळे कोणती राज्यक्रांती घडून आली?
- क) हेगेलच्या मते, द्वंद्वीय विरोध विकासातील तीन अवस्था कोणत्या?
- ड) हेगेलचे युद्ध विषयक विचार कशाचा पुरस्कार करतात?
- इ) जे. एस. मिलने कोणता सुप्रसिद्ध ग्रंथ लिहीला?
- फ) जे.एस. मिलने मांडलेले मतदारांच्या पात्रतेचे दोन निकष कोणते?
- य) मार्क्स प्रणीत वर्ग संघर्ष सिद्धांतातील दोन वर्ग कोणते?
- र) कार्ल मार्क्स व फ्रेडरिख एंगल्स यांनी कोणता जग प्रसिद्ध ग्रंथ लिहीला?
- ल) अतिरिक्त मूल्य सिद्धांताद्वारे मार्क्सवाद कोणावर टिका करतो?
- व) रूसोने मानवी इच्छेचे कोणते दोन प्रकार सांगितले?

प्रश्न 2) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) रूसोच्या सामान्य ईच्छेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) हेगेलचे आदर्शवाद विषयक विचार.
- क) जे. एस. मिलने सांगितलेली राज्याची कार्ये.
- ड) कार्ल मार्क्सची राज्यविहीन समाजाची संकल्पना.
- इ) रूसोचे जनसर्वभौमत्वाबाबतचे विचार लिहा.
- फ) हेगेलच्या राज्यविषयक विचारांचे परीक्षण करा.

प्रश्न 3) 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) रूसोचे मनुष्य स्वभाव विषयक विचार स्पष्ट करा.
- ब) रूसोचे निसर्गावस्थेविषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- क) हेगेलच्या तत्वज्ञानातील गुणदोषांची चर्चा करा.
- ड) जे. एस. मिलचे प्रातिनिधीक शासन विषयक विचार लिहा.
- इ) कार्ल मार्क्सचे क्रांति विषयक विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) जबाबदार शासनासंबंधी रूसोच्या विचारांचे परीक्षण करा.
- ब) जे. एस. मिलच्या विचारांचे मूल्यमापन करा.
- क) कार्ल मार्क्सच्या ऐतिहासिक भौतिकतावादी सिद्धांताचे मूल्यमापन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2895

[Total No. of Pages : 4

[6537]-411

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE-1B : Medieval India : Mughal Period
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - IV) (24171)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (Any 1) : **[15]**

- a) 'Babar was an empire Founder'? Discuss it.
- b) Explain the Religious policy of Emperor Akabar.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any 1) : **[15]**

- a) Write Information about Judicial system during Mughal period.
- b) Write a detailed account of 'Suffi Movement' during Mughal period.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any 2) : **[20]**

- a) Give Information on public improvements (Roads and Sarayee) during Mughal Period.
- b) Give information about 'Mansabdari' system of Akbar.
- c) Give information about provincial system during Mughal period.
- d) Give information about Internal Trade system during Mughal period.

P.T.O.

Q4) Short notes (Any 4) :

[20]

- a) Travelogues of Foreign Travelers during Mughal period.
- b) Tarikh-E-shershahi.
- c) Battle of Panipat (A.D. 1526)
- d) Coins of Mughal Period.
- e) Women's Life in Mughal Period.
- f) Metal Industry in Mughal Period.

Total No. of Questions : 4]

PE-2895

[6537]-411

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-1B : Medieval India : Mughal Period
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - IV) (24171)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
- अ) 'बाबर एक साम्राज्य संस्थापक होता' ? चर्चा करा.
ब) सम्राट अकबराचे धार्मिक धोरण स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
- अ) मुघलकालीन न्यायव्यवस्थेची माहिती लिहा.
ब) मुघलकालीन सूफी चळवळीची सविस्तर माहिती लिहा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) मुघलकालीन सार्वजनिक सुधारणांची (रस्ते आणि सराई) माहिती द्या.
ब) अकबराच्या मनसबदारी व्यवस्थेची माहिती द्या.
क) मुघलकालीन प्रांतीय व्यवस्थेची माहिती द्या.
ड) मुघलकालीन अंतर्गत व्यापारी व्यवस्थेची माहिती द्या.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) मुघलकालीन परकीय प्रवाशांची प्रवासवर्णने
- ब) तारिख - ए - शेरशाही
- क) पानिपतची लढाई (1526)
- ड) मुघलकालीन नाणी
- इ) मुघलकालीन स्त्रीजीवन
- फ) मुघलकालीन धातू उद्योग

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2896

[Total No. of Pages : 4

[6537]-412

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

Gg-210(B) DSE-1B : Geography of Maharashtra - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24201)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of map stencils is allowed.
- 4) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Write answer of the question about 20 words each (Any Eitght) : [16]

- a) What is cash crops?
- b) Write the names of any two species of wheat crop.
- c) What type of Soil is reguired for cotton and sugarcane crops.
- d) What was the population of Maharashtra as per 2011 census.
- e) Which are the two most populous cities in Maharashtra?
- f) What is primary Occupation?
- g) What is rural development?
- h) In which district Hiware Bazar and Patoda villages are located?
- i) Write a definition of 'tourism' geography.
- j) State any two benefits of Agro-tourism.

P.T.O.

Q2) Write short notes in about 50 words (any three) : [18]

- a) Geographical conditions required for Grape crops.
- b) Migration in Maharashtra.
- c) Rural Development schemes.
- d) Agri-tourism.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each (any two) : [16]

- a) Explain the economic problems of agriculture in Maharashtra.
- b) Explain the sex-ratio in Maharashtra.
- c) Write the classification of rural settlements.

Q4) Write the answers of the questions in 300 words each (any one) : [20]

- a) Explain the importance of agriculture in the economy of Maharashtra.
- b) Explain the role of Maharashtra Tourism Development Corporation in tourism development in Maharashtra.

Total No. of Questions : 4]

PE-2896

[6537]-412

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

Gg-210(B) DSE-1B : Geography of Maharashtra - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) नगदी पिके म्हणजे काय?
ब) गहू या पिकाच्या कोणत्याही दोन प्रजातींची नावे लिहा.
क) कापूस व उस या विकासासाठी कोणत्या प्रकारची मृदा आवश्यक असते.
ड) सन 2011 च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्राची लोकसंख्या किती होती?
इ) महाराष्ट्रातील सर्वाधिक लोकसंख्येची दोन शहरे कोणती आहेत?
फ) प्राथमिक व्यावसाय म्हणजे काय?
य) ग्रामिण विकास म्हणजे काय?
र) हिवरे बाजार व पाटोदा ही गावे कोणत्या जिल्ह्यात आहेत?
ल) पर्यटन भूगोलाची व्याख्या लिहा.
व) कृषी पर्यटनाचे कोणतेही दोन फायदे सांगा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

- अ) द्राक्षे पिकासाठी आवश्यक भौगोलिक परिस्थिती
- ब) महाराष्ट्रातील स्थलांतर
- क) ग्रामिण विकासाच्या योजना
- ड) कृषी पर्यटन

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [16]

- अ) महाराष्ट्रातील शेतीच्या आर्थिक समस्या स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्रातील लिंग गुणोत्तर स्पष्ट करा.
- क) ग्रामिण वसाहतीचे वर्गीकरण लिहा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : [20]

- अ) महाराष्ट्रातील अर्थव्यवस्थेतील शेतीचे महत्व लिहा.
- ब) महाराष्ट्रातील पर्यटन विकासातील महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2897

[Total No. of Pages : 4

[6537]-413

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1B : Psychology of Abnormal Behaviour - II (DSE - B1)
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24221)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any four) [20]

- a) Explain the attention deficit disorder.
- b) Explain the nature of anti social personality disorder.
- c) What are the delusional disorder?
- d) Explain the dignostic criteria of Schizophrenia.
- e) Describe the alcohol related disorder.
- f) What is the communication disorder.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two) [20]

- a) Explain the details about eating disorder.
- b) Explain the diagnostic criteria of hyper activity.
- c) Describe the nature of internet and cell phone addiction disorder.
- d) Discuss the types of intellectual disability.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (Any one) [20]

- a) Explain indetail about anxious and fearful personality disorder.
- b) Write the types of sleep disorders.

P.T.O.

Q4) Write short notes (Any 2) :

[10]

- a) Autism disorder.
- b) Dementia.
- c) Paranoid personality disorder.
- d) Light therapy.

Total No. of Questions : 4]

PE-2897

[6537]-413

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1B : Psychology of Abnormal Behaviour - II (DSE - B1)

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही 4) [20]

- अ) अवधान अक्षमता विकृती स्पष्ट करा.
- ब) समाज विघातक व्यक्तिमत्त्व विकृतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) विभ्रम विकृती म्हणजे काय?
- ड) छिन्न मनस्कतेचे निदानात्मक निकष स्पष्ट करा.
- इ) मद्यपान संबंधित विकृतीचे वर्णन करा.
- फ) संप्रेषण विकृती म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) [20]

- अ) खाण्याच्या संबंधित विकृतींचे सविस्तर वर्णन करा.
- ब) अति क्रियाशीलता विकृतीचे निदानात्मक निकष स्पष्ट करा.
- क) आंतरजाल (इंटरनेट) आणि भ्रमणध्वनी आसक्ती विकृतीचे स्वरूप वर्णन करा.
- ड) बौद्धिक अक्षमता विकृतींच्या प्रकारांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) [20]

- अ) चिंताक्रांत आणि भयग्रस्त व्यक्तिमत्त्व विकृती सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) निद्रा विकृतीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणतेही 2) :

[10]

- अ) स्वमग्नता विकृती.
- ब) अवमनस्कता.
- क) संभ्रांतीजन्य व्यक्तिमत्व विकृती.
- ड) प्रकाशझोत उपचार पद्धती.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2898

[Total No. of Pages : 4

[6537]-414

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1B-SPL-1 : India's Internal Security - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three)[3 × 5 = 15]

- a) Explain the Article 35-A.
- b) Explain the Meaning and Concept of Naxalism.
- c) State the Effects of Terrorism.
- d) Explain the Concept of Counter Terrorism.
- e) Explain the Meaning and Concept of Cyber Crime.

Q2) Answer the following questions in 300 Words each. (Any One)[1 × 15 = 15]

- a) Describe in details the Preventive measures against Terrorism.
- b) Explain in details the Events and Provisions of against Cyber Crime.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two)[2 × 10 =20]

- a) What is the Historical background of Article 370? What will happen after Article 370 is deleted or repealed?
- b) Explain in details the Naxalite Movements in India.
- c) Explain the Types of Terrorism.
- d) Describe in details the types of Cyber Crimes.

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four)

[4 × 5 = 20]

- a) Causes of Jammu and Kashmir Problem
- b) Naxalite Problems
- c) Solutions on Terrorism
- d) India's Counter Terrorism Policy
- e) Cyber Criminal Laws
- f) Effects of Jammu and Kashmir Problem

Total No. of Questions : 4]

PE-2898

[6537]-414

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1B-SPL-1 : India's Internal Security - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24271)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [3 × 5 = 15]
- अ) कलम 35 – अ स्पष्ट करा.
ब) नक्षलवादाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
क) दहशतवादाचे परिणाम सांगा.
ड) प्रति दहशतवादाची संकल्पना स्पष्ट करा.
इ) सायबर किंवा संगणक गुन्ह्यांचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [1 × 15 = 15]
- अ) दहशतवादा विरुद्धचे प्रतिबंधात्मक उपाय सविस्तर विशद करा.
ब) सायबर गुन्ह्यांच्या घटना आणि विरोधातील तरतुदी सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [2 × 10 = 20]
- अ) कलम 370 ची पार्श्वभूमी काय आहे? कलम 370 हटविल्यानंतर किंवा रद्द झाल्यानंतर काय बदल होतील? / झाले?
ब) भारतातील नक्षलवादी चळवळ सविस्तर स्पष्ट करा.
क) दहशतवादाचे प्रकार स्पष्ट करा.
ड) सायबर किंवा संगणक गुन्ह्यांचे प्रकार सविस्तर विशद करा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[4 × 5 = 20]

- अ) जम्मू आणि काश्मीर समस्येची कारणे
- ब) नक्षलवाद समस्या
- क) दहशतवादावर उपाय योजना
- ड) प्रतिदहशतवादा विषयीचे भारताचे धोरण
- इ) सायबर किंवा संगणक गुन्ह्या संबंधीचे कायदे
- फ) जम्मू आणि काश्मीर समस्येचे परिणाम

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE-2899

[Total No. of Pages : 2

[6537]-415

S.Y. B.A.

ENGLISH

DSC - 1B : Appreciating Drama

(Old English Special Paper - I)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-IV) (24331)

Texts : Arms and The Man - G.B. Shaw

The Fire and the Rain-Girish Karnad

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions :

[15]

- a) Discuss the fire sacrifice as a symbol of power in the play 'The Fire and The Rain'.
- b) What does Nittilai symbolize in the play 'The Fire and The Rain'?
- c) Why does Paravasu kill his father, Rabhya?
- d) Comment briefly on the mythological story behind 'The Fire and The Rain'.
- e) What is the difference between Paravasu and Aravasu, in your view?

P.T.O.

Q2) Answer any three of the following questions : [15]

- a) What advice does Nittilai give to Aravasu? What effect it has upon him?
- b) Discuss the importance of 'epilogue' in 'The Fire and The Rain'.
- c) What role does Brahma Raksha play in 'The Fire and The Rain'.
- d) Why does Rabhya create a demon called kritya?
- e) Why does Yavakri want a boon?

Q3) Answer any one of the following questions : [10]

- a) Do you think that Raina grows mature towards the end of the play? Explain your views.
- b) Comment on the plot construction of 'Arms and the Man'

Q4) Answer any one of the following questions : [10]

- a) Critically examine the role of Bluntsehli in the play 'Arms and the Man'.
- b) Comment on the character of Louka, the maid servant in 'Arms and the Man'.

Q5) Answer any four of the following questions : [20]

- a) Who is Vishakha? Explain her relationship with Yavakri.
- b) Explain the dramatic turn that fight between Yavakri and Kritya demon takes.
- c) Why is Vishakha unwilling to live with Parvasu?
- d) Why does the king insist to undergo the fire sacrifice?
- e) Why does Arvasu fail to attend the tribal council?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2900

[Total No. of Pages : 3

[6537]-416

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-1B MS-3 : Problem Course Based on MG-4 and AMG-4
(2019 Pattern) (Semester - IV) (34341)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following :

[10]

- a) Evaluate $\lim_{t \rightarrow 0} [\cos^2 t \vec{i} + \sin^2 t \vec{j} + \vec{k}]$.
- b) Find the gradient vector field of the function $f(x, y) = e^{-xy}$.
- c) Obtain the Parametric representation for the elliptic paraboloid
 $x = 5y^2 + 2z^2 - 5$.
- d) Find the $\text{curl } \vec{F}$ if $\vec{F} = x\vec{i} + y^2\vec{j} + z\vec{k}$.
- e) If $f: V \rightarrow W$ is linear, define the $\ker f$ and the image of f .
- f) For which value(s) of the constant k does the system

$$x - y = 3$$

$$2x - 2y = k$$

have infinitely many solution.

- g) Show that $\{1, \sqrt{5}\}$ is linearly independent in $\mathbb{R}$ over $\mathbb{Q}$.

P.T.O.

Q2) Attempt any FOUR of the following :**[20]**

- a) Find the arc length parameter along the curve

$$\vec{r}(t) = (4\cos t)\vec{i} + (4\sin t)\vec{j} + 3t\vec{k} \text{ from the point where } t = 0.$$

- b) Evaluate $\int_0^1 [t^3\vec{i} + 7\vec{j} + (t+1)\vec{k}] dt$.

- c) Using Green theorem area formula find the area of the ellipse $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$.

- d) Solve

$$x + y + 2z = 9$$

$$2x + 4y - 3z = 1$$

$$3z + 6y - 5z = 0$$

by using Gauss Elimination method.

- e) Prove that the intersection of two subspaces of a vector space V is also a subspace of V .

- f) Show that $T : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ defined by

$$T((x, y)) = x^2 + y^2$$

is not linear.

Q3) Attempt any FOUR of the following :**[20]**

- a) Find $\hat{T}$ and $\hat{N}$ for the plane curve $\vec{r}(t) = a\cos t\vec{i} + a\sin t\vec{j}$ of a circle of radius a .

- b) Solve the initial value problem for $\vec{r}(t)$ where $\frac{d}{dt}\vec{r}(t) = -t\vec{i} - t\vec{j} - t\vec{k}$

with initial condition $\vec{r}(0) = \vec{i} + 2\vec{j} + 3\vec{k}$.

- c) Evaluate $\int_C f(x, y, z) ds$ where $f(x, y, z) = x - 3y^2 + z$ over the line segment C joining the origin to the point $(1, 1, 1)$.

- d) Find $\ker T$, where $T : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ defined by

$$T(x, y, z) = (x + y, y - z)$$

- e) Find the rank and nullity of the matrix A given by

$$\begin{pmatrix} 1 & -2 & 2 & 3 \\ 0 & 6 & -1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 8 \end{pmatrix}.$$

- f) Determine whether the set

$$S = \{(1, 2, 3), (0, 2, 3), (0, 0, 3)\}$$

is linearly independent in R^3 .

Q4) Attempt any TWO of the following :

[20]

- a) Find the flux of $\vec{F} = yz\vec{i} + z^2\vec{k}$ outward through the surface S cut from the cylinder

$$y^2 + z^2 = 1, z \geq 0$$

by the planes $x = 0$ and $x = 1$.

- b) Evaluate the integral $\iiint G(x, y, z) d\rho$ where $G(x, y, z) = zyz$ over the surface of the cube cut from the first octant by the planes $x = 1, y = 1$ and $z = 1$.

- c) Prove that the set $\mathbb{R}^2$ of all ordered pairs of real numbers is a vector space over $\mathbb{R}$.

- d) Determine the value of a so that the following system in unknown x, y, z has

i) a unique solution

ii) no solution

iii) an infinite number of solutions

$$x + 2y + z = 2$$

$$2x - 2y + 3z = 1$$

$$x + 2y - (a^2 - 3)z = a$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2901

[Total No. of Pages : 4

[6537]-417

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1B : Development of Sociology in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24371)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes (any three) :

[15]

- a) Indian nationalism.
- b) Development of Sociology in India.
- c) Colonial background.
- d) Indology.
- e) Contribution of British officers in the development of Sociology in India.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three) :

[15]

- a) Explain the concept of sub-castes.
- b) Describe the impact of dominant caste on social and Political sector.
- c) Elaborate the characteristics of sanskritization.
- d) Explain Dr. G.S. Ghurye's thoughts on caste sytem.
- e) Explain non - brahmanical perspective.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) :

[20]

- a) Discuss the characteristics of caste system.
- b) Explain the development of Sociology in British period.
- c) Explain the development of Sociology in Indian Universities.
- d) Elucidate M.N. Srinivas's views on dominant castes.

P.T.O.

Q4) Answer the following questions in 300 words (any one) : [20]

- a) Explain Dr. B.R. Ambedkar's views of origin of caste in India.
- b) Explain how A.R. Desai studied Indian nationalism from Marxist perspective.

Total No. of Questions : 4]

PE-2901

[6537]-417

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1B : Development of Sociology in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

-
- प्रश्न 1) टिपा लिहा : कोणत्याही तीन [15]
अ) भारतीय राष्ट्रवाद.
ब) भारतातील समाजशास्त्राचा झालेला विकास.
क) वसाहतिक पार्श्वभूमी.
ड) प्राच्य विद्या.
इ) भारतीय समाजशास्त्राच्या विकासातील ब्रिटीश अधिकाऱ्यांचे योगदान.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही 3 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]
अ) 'पोटजाती' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) सामाजिक आणि राजकीय क्षेत्रावरील प्रभावी जातीच्या परिणामांचे वर्णन करा.
क) संस्कृतीकरणाची वैशिष्ट्ये विशद करा.
ड) डॉ. घुर्ये यांचे जाती व्यवस्थे वरील विचार स्पष्ट करा.
इ) ब्राह्मणेत्तर दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]
अ) जाती व्यवस्थेच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
ब) ब्रिटीश कालखंडात समाजशास्त्राचा विकास स्पष्ट करा.
क) भारतीय विद्यापीठांमध्ये समाजशास्त्राचे विकास स्पष्ट करा.
ड) एम. एन. श्रीनिवास यांचे प्रभावी जाती विषयी विचार विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

अ) डॉ. बी. आर. आंबेडकरांचे जातीच्या उत्पत्ती विषयीचे विचार स्पष्ट करा.

ब) ए. आर. देसाई यांनी भारतीय राष्ट्रवादाचा अभ्यास मार्क्सवादी दृष्टिकोनातून कसा केला, हे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2902

[Total No. of Pages : 4

[6537]-419

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-1B-(S-1) : Indian Philosophy : Orthodox Systems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24421)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words. [15]

- a) Write a note on Nyaya Darshana's views on Shabda pramana.
- b) Explain Vaisheshika's notion of Padarth.
- c) Narrate Samkhya's theory of liberation.
- d) Write a note on Purvamimamsa's concept of Apurva.
- e) Explain Trividh-Satta theory of Shankaracharya.

Q2) Write short notes on any Three of the following in 100 words : [15]

- a) Nyaya theory of Anumana.
- b) Samkhya evaluation of Tattvas.
- c) Write a note on Yoga concepts of Yama.
- d) Purvamimamsa's opinion on Moksha.
- e) Shankaracharya's notion of Maya.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words. [20]

- a) Explain Nyaya notion of Anuman as a pramana.
- b) Narrate Purvamimamsa's attitude towards Veda.
- c) Elucidate Shankaracharya's concept of Moksha.

P.T.O.

Q4) Answer any One of the following questions in 400 words.

[20]

- a) Explain Nyaya and Vaisheshika's concept of God.
- b) Describe Yoga's conceptions of Chitta in detail.

Total No. of Questions : 4]

PE-2902

[6537]-419

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-1B-(S-1) : Indian Philosophy : Orthodox Systems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [15]
अ) न्याय दर्शनाच्या शब्द प्रमाणावरील दृष्टिकोनावर टीप लिहा.
ब) वैशेषिकांची पदार्थ संकल्पना स्पष्ट करा.
क) सांख्यांची मुक्ती संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) पूर्वमीमांसकांच्या अपूर्व संकल्पनेवर टीप लिहा.
इ) शंकराचार्याचा त्रिविधसत्ता सिद्धांत स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर टिपा 100 शब्दांत लिहा. [15]
अ) न्यायांचा अनुमान सिद्धांत.
ब) सांख्यांच्या प्रकृती व पुरुष या तत्त्व संकल्पनांवरील मूल्यमापन.
क) योगदर्शनाच्या 'यम' संकल्पनेवर टीप लिहा.
ड) पूर्वमीमांसकांचे 'मोक्ष' संकल्पनेवरील मत.
इ) शंकराचार्याची 'माया' संकल्पना.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]
अ) अनुमान एक प्रमाण यावरील न्यायदर्शनाचे मत सांगा.
ब) पूर्वमीमांसकांचा वेदविषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
क) शंकराचार्याची मोक्ष संकल्पना सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांत लिहा.

[20]

अ) न्याय आणि वैशेषिक यांची ईश्वर संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) योगदर्शनाची 'चित्त' संकल्पना सविस्तरपणे मांडा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2903

[Total No. of Pages : 4

[6537]-420

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE 1B : Personnel Administration

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words).

[16]

- a) Write the function of Employee association.
- b) Explain any two types of accountability.
- c) What is the human resource development.
- d) Write the any two factors that effect motivation.
- e) What is stress.
- f) Write the definition of 'Strike'.
- g) State the definition of 'Discipline'
- h) State the performance appraisal two objectives?
- i) State the definition at administrative accountability.
- j) What is 'Motivation'.

Q2) Attempt any four question (50 words).

[16]

- a) Stress management.
- b) Administrative Tribunal
- c) Concept of administrative corruption
- d) Right strike
- e) Functions of Whitley council.
- f) Objectives of employee association.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words).

[18]

- a) Explain the structure of Whitley council.
- b) Explain the different types of Motivation.
- c) What are the causes of administrative corruption.
- d) Explain the process of performance appraisal.

Q4) Attempt any two questions (200 words).

[20]

- a) Explain the objectives and functions of the Whitley council.
- b) Describe the meaning, significance, types of motivation.
- c) Write the detail of types of Accountability.

Total No. of Questions : 4]

PE2903

[6537]-420

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE 1B : Personnel Administration

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) कर्मचारी संघटनेची कार्ये लिहा.
- ब) उत्तरदायित्वाचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.
- क) मानव संसाधन विकास म्हणजे काय?
- ड) अभिप्रेरणेला प्रभावित करणारे कोणतेही दोन घटक लिहा.
- इ) 'ताणतणाव' व्याख्या लिहा.
- फ) 'संप' व्याख्या लिहा.
- य) 'शिस्त' व्याख्या लिहा.
- र) कार्यसिधी मूल्यमापन कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- ल) प्रशासकीय उत्तरदायित्व म्हणजे काय?
- व) 'अभिप्रेरणा' म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) ताणतणाव व्यवस्थापन
- ब) प्रशासकीय न्यायाधिकरण
- क) प्रशासकीय भ्रष्टाचार
- ड) संपाचा अधिकार
- इ) व्हिटले कौन्सिलचे कार्य
- फ) कर्मचारी संघटनेची वैशिष्ट्ये

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) व्हिटले कौन्सिलची रचना स्पष्ट करा.
- ब) अभिप्रेरणेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) प्रशासकीय भ्रष्टाचाराची कारणे लिहा.
- ड) कार्यसिध्दी मूल्यमापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) व्हिटले कौन्सिलचे वैशिष्ट्ये, कार्य स्पष्ट करा.
- ब) अभिप्रेरणा म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व आणि प्रकार स्पष्ट करा.
- क) उत्तरदायित्वाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2904

[Total No. of Pages : 1

[6537]-421

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2B : साहित्य समीक्षा

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24022)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) समीक्षा म्हणजे काय? ते सांगून समीक्षेच्या व्याख्या लिहा.
- ब) साहित्यकृती, रसिक आणि वाचक यांचा संबंध लिहा.
- क) आदर्श समीक्षकाचे कोणतेही चार गुण सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) समीक्षेची संकल्पना व स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) समीक्षेच्या कोणत्याही चार प्रकारांची सविस्तर माहिती लिहा.
- क) साहित्यविचार आणि समीक्षा यातील अनुबंध स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) साहित्य समीक्षेतील आकलन आणि आस्वाद यांचे कार्य विशद करा.
- ब) साहित्यकृती आणि समीक्षक यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
- क) साहित्यकृती आणि वाचक यांचे नातेसंबंध विशद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) उपयोजित समीक्षेचे विविध घटक लिहा.
- ब) ग्रंथपरिचयाचे स्वरूप सांगून ग्रंथपरिचयाचे महत्व विशद करा.
- क) ग्रंथपरीक्षण म्हणजे काय? ते सांगून उद्दिष्टे सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE2905

[Total No. of Pages :2

[6537]-422

S.Y.B.A.

URDU

DSE-2B : Special Study of Poets
(2019 CBCS Pattern) (Semester-IV) (24072)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایت: (a) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(b) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15]

سوال نمبر ۱۔ اُردو نظم کی مفصل تاریخ بیان کیجئے۔

یا

اقبال کی نظم نگاری کا فنی جائزہ لیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۲۔ نظم کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کی مختلف اقسام کی وضاحت کیجئے۔

یا

غزل کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے فنی لوازمات پر روشنی ڈالیں۔

[15]

سوال نمبر ۳۔ اُردو غزل کا آغاز سے ترقی پسند تحریک تک عہد با عہد جائزہ لیجئے۔

یا

فیض احمد فیض کی حیات اور کارنامے پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۴۔ کسی ایک نظم کا مرکزی خیال تحریر کیجئے۔

(۱) خضر راہ

(۲) شکوہ

P.T.O.

سوال نمبر ۵۔ الف) مندرجہ ذیل اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ (کوئی پانچ)

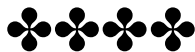
[10]

- (۱) اپنے پروانوں کو پھر ذوق خود افروزی دے برق دیرینہ کو فرمان جگر سوزی دے
- (۲) کہہ رہا ہے مجھ سے اے جو یائے اسرار ازل چشم دل وا ہو تو ہے تقدیر عالم بے حجاب
- (۳) ایک ہی صف میں کھڑے ہو گئے محمود و ایاز نہ کوئی بندہ رہا اور نہ کوئی بندہ نواز
- (۴) خام ہے جب تک تو ہے مٹی کا اک انبار تو پختہ ہو جائے تو ہے شمشیر بے زہار تو
- (۵) نسل اگر مسلم کی مذہب پر مقدم ہو گئی اڑ گیا دنیا سے تو مانند خاک رہ گزر
- (۶) رہ گئی رسم ازاں روح بلالی نہ رہی فلسفہ رہ گیا تلقین غزالی نہ رہی
- (۷) کر مک ناداں طواف شمع سے آزاد ہو اپنی فطرت کے خلی زار میں آباد ہو

ب) مندرجہ ذیل اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ (کوئی پانچ)

[10]

- (۱) ہم پرورش لوح و قلم کرتے رہیں گے جو دل پہ گزرتی ہے رقم کرتے رہیں گے
- (۲) دنیا نے تیری یاد سے بیگانہ کر دیا تجھ سے بھی دل فریب ہیں غم روزگار کے
- (۳) مقام فیض کوئی راہ میں چچا ہی نہیں جو کوئے یار سے نکلے تو سوئے دار چلے
- (۴) جس دھج سے کوئی مقتل میں گیا وہ شان سلامت رہتی ہے یہ جان تو آنی جانی ہے اس جاں کی تو کوئی بات نہیں
- (۵) نہ تن میں خون فراہم نہ اشک آنکھوں میں نماز شوق تو واجب ہے بے وضو ہی سہی
- (۶) اک طرز تغافل ہے سو وہ ان کو مبارک اک عرض تمنا ہے سو ہم کرتے رہیں گے
- (۷) گر بازی عشق کی بازی ہے جو چاہو لگا دو ڈر کیسا گر جیت گئے تو کیا کہنا ہمارے بھی تو بازی مات نہیں

[6537]-423

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

**DSE-2B (S-2) : मध्ययुगीन काव्य तथा नाटक साहित्य
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24092)**

पाठ्यपुस्तके : 1) मध्ययुगीन काव्य – संपा – प्रो.डॉ. सदानंद भोसले
2) महाभोज – लेखक – मनु भंडारी

समय : 2½ घंटे/

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक है।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) रहीम के व्यक्तित्व एवं कृतित्व का परिचय दीजिए।
- ब) रहीम के नीति विषयक विचार स्पष्ट कीजिए।
- क) रहीम के काव्य की प्रासंगिकता को स्पष्ट कीजिए।
- ड) रहीम के काव्य में प्रेमतत्व दिखाई देता है, स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) बिहारी के काव्य में नायक-नायिका के सौंदर्य का चित्रण मिलता है, स्पष्ट कीजिए।
- ब) बिहारी रीतिकाल के सर्वश्रेष्ठ कवि है, सिद्ध कीजिए।
- क) बिहारी सतसई की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- ड) बिहारी के काव्य की भाषा-शैली पर प्रकाश डालिए।

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) महाभोज नाटक के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।
- ब) महाभोज नाटक के पात्रों का परिचय दीजिए।
- क) महाभोज नाटक में चित्रित समस्याओं को स्पष्ट कीजिए।
- ड) महाभोज नाटक की संवाद योजना पर प्रकाश डालिए।

प्र.4) ससंदर्भ व्याख्या :

अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या लिखिए।

[7]

- i) रूठे सुजन मनाइए, जो रूठे सौ बार।
रहिमन फिर फिर पोइए, टूटे मुक्ता हार॥
- ii) तरुवर फल नहिं खात हैं, सरवर पियहिं न पान।
कहि रहीम पर-काज हित, सम्पति संचहिं सुजान॥

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE2907

[Total No. of Pages : 2

[6537]-424

S.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-2B : Atharvaveda and Upanishad
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24112)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

Q1) कोणत्याही दोहोंचे सटीप भाषांतर करा.

[10]

Translate any two with explanation.

- 1) इहैवाभि वि तनूभे आत्मी ईव ज्यया।
वाचस्पतिर्नि यच्छतु मय्येवास्तु मयि श्रुतम्॥
- 2) अश्विना त्वाग्रे मित्रावरूणोभा विश्वे देवा मरुतस्त्वा ह्वयन्तु।
अथा मनो वसुदेयाय कृणुष्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि॥
- 3) ऋतेन स्थूणामधि रोह वंशोग्रो विराजन्नप वृङ्क्ष्व शत्रून्।
मा ते रिषन्नपसत्तारौ गृहाणां शाले शतं जीविम शरदः सर्ववीराः॥

Q2) कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

[15]

Answer in detail to anyone.

- 1) अथर्ववेदाच्या अन्य नावांविषयी सविस्तर लिहून 'स्त्रीकर्माणि' स्पष्ट करा.
Explain 'स्त्रीकर्माणि' by writing in detail about other names of अथर्ववेद.
- 2) सर्पविषनाशनसूक्त (अथर्ववेद - 5.13) विशद करा.
Elaborate on सर्पविषनाशनसूक्त (Atharvaveda - 5.13)

P.T.O.

Q3) कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

[10]

Explain any two with reference to the context.

- 1) कविर्मनीषी परिभूः स्वयम्भूर्याथातथ्यतोऽर्थान् व्यदधात् शाश्वतीभ्यः समाभ्यः॥
- 2) न वित्तेन तर्पणीयो मनुष्यो लप्स्यामहे वित्तमद्राक्ष्म चेत्त्वा।
- 3) समानी प्रपा सह वौऽन्नभागः समाने योक्त्रे सह वौ युनज्मि।

Q4) अ) कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

[15]

Answer in detail to anyone.

- 1) भार्गवीवारूणीविद्या स्पष्ट करा.
Explain भार्गवीवारूणीविद्या.
- 2) आरूणिश्वेतकेतुसंवाद स्पष्ट करा.
Explain आरूणिश्वेतकेतुसंवाद.

ब) कोणत्याही दोन टीपा लिहा.

[10]

Write any two short notes.

- 1) श्वेतकेतु.
- 2) शत्रुनाशनानि.
- 3) अथर्ववेदाचे बाह्यस्वरूप.

Externalities of the अथर्ववेद.

Q5) संस्कृतात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

Write answers in Sanskrit. (Any five)

- 1) अथर्ववेदस्य त्रीणि नामानि लिखत।
- 2) यमः कस्याम् उपनिषदि वर्णितः?
- 3) 'उपनिषद्' शब्दस्य व्याख्यां लिखत।
- 4) 'वेद' इति शब्दस्य अर्थः कः?
- 5) मेधाजननसूक्तस्य (अथर्ववेद - 1.1) ऋषिः देवता च?
- 6) 'मन्त्रोपनिषद्' नाम्ना का उपनिषद् विख्याता?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2908

[6537]-425

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-2B : Macro Economics - II

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in one or two sentences. (any eight). **[16]**

- a) Write the definition of macro economic policy.
- b) State the Fisher's transaction equation.
- c) State the two policies to control of business cycle.
- d) What is mean by bank rate?
- e) What is mean by stagflation?
- f) Write the definition of monetary policy.
- g) Write the pigoy's equation of cash balance approach.
- h) What is mean by business cycle?
- i) State the definition of money.
- j) State the meaning of Inflation.

Q2) Answer the following questions in briefly (any four). **[16]**

- a) Explain the quantitative instruments of monetary policy.
- b) State the RBI's various measures of money supply.
- c) Explain the causes of business cycle.
- d) Write the instruments of fiscal policy.
- e) Explain the features of business cycle.
- f) Explain the concept of demand pull inflation.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words (any three).

[18]

- a) Explain the Keynes theory of business cycle.
- b) Explain the fisher's quantity theory of money.
- c) Explain the causes of Inflation.
- d) Explain the phases of business cycle.

Q4) Answer the following questions in 200 words (any two).

[20]

- a) Explain the objectives of macro economic policies.
- b) Explain the various functions of money.
- c) What is deflation? Explain the causes and effects of deflation.

Total No. of Questions : 4]

PE2908

[6537]-425

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-2B : Macro Economics - II

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तिथे सुबक आकृती काढा.

प्र.1) खालील प्रश्नांची एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) समग्रलक्षी आर्थिक धोरणाची व्याख्या लिहा.
- ब) प्रा. फिशर यांचे विनिमय समीकरण सांगा.
- क) व्यापारचक्र नियंत्रणासाठीची दोन धोरणे सांगा.
- ड) बँक दर म्हणजे काय?
- इ) मंदीयुक्त चलनवाढ म्हणजे काय?
- फ) चलनविषयक धोरणाची व्याख्या लिहा.
- य) प्रा. पिगु यांचे रोख शिल्लक दृष्टीकोन समीकरण लिहा.
- र) व्यापारचक्र म्हणजे काय?
- ल) पैशाची व्याख्या सांगा.
- व) चलनविस्ताराचा अर्थ सांगा.

प्र.2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) चलनविषयक धोरणाची संख्यात्मक साधने स्पष्ट करा.
- ब) रिझर्व्ह बँकेची पैशाच्या पुरवठ्याची विविध मापके सांगा.
- क) व्यापारचक्राची कारणे स्पष्ट करा.
- ड) राजकोषीय धोरणाची साधने लिहा.
- इ) व्यापारचक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- फ) मागणी ताणनिर्मित चलनविस्ताराची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) केन्सचा व्यापारचक्रा विषयीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) प्रा. फिशर यांचा चलनसंख्यामान सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) चलनविस्ताराची कारणे स्पष्ट करा.
- ड) व्यापारचक्राच्या अवस्था स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) समग्रलक्षी आर्थिक धोरणाची उद्दीष्टे सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) पैशाची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
- क) चलन संकोच म्हणजे काय? चलन संकोचाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2909

[Total No. of Pages : 4

[6537]-426

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2B : Political Journalism

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any eight of the following questions (in 20 words).

[16]

- a) State the two types of paid news.
- b) Name the two national political parties in India.
- c) State the meaning of political media.
- d) Name any two types of media.
- e) What is public opinion?
- f) Name two types of social media.
- g) Name two factors that affect public opinion.
- h) What is paid news?
- i) What is electronic media?
- j) Write two methods of mediatisation.

Q2) Write any four of the following short notes (in 50 words).

[16]

- a) Formation of public opinion.
- b) Explain the concept of print media.
- c) Advertising.
- d) Explain the concept of social media.
- e) Explain the concept of paid news.
- f) Lok Sabha election 2019 and media.

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following questions (in 100 words)

[18]

- a) Explain the type of media
- b) Explain the role of media in a political party.
- c) Explain the factors that affect public opinion.
- d) Explain the disadvantages of paid news.

Q4) Answer any two of the following questions (in 200 words).

[20]

- a) Explain the role of media in politics.
- b) Explain the importance of journalism in the Indian political process.
- c) Explain the role of social media in the political process.

Total No. of Questions : 4]

PE2909

[6537]-426

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2B : Political Journalism

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) पेड न्युजचे दोन प्रकार सांगा.
- ब) भारतातील दोन राष्ट्रीय राजकीय पक्षांची नावे सांगा.
- क) राजकीय माध्यमाची व्याख्या सांगा.
- ड) माध्यमांचे दोन प्रकार सांगा.
- इ) सार्वजनिक मत म्हणजे काय?
- फ) सोशल मीडियाचे दोन प्रकार सांगा.
- य) सार्वजनिक मतांवर दोन परिणाम करणारे घटक सांगा.
- र) पेड न्युज म्हणजे काय?
- ल) इलेक्ट्रॉनिक माध्यम म्हणजे काय?
- व) माध्यमीकरणाच्या दोन पद्धती लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) सार्वजनिक मतांची निर्मिती
- ब) प्रिंट माध्यम ही संकल्पना सांगा.
- क) जाहिरात
- ड) सोशल मीडिया ही संकल्पना सांगा.
- इ) पेड न्युज ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) लोकसभा 2019 निवडणुक व माध्यमे.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) माध्यमांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) राजकीय पक्षातील मीडियाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक मतांवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ड) पेड न्युजचे तोटे लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) राजकारणात माध्यमांची भूमिका विषद करा.
- ब) भारतीय राजकीय प्रक्रियेत पत्रकारितेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) राजकीय प्रक्रियेत सोशल मीडियाची भूमिका विषद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2910

[6537]-427

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE - 2B : Glimpses of the Modern World - Part - 2
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24172)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any 1). **[15]**

- a) Write a detailed note on Mahatma Gandhi's Non – cooperation movement.

OR

- b) What was the role played by Mustafa Kemal Pasha in the modernization of Turkey.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any 1). **[15]**

- a) Evaluate the non – Aligned movement.

OR

- b) Write a detailed note on the quit India movement.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any 2). **[20]**

- a) Describe the causes and consequences of the second world war.
- b) Describe Hitler's Nazism.
- c) Write about the organization of the united Nations.
- d) Describe the role played by Dr. Sun Yat Sen in the formation of Modern China?

Q4) Short Notes (any 4). **[20]**

- a) Fascism in Italy.
- b) Non – Cooperation movement
- c) Detente
- d) Nelson Mandela
- e) Civil Disobedience movement
- f) Korean War

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2910

[6537]-427

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE - 2B : Glimpses of the Modern World - Part - 2
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24172)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [15]
अ) महात्मा गांधीच्या असहकार चळवळीचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) तुर्कस्थानच्या आधुनिकीकरणातील मुस्ताफा केमाल पाशाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [15]
अ) अलिप्ततावादी चळवळीच्या कार्याचे मूल्यमापन करा.
किंवा
ब) छोडो भारत चळवळीवर सविस्तर टीप लिहा.
- प्र.3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]
अ) दुसऱ्या महायुद्धाची कारणे व परिणाम विशद करा.
ब) हिटलरचा नाझीवाद स्पष्ट करा.
क) संयुक्त राष्ट्रसंघटनेची रचना लिहा.
ड) डॉ. सन-यत-सेन यांचे चीनच्या जडणघडणीतील योगदान स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) इटलीतील फॅसिस्टवाद
ब) असहकार चळवळ
क) देतांत
ड) डॉ. नेल्सन मंडेला
इ) कायदेभंग चळवळ
फ) कोरिया युद्ध

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2911

[6537]-428

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE 2B : History of West Asia

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24173)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words any one out of two. **[15]**

- a) Write the information about role of Turkestan in World War I.
- b) Give an account of rise of Israel.

Q2) Answer the following questions in 300 words any one out of two. **[15]**

- a) Critically examine the achievement of Ibn Saud.
- b) Write the information about rise of Rashid Ali.

Q3) Answer the following questions in 200 words any two out of four. **[20]**

- a) State the information about modernization of Turkestan.
- b) Explain the Arab - Israel conflict.
- c) Discuss about the role of Iran in World War II.
- d) Give an account of Wahabi movement.

Q4) Write any four short notes out of six. **[20]**

- a) Young Turkey movement
- b) Zionist movement
- c) Rezashaha Pahlavi
- d) Oil diplomacy
- e) Naser
- f) Gulf War

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2911

[6537]-428

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE 2B : History of West Asia

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील दोनपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) तुर्कस्थानच्या पहिल्या महायुद्धातील भूमिकेविषयी माहिती लिहा.
ब) इस्राईलच्या उदयाचा आढावा घ्या.

प्र.2) खालील दोनपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) इब्न सैदच्या कामगिरीचे चिकित्सक परिक्षण करा.
ब) रशियन अलीच्या उदयाविषयी माहिती लिहा.

प्र.3) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) तुर्कस्थानच्या आधुनिकीकरणा विषयी माहिती सांगा.
ब) अरब-इस्राईल संघर्ष स्पष्ट करा.
क) इराणच्या दुसऱ्या महायुद्धातील भूमिकेविषयी चर्चा करा.
ड) वहाबी चळवळीचा आढावा घ्या.

प्र.4) खालीलपैकी सहापैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. [20]

- अ) तरूण तुर्क चळवळ
ब) झिऑनिस्ट चळवळ
क) रेझाशहा पहलवी
ड) तेलाचे राजकारण
इ) नासेर
फ) गल्फ युद्ध

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-5059

[Total No. of Pages : 4

[6537]-429

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

(Gg-210(B)) DSE-1B : Population Geography - II
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24202)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams whenever necessary.
- 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Write answers to the following questions in 20 words each (Any 8) :

[16]

- a) Write the definition of under population?
- b) Who introduced the concept of optimum population?
- c) What are the two major classes of population according to Karl Marx?
- d) Write the name any two developed countries in the world.
- e) State the any two advantages of China's population policy.
- f) State any two name of schemes implemented in India to increase health index?
- g) State the name of any two human development indicators.
- h) Write the definition of urbanization.
- i) State the name of any two ancient cities of India.
- j) Write the name of any two countries in the world with 100 percent urbanization.

P.T.O.

Q2) Write a short note in about 50 words each (any 3) :

[18]

- a) Over population
- b) Fertility - promoting strategy
- c) Population - social capital
- d) Criteria for urbanization.

Q3) Write answers to the following questions in 100 words each (any 2) : [16]

- a) Explain the characteristics and advantages of optimum population.
- b) Describe the information about population policy of China.
- c) Give the information about the measures implemented to increase the health index in India.

Q4) Write answers to the following questions in 300 words each (any 1) : [20]

- a) Explain Malthus' theory of population growth in detail.
- b) Explain in detail the problem of population growth in India.

PE-5059

[6537]-429

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

(Gg-210(B)) DSE-1B : Population Geography - II

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) न्यूनतम लोकसंख्येची व्याख्या लिहा.
ब) पर्याप्त लोकसंख्या ही संकल्पना कोणी मांडली आहे?
क) कार्ल मार्क्स यांच्या मतानुसार लोकसंख्येचे कोणते दोन प्रमुख वर्ग असतात?
ड) जगातील कोणत्याही दोन विकसित देशांची नावे लिहा.
इ) चीनच्या लोकसंख्या धोरणाचे कोणतेही दोन फायदे सांगा?
फ) भारतामध्ये आरोग्य निर्देशांक वाढविण्यासाठी राबविल्या जाणाऱ्या कोणत्याही दोन योजनांची नावे लिहा.
य) कोणत्याही दोन मानव विकास निर्देशकांची नावे लिहा?
र) नागरीकरणाची व्याख्या लिहा.
ल) भारतातील कोणत्याही दोन प्राचीन शहरांची नावे लिहा?
व) जगातील शंभर टक्के नागरीकरण झालेल्या कोणत्याही दोन देशांची नावे लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात टीपा लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

अ) अतिरिक्त लोकसंख्या
ब) जनन-प्रोत्साही धोरण
क) लोकसंख्या – सामाजिक भांडवल
ड) नागरीकरणाचे निकष

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी शंभर शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [16]

अ) पर्याप्त लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये आणि फायदे स्पष्ट करा.
ब) चीनचे लोकसंख्या धोरणासंदर्भात माहिती लिहा.
क) भारतातील आरोग्य निर्देशांकाच्या वाढीसाठी कोणत्या उपाययोजना राबविल्या जातात त्यांची माहिती लिहा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : [20]

अ) माल्थसचा लोकसंख्या वाढीचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) भारतातील लोकसंख्या वाढीच्या समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2912

[6537]-430

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE 2B : Theories of Personality

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24222)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any four). **[20]**

- a) Explain the determinants of personality.
- b) Explain the term inferiority complex.
- c) Explain in brief Schedules of reinforcement.
- d) Explain PEN model.
- e) Explain factor theory of cattell.
- f) Explain types of conflict.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two). **[20]**

- a) Discuss in brief trait theory of personality by Allport.
- b) Explain social cognition theory of Bandurd.
- c) Explain the concept of birth order & striving for superiority.
- d) Explain misconceptions of personality.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (any one). **[20]**

- a) Define conditioning? Discuss in detail classical conditioning.
- b) Discuss in detail Carl Roger's person centered theory of personality.

Q4) Write short notes (any two). **[10]**

- a) Creative self.
- b) Nomethetic Approach to personality.
- c) Operant conditioning
- d) OCEAN model.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2912

[6537]-430

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE 2B : Theories of Personality

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24222)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) व्यक्तिमत्त्वाची निर्धारके स्पष्ट करा.
- ब) न्यूनगंड संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) प्रबलन सारणी थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) PEN प्रारूप स्पष्ट करा.
- इ) कॅटेल यांचा घटक सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- फ) संघर्षाचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) ऑलपोर्ट यांच्या व्यक्तित्वाचा गुणतत्त्व सिद्धांताची थोडक्यात चर्चा करा.
- ब) बंडुरा यांची सामाजिक बोधनिक सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- क) जन्मक्रम आणि श्रेष्ठत्व प्राप्ती संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) व्यक्तिमत्त्वाचे गैरसमज स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) अभिसंधानाची व्याख्या सांगा. अभिजात अभिसंधानाची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) कार्ल राजर्स यांच्या व्यक्तिर्केन्द्रित सिद्धान्त (व्यक्तिमत्त्वविषयक) सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) सृजनात्मक 'स्व'
- ब) व्यक्तिमत्त्वाचा नियमसापेक्ष दृष्टीकोन
- क) साधक अभिसंधान
- ड) OCEAN प्रारूप

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE12105

[Total No. of Pages : 2

[6537]-431R

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2B S-2 : Military Geography

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any three) **[3×5=15]**

- a) Why is geography important to the military?
- b) Write the uses of Geo-strategy.
- c) What is amphibious warfare?
- d) State the characteristics of jungle warfare.
- e) What is the main purpose of Military Geography?

Q2) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[1×15=15]**

- a) How does desert warfare work?
- b) Explain in detail the meaning and concept of Geo-strategy.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any two) **[2×10=20]**

- a) State the importance of plain warfare.
- b) State the importance of Geo-strategy.
- c) Explain the characteristics of plain warfare.
- d) Explain the logistic management in jungle warfare.

Q4) Write short notes (any four) **[4×5=20]**

- a) Military geography
- b) Geo-strategy
- c) Air warfare
- d) High Altitude warfare
- e) Nation
- f) Security

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE12105

[6537]-431R

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2B S-2 : Military Geography

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]
- अ) लष्करासाठी भूगोल महत्त्वाचा का आहे?
ब) भूयुद्धनितीचे उपयोग लिहा.
क) एम्फिबीओस युद्धपद्धती म्हणजे काय?
ड) जंगलयुक्त युद्धपद्धतीची वैशिष्ट्ये लिहा.
इ) लष्करी भूगोलाचे मुख्य उद्देश कोणते?
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [1×15=15]
- अ) वाळवंटी प्रदेशातील युद्धपद्धती कशी कार्य करते?
ब) भूयुद्धनितीचा अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]
- अ) मैदानी प्रदेशातील युद्धपद्धतीचे महत्त्व सांगा.
ब) भूयुद्धनितीचे महत्त्व सांगा.
क) मैदानी प्रदेशातील युद्धपद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
ड) जंगलमय प्रदेशातील युद्धातील पुरवठा व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [4×5=20]
- अ) लष्करी भूगोल
ब) भूयुद्धनिती
क) हवाई युद्धपद्धती
ड) हिमाच्छादित प्रदेशातील युद्धपद्धती
इ) राष्ट्र
फ) सुरक्षा

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2914

[6537]-432

S.Y.B.A.

ENGLISH

DSE-2B : Appreciating Poetry

Mirage : An Anthology of English Poetry

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24332)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.**
- 2) Figures to the right indicate full marks.**

Q1) Attempt any three of the following ; [15]

- a) Comment on the duke's character in 'My Last Duchess'.
- b) What does the poet intend to become once he is 'out of nature' in 'Sailing to Byzantium'?
- c) Explain the significance of the title, 'Futility'.
- d) Comment on the title of the poem 'Sailing to Byzantium'.
- e) How does Wilfred Owen describe the sun in the poem, 'Futility'.

Q2) Attempt any three of the following : [15]

- a) Evaluate critically Emily Dickinson's "A Bird Came Down the Walk"
- b) Comment on the central idea of Emily Dickinson's poem, 'A Bird Came Down the Walk'.
- c) Explain the metaphor in title of the poem 'Talking in Their Sleep' by Edith. M. Thomas.
- d) Critically analysis the poem of 'What is Life'?
- e) Write a note on the theme of death in John Clare's 'What is Life'.

Q3) Attempt any three of the following : [15]

- a) Comment on 'The Wind' as an imagistic poem? Support your answer with examples from the poem.
- b) Why do you think the poet Paul Dunbar identifies with the bird in 'Sympathy'?
- c) Comment on the central theme of the poem 'The Awakening'.
- d) How would you describe the character of the speaker in the poem, 'The Awakening'?
- e) What is the consequence of the bird beating its wings in the poem 'Sympathy'?

P.T.O.

Q4) Attempt any three of the following : **[15]**

- a) What a kind of country does Rabindranath Tagore dream of in the poem, 'Freedom'?
- b) Comment on Form, Structure and poetic devices in the poem, 'Caged Bird'.
- c) Compare and contrast the image of a 'Free bird' with that of a 'Caged Bird' depicted in the poem 'Caged Bird'
- d) How does the imagery and language used in the reflect and enhance the theme of 'Space Between' poem?
- e) Explain the theme of 'freedom' explored by Rabindranath Tagore in the poem 'Freedom'.

Q5) Explain with reference to context (Any two) **[10]**

- a) Space between lip and lip
and space between
living and long - deaf flesh
can sometime seem the same.
- b) That's my last Duchess painted' on the wall,
Looking as if she were alive. I call
That piece a wonder, now: Fra Pandolf's hands
Worked busily a day, and there she stands.
- c) He shouts in the sails of the ships at sea,
He steals the down from the honeybee,
He makes the forest trees rustle and sing,
He twirls my kite till it breaks its string.
- d) Then what is life? - When stripp'd of its disguise,
A thing to be desir'd it cannot be;
Since every thing that meets our foolish eyes
Gives proof sufficient of its vanity.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2915

[Total No. of Pages : 3

[6537]-433

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

DSE-2B-MS-4 : Computational Geometry
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following :

[10]

- a) Write a 2×2 transformation matrix that represent shearing in x direction by 2 and apply it on the point A $[1, -4]$.
- b) Find the image of point P $[2, 0]$ under the rotation by an angle 30° about the origin.
- c) Define the term 'Solid body transformation'. Give an example of solid body transformation.
- d) State the term 'Projection'.
- e) Write the parametric equation of line $4x - 2y = 5$.
- f) Write the methods for representation of spline curves.
- g) Find an angle $\delta\theta$ to generate 4 equally spaced points on the circle $\frac{x^2}{2} + \frac{y^2}{4} = 1$.

Q2) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Find the combined transformation matrix for the following sequence of transformations.
 - i) Scaling in x and y directions by factors 1 and -1 respectively.
 - ii) Reflection through y axis.
- b) A line L : $2x - y = 1$ is transformed to another line L* by using 2×2 transformation matrix $T = \begin{pmatrix} 1 & -2 \\ 2 & -5 \end{pmatrix}$. Find the equation of the line L*.

P.T.O.

- c) Find the transformed image $\Delta A^*B^*C^*$ of the triangle ABC with vertices $A[1, 2]$, $B[3, 6]$, $C[3, 1]$ through an angle 90° about the point $[2, 4]$.
- d) Find the transformed image of the line segment joining $A[1, 5, -7]$, $B[-4, 2, 3]$ obtained by rotating about x axis through an angle 30° .
- e) Determine the transformation matrix for trimetric projection formed by rotation about y axis through angle 45° , followed by rotation about x axis through 60° , followed by orthogonal projection on $z = 0$ plane.
- f) Determine the parametric equation of a Be'zier curve determined by control points $B_0[4, -1]$, $B_1 = [2, -3]$ and $B_2[-6, 0.5]$. Hence find the position vector of the point corresponding to parameter $t = 0.40$.

Q3) Attempt any four of the following :

[20]

- a) A circle $x^2 + y^2 = r^2$ having area 100cm^2 is transformed using linear transformation $T = \begin{bmatrix} 3 & 4 \\ 11 & 3 \end{bmatrix}$. Find the area of transformed circle.
- b) Let $X = \begin{bmatrix} 3 & 2 & 3 \\ 4 & 5 & 4 \\ -1 & -2 & 0 \\ 7 & 1 & 1 \end{bmatrix}$ Find the cabinet projection of X with horizontal inclination $\alpha = 25^\circ$.
- c) Write an algorithm to generate uniformly spaced n points on the circle $x^2 + y^2 = r^2$.
- d) Let $A[1, 1, 1]$, $B[2, 2, 2]$ and $C[3, 3, 3]$ be vertices of triangle ABC. Find the perspective projection of ΔABC onto $z = 0$ plane with center of projection at $Z_c = 40$ on the z axis.
- e) Find the concatenated transformation matrix for the following sequence of transformations.
 - i) Translation by 6, 4 and 1 units along x , y and z axes respectively.
 - ii) Perspective projection on $z = 0$ plane from the center of projection on z axis at $z_c = 30$.
- f) Find the transformed image ΔA^*B^*C of the triangle ABC with vertices $A[0, 5]$, $B[6, -3]$, $C[-3, 1]$ through an angle 90° about the point $[1, 4]$.

Q4) Attempt any two of the following :

[20]

- a) Generate uniformly spaced 6 points on the circle $x^2 + y^2 = 4$.
- b) Generate uniformly spaced 5 points on the parabolic segment $y^2 = 4x$, $4 \leq y \leq 20$ in the first quadrant.
- c) Find the concatenated transformation matrix for the following sequence of transformations and apply it on point $P[1, 1, 1]$.
 - i) Reflection in XY - plane.
 - ii) Translation in x, y and z direction by $-4, 3$ and 2 units respectively.
 - iii) Shearing in x co-ordinate by a factor -4 units proportional to z co-ordinate.
- d) Find the concatenated transformation matrix for reflection through the line $x-4 = 0$. Apply it to find the transformed image of $\triangle ABC$, where $A[0, 2]$, $B[5, 3]$ and $C[-2, 1]$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2916

[6537]-434

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 2B : Indian Society : Understanding Issues
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24372)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes. (Any three) **[15]**

- a) Concept of poverty.
- b) Concept of civil society.
- c) Drug addiction.
- d) Non Government organisation.
- e) Concept of senior citizens.

Q2) Answer the following questions in 50 words each. (Any three) **[15]**

- a) Elaborate the concept of rural poverty.
- b) Explain the problems of unemployment in youth.
- c) Role of sociology.
- d) Meaning of Development.
- e) Concept of social justice.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any two) **[20]**

- a) Define the role of civil institution and organizations.
- b) Explain the nature of poverty in India.
- c) Explain the various laws related to policies in relation to the role of state.
- d) Write the causes of youth - suicide.

Q4) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[20]**

- a) Explain the meaning and causes of displacement.
- b) Describe the various problem of senior citizens.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2916

[6537]-434

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 2B : Indian Society : Understanding Issues
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24372)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा. [15]

- अ) दारिद्र्याची संकल्पना
- ब) नागरी समाजाची संकल्पना
- क) व्यसनधिनता
- ड) बिगर शासकीय संघटना
- इ) वृद्धांची संकल्पना

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) ग्रामीण दारिद्र्याची संकल्पना विशद करा.
- ब) तरूणाच्या बेरोजगारीची समस्या लिहा.
- क) समाजशास्त्राची भूमिका
- ड) विकासाची संकल्पना लिहा.
- इ) सामाजिक न्याय संकल्पना सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. [20]

- अ) नागरी संस्था आणि संघटनांच्या भूमिका विशद करा.
- ब) भारतातील दारिद्र्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) राज्याच्या भूमिकेच्या अनुषंगाने केलेले धोरणविषयक कायदे विशद करा.
- ड) तरूणांमधील आत्महत्याच्या कारणांची चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) विस्थापणाची अर्थ व कारणे स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील वृद्धांच्या विविध समस्यांचे सविस्तर वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2917

[6537]-435

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (Special - II)

**DSE-2B : Modern Western Philosophy
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24422)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. **[15]**

- a) Describe Spinoza's concept of Substance.
- b) Explain Kant's concept of knowledge.
- c) Explain Descart's concept of Soul.
- d) Briefly state Berkerly's Abstract Ideas.
- e) Explain Hume's concept of Skepticism.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Explain Descart's method Doubt.
- b) Discuss in detail Hegel's method of dialectics.
- c) Explain John Locke's theory of knowledge in detail.
- d) Explain Kant's theory of Categorical Imperatives.

Q3) Write short notes in 100 words each (Any three) **[15]**

- a) Ethical Philosophy - Spinoza.
- b) Rationalism - Descant's.
- c) Religion - Hegel
- d) Matter - Hume.
- e) Empiricism - John Locke.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words each. **[20]**

- a) Discuss Spinoza's theory of attributes and modes in detail.
- b) Explain David Hume's concept of causation in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2917

[6537]-435

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (Special - II)

DSE-2B : Modern Western Philosophy
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) स्पिनोझाची 'द्रव्य' संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- ब) कांटची ज्ञान संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) देकार्तची स्वः संकल्पना विशद करा.
- ड) बक्लेची 'अमूर्त' कल्पना थोडक्यात सांगा.
- इ) ह्यूमचा संशयवाद स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) देकार्तची संशय पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) हेगेलच्या द्वंद्वात्मक पद्धतीची सविस्तर चर्चा करा.
- क) जॉन लॉकचा ज्ञान सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) कांटच्या निरूपाधिक आदेश सिद्धांताची मांडणी स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) (100 शब्दात) [15]

- अ) नैतिक तत्त्वज्ञान - स्पिनोझा
- ब) बुद्धिवाद - देकार्त
- क) धर्म - हेगेल
- ड) द्रव्य - ह्यूम
- इ) अनुभववाद - जॉन लॉक

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) स्पिनोझाच्या 'गुण' व 'विकार' सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) डेव्हिड ह्यूमच्या कारण संकल्पनेचे सविस्तर विवेचन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2918

[6537]-436

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2B : Development Administration

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24442)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words)

[16]

- a) Define 'Globalization'.
- b) State meaning of Bureaucracy.
- c) Name any two NGO's.
- d) 'Bureaucracy' which language has the original word.
- e) State any two human development indices.
- f) What is the Female literacy rate in India?
- g) Meaning of sustainable Development concept?
- h) Who is the Father of Human Development?
- i) Name two NGO's working for women?
- j) What is 'Gender equality'?

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions (50 words)

[16]

- a) Nature of NGO's
- b) Role of NGO's in child development.
- c) Sustainable Development.
- d) Women Empowerment.
- e) Role of voluntary groups in woman development.
- f) Meaning of Bureaucracy?

Q3) Attempt any three questions (100 words)

[18]

- a) Discuss issues in development Administration.
- b) Discuss the Role of Bureaucracy in Development Administration.
- c) Explain the role of 'NGO's in public Administration.
- d) Explain the 'Gender Equality'.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) Discuss the impact of Globalization on India.
- b) Explain Maxweber's Model of bureaucracy.
- c) Explain the concept of Human Development.

Total No. of Questions : 4]

PE2918

[6537]-436

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2B : Development Administration

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24442)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) जागतिकीकरणाची व्याख्या लिहा.
- ब) नोकरशाही म्हणजे काय?
- क) कोणत्याही दोन गैर सरकारी संघटनांची (NGO's) नावे सांगा?
- ड) ब्युरोक्रसी हा शब्द कोणत्या भाषेतील मुळ शब्द आहे?
- इ) कोणतेही दोन मानव विकास निर्देशांक सांगा?
- फ) भारतात महिला साक्षरता दर किती टक्के आहे?
- य) शाश्वत विकास संकल्पना अर्थ सांगा.
- र) मानव विकास निर्देशकांचे जनक कोण?
- ल) महिलांसाठी काम करणाऱ्या दोन स्वयंसेवी संस्थांची नावे सांगा.
- व) लिंग समानता म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) गैर सरकारी संघटनांचे (NGO's) चे स्वरूप.
- ब) मुलांच्या विकासात स्वयंसेवी संस्थांची भूमिका.
- क) शाश्वत विकास.
- ड) महिला सबलीकरण.
- इ) स्त्री विकासातील स्वयंसेवी संस्थांची भूमिका.
- फ) नोकरशाहीचा अर्थ.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) विकास प्रशासनाच्या समस्या यावर चर्चा करा.
- ब) विकास प्रशासनातील नोकरशाहीची भूमिका यावर चर्चा करा.
- क) गैर सरकारी संस्थांची लोकप्रशासनातील भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) 'लिंग समानता' स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) जागतिकीकरणाचा भारतावरील परिणाम चर्चा करा.
- ब) मॅक्सवेबर प्रणित नोकरशाहीचे प्रारूप स्पष्ट करा.
- क) मानवी विकास संकल्पना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2919

[Total No. of Pages : 2

[6537]-437

S.Y. B.A.

मराठी (MARATHI)

CC-1D : भाषिक कौशल्य विकास आणि आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार : ललित
गद्य

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24023)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येक 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) यूट्यूबचे उपयोग सांगा.
ब) गुगल मीटचे महत्त्व सांगा.
क) गुगल फॉर्मचे फायदे लिहा.
ड) कॉ. शरद पाटील यांनी गुरु व शिष्य यांचे नाते कसे उलगडून दाखविले आहे.
इ) 'अरणी' या लेखात कोणता विषय मांडला आहे.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) ललित गद्यलेखनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
ब) गुगल मीट द्वारे ऑनलाईन पद्धतीने बैठक कशी आयोजित करावी याविषयी माहिती लिहा.
क) गुगल क्लासरूम द्वारे शिक्षकांना आपले ज्ञान विद्यार्थ्यांपर्यंत कशा प्रकारे पोहचविता येते ते लिहा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) यशवंत पाटणे यांनी कोणत्या गोष्टीला सहावे सुख असे संबोधले आहे?
- ब) 'कोरडी भिक्षा' या लेखातील आश्रमाचे वर्णन करा.
- क) 'ग्रंथ मिश्र' या लेखाच्या आधारे शांता शेळके यांचे ग्रंथाविषयीचे प्रेम स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) 'तुझ्या नादान पाहिली तुझीच रे पंढरी' या शिर्षकाची सार्थकता पटवून द्या.
- ब) 'साहित्यरंग' मधील तुम्हाला भावलेल्या कोणत्याही एका लेखाचे आशयसूत्र उलगडून दाखवा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2920

[Total No. of Pages : 2

[6537]-438

S.Y. B.A.

मराठी (MARATHI)

CC-2D : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी – भाग – 4

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24024)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) युनिकोड म्हणजे काय?
- ब) वर्ड एक्सेलचे फायदे थोडक्यात सांगा.
- क) 'ज्ञानकोश' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) संदर्भ नोंदीमध्ये कोणत्या बाबींचा समावेश होतो?
- इ) कोश वाङ्मयाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- फ) नोंद म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) इतिवृत्त लेखन म्हणजे काय? ते सांगून इतिवृत्तलेखनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) टिप्पणी लेखनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) इतिवृत्तलेखनाचे महत्त्व विशद करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) मराठी भाषेतील कोश वाङ्मयाची परंपरा सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) नोंद लेखनाचे प्रकार सविस्तर लिहा.
- क) मराठी विकिपीडिया या साधनाचा परिचय करून द्या.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) संगणकावर मराठी टंकलेखन करताना युनिकोडच्या वापराचे महत्त्व व फायदे स्पष्ट करा.
- ब) प्रत्यक्ष नोंदलेखन करताना कोणत्या गोष्टींची काळजी घ्यावी? याविषयी चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE5060

[Total No. of Pages : 3

[6537]-439

S.Y. B.A.

FRENCH

CC-1D : General French

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions : (10)

Le médias en France

Le terme média comprend la presse, la radio et la télévision. Ce sont les trois moyens de diffuser informations au grand public. Au cours des années, il y a des transformations énormes dans ces trois moyens de communication. Pas seulement dans le contenu mais aussi dans les formes et la manière de diffusions. En France, la télévision occupe une place importante dans les familles française. Plus de 90% foyers ont un téléviseur, les autres ont choisi de vivre sans. TV5 Monde est une chaîne mondiale populaire. Elle diffuse des émissions françaises dans les cinq continents. Arte, cette chaîne, est fameuse pour la diffusion des émissions culturelles.

La radio en France : Toutes les maisons ont au moins un poste de radio. Comme pour la télévision, il y a des stations de radio privées à but commercial par exemple RTL, Europe 1 etc. et des stations de radio du service public (France inter, France culture etc). La radio est le média qui inspire le plus confiance aux Français pour la qualité des informations, plus que la télévision et la presse.

Quand on parle de la presse, on parle des journaux quotidiens, des hebdomadaires, des mensuels etc. Les quotidiens peuvent être locaux, régionaux et nationaux. Il y a quelques journaux gratuits comme 20 minutes etc. L'Équipe est le premier journal sportif.

Questions :

1. Qu'est ce que le média ?
2. Quel est le but principal du média ?
3. Est – ce qu'il y a le téléviseur dans toutes les familles françaises ?
4. Quelle chaîne française est diffusée sur les cinq continents ?
5. Nommez une station privée de la radio en France.
6. Est – ce que « France inter » est une station étrangère ?
7. Quel journal est dédié aux nouvelles du sport ?
8. Donnez le mot du texte qui a le même sens :
 - I. La maison : _____.
 - II. Du gouvernement : _____.
 - III. un magazine publié chaque semaine : _____.

P.T.O.

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions : (05)

Les objets autorisés aussi bien en cabine qu'en soute

Les objets sans mouvement et non dangereux sont autorisés aussi bien en cabine qu'en soute :

- Les objets textiles (Vêtements, serviettes, mouchoirs)
- La nourriture sèche (Biscuits, chocolats non crémeux, pâtes...).
- Les livres, les objets en bois, objets plastiques, clefs, monnaie
- Les drones et la télécommande (Sans les batteries qui vont en cabine impérativement).
- Les rasoirs jetables et rasoirs électriques (sans batterie), rouges à lèvres, baume à lèvres.
- Les médicaments nécessaires à votre voyage (Les liquides peuvent dépasser 100 ml, il faut par contre prouver que vous avez besoin et prévoir une ordonnance en anglais ou traduite).

Questions :

1. Quelles sortes d'objets sont permises en cabine ?
2. Est – ce qu'on peut porter le portable en cabine ?
3. Qu'est – ce qu'il faut enlever si on a un rasoir électrique ?
4. Qu'est – ce qu'il est nécessaire pour porter les liquides ?
5. Trouvez le mot du sens « immobile » du texte ci-dessus.

Q.2] A) Rédigez un article pour décrire les fêtes culturelles en été en Inde: (10)

B) Écrivez une lettre en 40-50 mots sur un monument historique que vous venez de visiter. (5)

Q.3] A) Trouvez le nom des verbes suivants: (2)

- I. voyager
- II. visiter
- III. créer

B) Reliez les colonnes : (3)

	A		B
1	Un moyen de transport	a.	Le cinéma
2	Un endroit où on voit des films	b.	RFI
3	La radio française	c.	TGV

C) Donnez le contraire : (3)

- a. long × _____.
- b. bon × _____.
- c. toujours × _____.

D) Complétez les phrases avec les expressions de temps. (4)

- I. _____ les vacances, il lit les livres.
- II. Je vais finir ce projet _____ une année.
- III. _____ un an _____ elles se promènent le matin.
- IV. _____ son séjour en famille, il a bien connu la culture indienne.

E) Formez les adverbes des adjectifs suivants: (4)

1. courageux
2. rapide
3. précis
4. courant

F) Complétez les phrases avec les adjectifs indéfinis : (4)

1. Elle me raconte un conte _____ jour.
2. _____ la famille va au concert de musique.
3. Il ne visite _____ musée quand il part en vacances.
4. Tu pourrais voir _____ pièce de Jean Anouilh. Tu vas t'enrichir.

Q.4] A) Rejoignez des propositions par le pronom relatif simple :

(4)

1. Il connaît cette boutique. La boutique a changé son adresse.
2. Nous nous sommes rencontrés un hiver. Il faisait doux cet hiver – là.
3. Dominique m'a rendu le CD. Je le lui ai donné.
4. Il parlait de Jules Verne hier. Paul me donne les romans de Jules Verne.

B) Mettez les verbes entre parenthèses au subjonctif ou à l'indicatif selon le cas. (4)

1. J'aimerais bien que vous _____ (faire) plus d'effort pour gagner le match.
2. Il est préférable que tu _____ (poursuivre) tes études.
3. Je pense que mon frère _____ (venir) aujourd'hui chez moi.
4. Il regrette que sa femme _____ (ne pas aller) en Italie cet été.

C) Transformez la phrase en voix passive: (4)

1. Il a fermé la boutique.
2. Maxime nous invite toujours pour son concert.
3. On a pu expédier ce courriel.
4. Ils visiteront le château de Chambord demain.

D) Complétez les phrases avec les verbes au conditionnel présent. (4)

1. Si vous parliez en anglais en France, les Français _____ (ne pas aimer)
2. Si tu arrivais tard ce soir, les enfants _____ (être) déçus.
3. S'il dormait l'après-midi, il _____ (se lever) tard le matin.
4. Si l'on n'utilisait pas le sac en plastique, il y _____ (avoir) moins de dégâts en plastique.

E) Reliez les phrases. (4)

	1		2
A	Leur loyer est trop cher	i.	comme il a déjà mangé beaucoup.
B	Il a traversé la forêt,	ii.	on l'a donc visitée.
C	Il ne veut pas dîner,	iii.	alors ils cherchent un autre appartement.
D	La galerie Matisse était ouverte	iv.	grâce à son courage.

x

x

x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2921

[Total No. of Pages : 3

[6537]-440

S.Y. B.A.

GERMAN

CC-1D : German General - 4

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All question are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

I. Übersetzen Sie.

[12]

A. Übersetzen Sie ins Englische.

[6]

Das Leben ohne Handys war anders. Es war ruhiger und langsamer. Ich habe mich gefragt, wie die Menschen früher gelebt haben. Ich habe mich entschieden, es auszuprobieren. Am Anfang war es schwierig. Ich habe mich gelangweilt und einsam gefühlt. Ich habe mich gefragt, was meine Freunde machen. Ich habe mehr Zeit für andere Dinge gehabt. Ich habe Bücher gelesen, Musik gehört und bin spazierengegangen. Ich habe mich mehr mit meinen Freunden getroffen. Wir haben geredet und gelacht.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche. (nur 3)

[6]

1. I would study for the exam, if I had more time.
2. The children who are singing are very happy.
3. The man I see in the park is reading a book.
4. Yesterday we drove to the train station, but we missed the train.
5. He wants to buy a brighter apartment, because the old one is very dark.
6. There was an accident in the paper factory last week.

II. Beantworten Sie die folgenden Fragen. (nur 4)

[12]

1. Welche Nachrichten finden Sie interessant?
2. Welche Glückssymbole gibt es in Deutschland und in Ihrem Heimatland?
3. Warum ist Peter Ertl ein glücklicher Pechvogel?
4. Schreiben Sie über einen Film, den Sie neulich gesehen haben.
5. Erfinden Sie 3 Schlagzeilen mit Untertiteln.
6. Welche Sehenswürdigkeiten gibt es in Indien?
7. Fahren Sie gerne ans Meer oder in den Bergen? Warum?
8. Was würden Sie tun, wenn Sie ein Millionär wären?

P.T.O.

III. Grammatik und Wortschatz.

[30]

A. Schreiben Sie die Sätze im Präteritum um. (nur 3)

[6]

1. Ich lerne fleißig und bestehe die Prüfung.
2. Wir fragen nach dem Weg zum Bahnhof und reisen mit dem Zug.
3. Die Freunde organisieren sein Geburtstag und trinken den ganzen Abend.
4. Du sprichst und schreibst sehr schnell.

B. Ergänzen Sie die richtige Partizip II Form des Verbs.(nur 3)

[6]

1. Du hast mich _____ aber du hast mich nicht _____. (fragen, verstehen)
2. Er hat Fußball _____ und ist sehr schnell _____. (spielen, laufen)
3. Ihr habt fleißig _____ und die Lösung _____. (arbeiten, finden)
4. Bei der Party haben wir Musik _____ und laut _____. (hören, singen)

C. Bilden Sie Relativsätze.(nur 6)

[6]

1. Der Mann ist sehr nett. Ich habe ihn gestern getroffen.
2. Das Kind ist eingeschlafen. Wir haben ihm ein Buch vorgelesen.
3. Die Leute sind sehr ehrlich. Alle vertrauen ihnen.
4. Das Buch ist ein Bestseller. Sein Autor ist sehr berühmt.
5. Ich habe ein neues Haus gekauft. Es ist sehr teuer.
6. Der Hund gehört dem Nachbarn. Der Hund bellt sehr laut.
7. Die Frau ist meine Freundin. Ich habe ihr eine Uhr geschenkt.

D. Ergänzen Sie das richtige Verb im Konjunktiv II.(nur 6)

[6]

(gäbe, müsste, würdest, hätte, wärest, wäre, dürften)

1. Wenn ich mehr Zeit _____, würde ich mehr Sport machen.
2. Du _____ das Problem besser verstehen, wenn du zugehört hättest.
3. Er sagte, er würde das Buch kaufen, wenn es billiger _____.
4. Du _____ nicht krank, wenn du besser geschlafen hättest.
5. Sie _____ mehr Geld aus, wenn sie reicher wäre.
6. Er _____ mehr arbeiten, wenn er mehr Geld verdienen wollte.
7. Wir _____ ins Kino gehen, wenn wir unsere Hausaufgaben gemacht hätten.

E. Was passt?(nur 3)

[3]

1. _____ ihrer Krankheit konnte sie nicht an der Party teilnehmen. (wegen – trotz – weil)
2. Ich habe _____ der Vorlesung Notizen gemacht. (wenn – weil – während)
3. _____ der Ferien haben wir viele Sehenswürdigkeiten besucht. (trotz – weil – während)
4. _____ des Regens gingen wir spazieren. (wegen – trotz – weil)

F. Was passt nicht?(nur 3)

[3]

1. zerbrechen - das Glas | der Spiegel | der Hof
2. schmecken - der Wein | die Pizza | die Kneipe
3. beginnen - die Rede | der Vorteil | der Film
4. wechseln - der Kopf | die Glühbirne | die Schuhe

IV. Lesen und Schreiben.

[16]

A. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen.

[10]

Eine chaotische Reise durch Deutschland

Also, ich dachte, eine Reise durch Deutschland wäre eine gute Idee. Ich, ein Weltenbummler mit einem Hauch von Abenteuerlust, wollte das Land der Bratwurst und des Bieres erkunden. Mein erster Fehler war, meinen Freund Klaus mitzunehmen. Klaus ist der Typ, der selbst im Urlaub über die pünktlichen Züge meckert.

Wir begannen in Berlin. Die Stadt war toll, aber Klaus beschwerte sich über die "unorganisierten" Fahrradwege. "In Deutschland sollte alles perfekt sein!", sagte er. Ich nickte nur und hoffte, er würde nicht die Berliner Mauer nach Baufehlern absuchen.

In München wollten wir das Oktoberfest besuchen. Klaus, der kein Bier trinkt, bestellte eine Apfelschorle und beschwerte sich über die laute Musik. "Das ist doch keine deutsche Effizienz!", rief er. Ich versuchte, ihn mit einer Brezel zu beruhigen, aber er analysierte nur die Kruste. Wir fuhren weiter nach Heidelberg, wo Klaus die romantische Altstadt für "zu kitschig" hielt. "Wo sind die Ingenieure?", fragte er. Ich zeigte auf das Schloss, aber er sagte, es sei "nicht funktional genug".

In Köln besuchten wir den Dom. Klaus war beeindruckt, aber nur, bis er die Warteschlange sah. "Das ist keine effiziente Nutzung von Zeit!", sagte er. Ich schlug vor, wir könnten ja die Aussicht genießen, aber er hatte schon eine App gefunden, die die Wartezeit in Sekunden berechnete. In Dresden wollten wir die Semperoper besuchen. Klaus war beeindruckt von der Architektur, aber nur, bis er herausfand, dass die Oper nicht nach DIN-Normen gebaut wurde. "Das ist doch keine Präzision!", sagte er. Ich schlug vor, wir könnten ja die Aufführung genießen, aber er hatte schon eine Analyse der Akustik erstellt.

Wir fuhren durch den Schwarzwald. Klaus war begeistert von der Natur, aber nur, bis er herausfand, dass die Bäume nicht in alphabetischer Reihenfolge gepflanzt waren. "Das ist doch kein System!", rief er. Ich schlug vor, wir könnten ja wandern gehen, aber er hatte schon eine Excel-Tabelle mit den optimalen Wanderwegen erstellt.

Wir besuchten noch viele andere Städte, aber Klaus fand immer etwas zu meckern. Am Ende der Reise war ich erschöpft, aber Klaus war zufrieden. "Deutschland ist ein interessantes Land", sagte er, "aber es hat noch viel Potenzial für Verbesserungen."

Fragen zum Text:

1. Warum war Klaus über die Fahrradwege in Berlin unzufrieden?
2. Wie reagierte Klaus auf die laute Musik auf dem Oktoberfest?
3. Was sagte Klaus über die Altstadt von Heidelberg?
4. Was störte Klaus an den Bäumen im Schwarzwald?
5. Wie empfand der Erzähler die Reise am Ende?
6. Was sagte Klaus am Ende der Reise über Deutschland?
7. In Köln mussten sie länger vor dem Dom warten. richtig falsch
8. Klaus war zuerst beeindruckt von der Architektur der Semperoper. richtig falsch
9. In Dresden konnte Klaus die Aufführung genießen. richtig falsch
10. Klaus merckte viel, aber er war am Ende zufrieden. richtig falsch

B. Schreiben Sie einen Aufsatz. (nur 1)

[6]

1. Sehenswürdigkeiten in Deutschland
2. Mein letzter Urlaub
3. Meine Zukunftspläne

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PE-2922

Total No. of Pages : 2

[6537]-441

S.Y.B.A. (Semester - IV)

URDU

CC-1D: Modern Prose & Poetry

(2019 Pattern) (24073)

Total Marks : 70

[Time : 2½ Hours]

ہدایت :

(1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[12] سوال نمبر 1: افسانے کا فن اور اس کے ارتقاء پر سیر حاصل بحث کیجئے۔

یا

اردو افسانے کی تاریخ مفصل بیان کیجئے۔

[12] سوال نمبر 2: اکبر الہ آبادی کا سوانحی خاکہ پیش کیجئے۔

یا

اکبر الہ آبادی کی مزاحیہ شاعری پر روشنی ڈالئے۔

[12] سوال نمبر 3: پریم چند کی افسانہ نگاری سماج کی آئینہ دار ہے۔ تبصرہ کیجئے۔

یا

راجندر سنگھ بیدی کے افسانوں کی خصوصیات بیان کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر 4: (الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کرتے ہوئے تشریح کیجئے۔ [10]

(i) نئی تہذیب (ii) جلوہ دربار دہلی

(ب) کسی ایک افسانہ کا متن پیش کیجئے۔ [10]

(i) ٹوبہ ٹیک سنگھ (ii) تلمادان

سوال نمبر 5: کوئی سات اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ [14]

- (i) ایسا ضرور ہو کہ انہیں رکھ کے کھاسکوں پنختہ اگر چہ بیس تو دس خام بھیجئے
- (ii) نور کی موجیں لیمپ سے جاری تیزی تھی ہر جمپ سے جاری
- (iii) اچھے اچھوں کو بھٹکا دیکھا بھیڑ میں کھاتے جھٹکا دیکھا
- (iv) پہنچے ہوٹل میں تو پھر عید کی پرواہ نہ رہی ایک کو چکھ کے سویوں کا مزا بھول گئے
- (v) ذرے ویرانوں سے اٹھتے تھے تماشا دیکھنے چشم حیرت بن گئی تھی گردش لیل و نہار
- (vi) مشرقی پتلوں میں تھی خدمت گزاری کی امنگ مغربی شکلوں سے شان خود پسندی آشکار
- (vii) نقل مغرب کی ترنگ آئی تمہارے دل میں اور یہ نکتہ کہ مری اصل ہے کیا بھول گئے
- (viii) یہ موجودہ طریقے راہی ملک عدم ہوں گے نئی تہذیب ہوگی اور نئے ساماں بہم ہوں گے
- (ix) پیش رو شاہی تھی پھر ہزہا ینس پھر اہل جاہ بعد اس کے شیخ صاحب ان کے پیچھے خاکسار
- (x) بحر ہستی لے رہا تھا بے دریغ انگلیں تھمیس کی امواج جمناسے ہوئی تھیں ہم کنار

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE2923

[Total No. of Pages : 1

[6537]-442

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC-2B(2) : उपयोजित लेखन कौशल्ये
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[10]

अ) जाहिरात म्हणजे काय? जाहिरात लेखनाचे प्रयोजन स्पष्ट करा.

किंवा

ब) विविध माध्यमातील जाहिरातीचे स्थान सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[10]

अ) मुलाखतीचे स्वरूप सांगून मुलाखतीचे प्रकार स्पष्ट करा.

किंवा

ब) आकाशवाणी वरील मुलाखतीचे विशेष सांगा.

प्र.3) खालील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[5]

अ) माहितीपर नोंदीचे स्वरूप सांगा.

किंवा

ब) विविध प्रकारचे ज्ञानकोश त्यांचा थोडक्यात परिचय करून द्या.

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PE2924

[Total No. of Pages : 1

[6537]-443

S.Y.B.A.

URDU

SEC-2B : Communication Skill

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-IV) (24074)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

ہدایت: (a) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(b) بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[15]

سوال نمبر ۱۔ زبانی و غیر زبانی مواصلات پر تفصیلی روشنی ڈالئے۔

یا

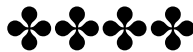
رموز و اوقاف پر تفصیلی نوٹ تحریر کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۲۔ موثر ترسیل کے لئے کن باتوں کا خیال رکھنا چاہیے۔ تفصیل سے تحریر کیجئے۔

یا

گفتگو کے دوران کن باتوں کو ملحوظ رکھنا ضروری ہوتا ہے؟ واضح کیجئے۔

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

PE2925

[6537]-444

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC-2B : माध्यम लेखन

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24096)

समय : 2 घंटे/

/पूर्णांक : 25

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किसी दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) माध्यम लेखन से क्या तात्पर्य है? विस्तार से बताइए।
- ब) माध्यम लेखन का सैद्धांतिक पक्ष स्पष्ट कीजिए।
- क) कंटेन्ट लेखन के महत्त्व पर प्रकाश डालिए।
- ड) मुद्रित माध्यम से क्या तात्पर्य है? विस्तार से बताइए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किसी दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) फीचर लेखन क्या है? उदाहरण सहित स्पष्ट कीजिए।
- ब) फीचर लेखन के लिए सामग्री संकलन के स्रोत बताइए।
- क) रेडियो फीचर पर प्रकाश डालिए।
- ड) फीचर लेखन के विभिन्न गुणों को विस्तार से बताइए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर फीचर लेखन कीजिए।

[5]

- अ) 'चाँद तारों को छूने की तमन्ना थी कल्पना चावला की' विषय पर फीचर लेखन कीजिए।
- ब) 'मोर्चे पर सैनिकों के साथ एक दिन' विषय पर फीचर लेखन कीजिए।

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PE2926

[Total No. of Pages : 2

[6537]-445

S.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-2B : Introduction to Scriptology (Palaeography)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24114)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

Q1) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या.

[15]

Write an essay type answer to any one of the following.

- i) ब्राह्मी लिपी ही भारतीय लिपींची जननी आहे, ह्या विधानाची चर्चा करा.
Discuss the statement, 'ब्राह्मी script is a mother of Indian scripts'.
- ii) शारदा लिपीतील स्वर, व्यंजन, जोडाक्षर लिहिण्याची पद्धत आणि संख्या या विषयावर निबंध लिहा.
Write an essay on vowels, consonants, consonant clusters and numbers in शारदा script.

Q2) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[10]

Write an answer to any one of the following :

- i) खालील पद्याचे ग्रंथ लिपीमध्ये लिप्यंतरण करा.
Transliterate following verse in the ग्रंथ script.
एके सत्पुरुषाः परार्थघटकाः स्वार्थं परित्यज्य ये
सामान्यास्तु परार्थमुद्यमभृतः स्वार्थाविरोधेन ये।
तेऽमी मानुषराक्षसाः परहितं स्वार्थाय निघ्नन्ति ये
ये तु घ्नन्ति निरर्थकं परहितं ते के न जानीमहे॥

P.T.O.

- ii) रायबहादूर पंडित गौरीशंकर हीराचंद ओझा यांच्या भारतीय प्राचीन लिपिमाला ग्रंथातून निवडलेल्या खालील उताऱ्याचे देवनागरीत लिप्यंतरण करा.

Transliterate the following passage selected from the book, titled, ‘भारतीय प्राचीन लिपिमाला’ written by रायबहादूर पंडित गौरीशंकर हीराचंद ओझा, in to देवनागरी script.

ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၁။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၂။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၃။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၄။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၅။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၆။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၇။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၈။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၉။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
 ၁၀။ ပျဉ်းပင်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2927

[6537]-446

S.Y.B.A.

ECONOMICS

SEC-2B : Basic Concept of Research Methodology - II
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24154)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any one of the following question.

[10]

- a) What is tabulations. Explain the aims and characteristics of tabulations.
- b) Explain Quartile derivation and Medium derivation with example.

Q2) Solve any one of the following question.

[10]

- a) State the characteristics of case study.
- b) What is data Analysis? Explain the Nature of data analysis.

Q3) Write short note (Any one)

[5]

- a) Hypothesis testing
- b) Frequency

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE2927

[6537]-446

S.Y.B.A.

ECONOMICS

SEC-2B : Basic Concept of Research Methodology - II
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24154)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) सारणीकरण म्हणजे काय? सारणीकरणाचे उद्देश आणि वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) चतुर्थक विचलन आणि माध्य विचलन उदाहरण देवून स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) व्यष्टी अध्ययनाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) तथ्य विश्लेषण म्हणजे काय? तथ्य विश्लेषणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- अ) गृहीतक परीक्षण
- ब) वारंवारिता

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE2928

[Total No. of Pages : 2

[6537]-447

S.Y.B.A

POLITICAL SCIENCE / PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2B(2) : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24165/24444)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one question (200 words) **[10]**

- a) Explain the directive principles of state policy
- b) Explain the importance of fundamental duties

Q2) Attempt any one question (200 words) **[10]**

- a) Discuss fundamental duties of Indian citizens
- b) Write a note on implementation of directive principles

Q3) Write short note (any one) (100 words) **[5]**

- a) Constitutional amendments regarding fundamental duties
- b) Difference between Fundamental rights and directive principles.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE2928

[6537]-447

S.Y.B.A

POLITICAL SCIENCE / PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2B(2): Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24165/24444)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणताही एक प्रश्न लिहा. (200 शब्दांत)

[10]

- अ) राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा.
- ब) मुलभूत कर्तव्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.2) कोणताही एक प्रश्न लिहा. (200 शब्दांत)

[10]

- अ) भारतीय नागरीकांच्या मुलभूत कर्तव्यावर चर्चा करा.
- ब) मार्गदर्शक तत्वांच्या अंमलबजावणीवर टिपण लिहा.

प्र.3) कोणतीही एक टीप लिहा. (100 शब्दांत)

[5]

- अ) मुलभूत कर्तव्यांसंबंधी घटना दुरुस्ती
- ब) मुलभूत हक्क आणि मार्गदर्शक तत्वे यातील फरक

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2929

[6537]-448

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC - 2B : Modi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24175)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers to the following questions in 200 words (any 1) **[10]**

- a) Explain the history and importance of Modi Script.

OR

- b) Write information about the types of Modi Script documents.

Q2) Write an essay in Modi Script in 200 words on any one of the following topics. **[10]**

- a) My Maharashtra
- b) Gramswarajya
- c) Fort conservation the need of the time

P.T.O.

Q3) Translate the following Modi Script passage in Marathi to the (Devanagari Language) (any one). [5]

Passage - 1

ૐમમમ મેઠે રૂઝિત્ર મુઠસુ ઘેતે. તત્તલુજ ઓમસથીતીસે
તંતંતી રૂઝિત્ર ઐપાનેલુજ હેરે ઘેતે. જોપતી જાલ ઘડત
પાઇ પાળી જાલ ઘડરે પાળીજે, જાતી સુજા જાળીપ
જાંજાં ઘેતી; તત્તમુકે ઘેરા-જાલ-જાલસીતીકુજા રૂઝિત્ર
જોપતી પેઠી રૂઝિત્ર પીચીજા જાંજાંજા રૂઝિત્રતંત્રા ઘેતી
હોજાંપુકે રૂઝિત્ર તંતંતી ઈ રામજાલા જોજાંપુકે રૂઝિત્ર;
મયજુજા જા રામજાલા દાજાજાજે જા ઘેઈજા જા
રાજાજા પાડે પાડે, ઈ મયજા જાપે જાગે.

Passage - 2

ઈજાજાઈ, જીમમજાઈ, મેગાઈ ઘેરા જાજા જોડુ તા ઘેરાત
મુજાજા પાળીજા-ઉમજાજાં જાંજાં ઘેતી પ ઘેરામુજાંજા ઘેતી ઉમજા
રજા. જાળી જાજાજાઈ જાપી પાળી મેઘમ રજા જાજા.
ઈજા રોજા ઈજા જે ગાળી મીજાજાંજા જાપે તે ગાળી રોજા
તીજા ઈજાજાત ઈંડ મજા જાજા. તત્તમુકે મીજાજાં જોજાંજા
ઘેઈજા ગાજા જાડે, ઈંડે, જોજા જાંજાજા જાંજા જાંજાઈ
રૂઝિત્ર જાજાપાડે.

Total No. of Questions : 3]

PE2929

[6537]-448

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC - 2B : Modi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तर लिहा. (फक्त एक)

[10]

अ) मोडी लिपीचा इतिहास व महत्त्व सांगा.

किंवा

ब) मोडी लिपीच्या कागदपत्रांच्या प्रकारांची माहिती लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 200 शब्दांत मोडी लिपीत निबंध लिहा.

[10]

अ) माझा महाराष्ट्र

ब) ग्रामस्वराज्य

क) दुर्गसंवर्धन - काळाची गरज

ઉતારા - 1

ચૈત્રમય મેઠે રૂઝિયા મુઠસા હોતે. તત્કાલુજ ઉમ્મરસીતીસે
તંત્રી રૂઝિયા ચૈત્રમય મેઠે હોતે. જોપતી જાણ ઘડત
પાછે પાણી જાણ ઘડતે પાણીજે, જાણી સ્વાજ જાણીપ
જાણીય હોતી; તત્કાલુજે ઘેરા-જાણ-જાણીતીકાજુ ચૈત્રમય
જોપતી પેઠી ચૈત્રમય પાણીજાણ સુધીતંત્રીકા હોતી
હોજાંપુઠે હોજાં તંત્રી ઈ રામજાણ જોજાંપુઠે હોજાં;
જોજાંપુઠે જા રામજાણ જા રામજાણ જા હોજાં જા
જાજાણ પાછે પાછે, ઈ રામજાણ જાજાણ જાજાણ.

ઉતારા - 2

ઈજાણી, જીમજાણી, મેઠાજાણી ઘેરા જાજાણ જોજાં તત્કાલુજ
જોજાંપુઠે પાણીજાણ-જોજાંપુઠે જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ
જાજાણ. જાજાણ જાજાણી જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ.
જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ
જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ
જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ
જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ
જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ જાજાણ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2930

[6537]-449

S.Y. B.A.

HISTORY

**SEC-2B : Medieval Indian Arts and Architecture (1206-1857)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24176) (2 Credits)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words each. (Any one) **[10]**

- a) Interpret the architecture of Qutubminar and Alai Darwaza.
- b) Write overview of architecture of Vijayanagara.

Q2) Answer the following question in 200 words each. (Any one) **[10]**

- a) Write salient features of the architectural in the period of Shershah Sur.
- b) Name and Describe the famous architectural structures of Akbar period.

Q3) Short notes (Any one) **[5]**

- a) Taj Mahal.
- b) Mughal Paintings.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE2930

[6537]-449

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2B : Medieval Indian Arts and Architecture (1206-1857)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24176) (2 Credits)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

- अ) कुतुबमिनार आणि अलाई दरवाजा या स्थापत्य रचनांचे विवेचन करा.
ब) विजयनगरच्या स्थापत्यकलेचा आढावा घ्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

- अ) शेरशाह सूरीच्या काळातील स्थापत्य कलेची वैशिष्ट्ये सांगा.
ब) अकबरकालीन स्थापत्याची नावे सांगून त्यांचा आढावा घ्या.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]

- अ) ताजमहल
ब) मुघलकालीन चित्रकला

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2931

[6537]-450

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2B : Popular Indian Culture

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words. (Any one) **[10]**

- a) Write information about popular culture by explaining the meaning of the concept of culture.

OR

- b) Explain the importance of folk Art in Indian popular culture.

Q2) Answer the following question in 200 words. (Any one) **[10]**

- a) Discuss the features of Indian cinema.

OR

- b) Explain the importance of festivals and celebration in Indian culture.

Q3) Short notes (Any one) **[5]**

- a) Nautanki

OR

- b) Talkie Movie

* * *

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE2931

[6537]-450

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2B : Popular Indian Culture

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24177)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक)

[10]

अ) 'संस्कृती' या संकल्पनेचा अर्थ सांगून लोकप्रिय संस्कृती याची माहिती लिहा.

किंवा

ब) भारतीय लोकप्रिय संस्कृतीमध्ये 'लोककला' या प्रकाराचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक)

[10]

अ) भारतीय सिनेमाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

किंवा

ब) सण आणि उत्सव यांचे भारतीय संस्कृतीतील महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतीही एक)

[5]

अ) नौटंकी

किंवा

ब) बोलपट

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2932

[6537]-451

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2B : Travel Agency & Tour Business

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24178) (2 Credits)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words each. (Any 1) **[10]**

a) What is Travel Agency? By explain the History of Travel agency.

OR

b) Explain the Legal control of a Travel Agency.

Q2) Answer the following questions in 200 words each. (Any 1) **[10]**

a) Give detailed information about the functions of Travel Promoters (Travel Agent).

OR

b) Explain the policies of Indian Air service.

Q3) Write short notes (Any 1) **[5]**

a) Types of Travel Agent (promoter)

OR

b) Retail Agent.

* * *

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE2932

[6537]-451

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2B : Travel Agency & Tour Business

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24178) (2 Credits)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 1) [10]

अ) प्रवासी संस्था म्हणजे काय ते सांगून प्रवासी संस्थेचा इतिहास स्पष्ट करा.

किंवा

ब) प्रवासी संस्थेचे कायदेशीर नियंत्रण स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 1) [10]

अ) प्रवासी प्रवर्तकाच्या कार्याची सविस्तर माहिती लिहा.

किंवा

ब) भारतीय हवाई सेवेची धोरणे स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही 1) [5]

अ) प्रवासी प्रवर्तकाचे प्रकार (promoter)

किंवा

ब) किरकोळ एजंट

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2933

[6537]-452

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**SEC - 2B : Introduction to Remote Sensing
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24206)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer the in 20 words each. (any five)

[10]

- a) Write the full form of IIRS.
- b) Define remote sensing.
- c) What is overlap?
- d) What is active Sensor?
- e) What is reflection?
- f) Write the full form of TCC?
- g) Write the resolution of LANDSAT image.

Q2) Write short notes in about 100 words (any two)

[8]

- a) Image enhancement
- b) Multispectral Scanning
- c) IRS Satellite system.

Q3) Write the answer of questions in 150 words (any one)

[7]

- a) Write detailed information on interpretation of satellite images.
- b) Write in detail about image classification.

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE2933

[6537]-452

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**SEC - 2B : Introduction to Remote Sensing
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24206)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सील वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) आय. आय. आर. एस. (IIRS) चे पूर्ण रूप लिहा.
- ब) सुदूर संवेदन व्याख्या द्या.
- क) द्विरुक्ती (overlap) म्हणजे काय
- ड) सक्रीय संवेदक म्हणजे काय?
- इ) परावर्तन म्हणजे काय?
- फ) टी. सी. सी. (TCC) चे पूर्ण रूप लिहा.
- य) लँडसॅट (LANDSAT) प्रतिमेचे वियोजन लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[8]

- अ) प्रतिमा वर्धन
- ब) बहुवर्णपटलिय समीक्षण
- क) आय. आय. एस. (IRS) उपग्रह प्रणाली.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[7]

- अ) उपग्रह प्रतिमांचे विश्लेषण (Interpretation) यावर सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) प्रतिमांचे वर्गीकरण यावर सविस्तर माहिती लिहा.

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2934

[6537]-453

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**SEC - 2B : Applied Course of Travel & Tourism
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24207)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each. (any five)

[10]

- a) What is tourism?
- b) Write any two heritage tourist places in India.
- c) What is local tourism?
- d) State any two economic factors affecting on tourism.
- e) Write any two qualities of good tourist guide.
- f) What is agro tourism?
- g) State any two types of railways.

Q2) Write a short notes in 100 words. (any two)

[8]

- a) Tourism : a basic need of mankind.
- b) Types of tourism
- c) Importance of air transportation in tourism.

Q3) Answer in 150 words each. (any one)

[7]

- a) Describe the role of tourism in the development.
- b) Explain various factors involve in farming the tour plan.

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE2934

[6537]-453

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

SEC - 2B : Applied Course of Travel & Tourism
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24207)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) पर्यटन म्हणजे काय?
- ब) भारतातील कोणतीही दोन वारसा स्थले पर्यटनस्थळे लिहा.
- क) स्थानिक पर्यटन म्हणजे काय?
- ड) पर्यटनावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन आर्थिक घटक सांगा.
- इ) चांगल्या पर्यटक मार्गदर्शकाचे कोणतेही दोन गुण सांगा.
- फ) कृषी पर्यटन म्हणजे काय?
- य) रेल्वेचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.

प्र.2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[8]

- अ) पर्यटन : एक मूलभूत मानवी गरज
- ब) पर्यटनाचे प्रकार
- क) हवाई वाहतूकीचे पर्यटनात महत्त्व

प्र.3) प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[7]

- अ) विकासकार्यातील पर्यटनाची भूमिका वर्णन करा.
- ब) सहल नियोजन कार्यात समाविष्ट असलेल्या विविध घटकांचे वर्णन करा.

* * *

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PE5061

[Total No. of Pages : 3

[6537]-454

S.Y.B.A.

SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

SEC 2B : रागसंगीत गायन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (22420) (24214)

(या संचातील राग संगीत गायन व तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :**
- 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उर्वरित 5 प्रश्नांपैकी कोणतेही 4 असे एकूण 5 प्रश्न सोडवा.
 - 3) सर्व प्रश्नांस प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.
 - 4) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागातील छोट्याख्यालाचे स्वरलेखन करा.

[5]

- अ) जौनपुरी
- ब) विभास
- क) हमीर

प्र.2) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती लिहा.

[5]

- अ) हिंडोल
- ब) चंद्रकंस
- क) विभास

प्र.3) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा.

[5]

- अ) त्रीताल
- ब) एकताल
- क) झुमरा

P.T.O.

प्र.4) व्याख्या लिहा. (कोणत्याही पाच)

[5]

- अ) चलस्वर
- ब) अचलस्वर
- क) तीव्र स्वर
- ड) मिश्रराग
- इ) मींड
- फ) वादीस्वर

प्र.5) पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर जीवनचरित्र लिहा.

[5]

- अ) अल्लाद्वदया खां
- ब) पं. भीमसेन जोशी
- क) उ. अमीर खां

प्र.6) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा.

[5]

- अ) संगीत आणि साहित्य
- ब) ठुमरी
- क) ख्याल गायकी

Total No. of Questions : 6]

PE5061

[6537]-454

S.Y.B.A.

SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

SEC 2B : तबला

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (22420) (24214)

(या संचातील राग संगीत गायन व तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :**
- 1) 6 पैकी कोणतेही 5 प्रश्न सोडवा.
 - 2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** झपतालमध्ये एक कायदा भातखंडे पद्धतीत लिहा. [5]
- प्र.2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]
- अ) आडाचौताल
 - ब) तीलवाडा
 - क) झुमरा
- प्र.3)** व्याख्या लिहा. [5]
- अ) पेशकार
 - ब) कायदा
 - क) रेला
 - ड) रव (रौ)
 - इ) गत
- प्र.4)** तबला वाद्याच्या निर्मिती संदर्भातील विविध मतप्रवाहांची माहिती लिहा. [5]
- प्र.5)** निबंध लिहा. (कोणताही एक) [5]
- अ) तबला वादनाचे तंत्र
 - ब) दिल्ली बाज
- प्र.6)** जीवन चरित्र लिहा. (कोणतेही एक) [5]
- अ) उ. अहमदजान थिरकवाँ
 - ब) पं. सामता प्रसाद
 - क) झाकीर हुसेन

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2935

[6537]-455

S.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 2B : Basic Counselling Skills

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24224)

Time : 1 Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer of the following question. (any one) **[10]**

- a) Explain the starting. Structuring and summarizing skills in counselling.
- b) Describe the ethical issues in counselling.

Q2) Write the answer of the following question. (any one) **[10]**

- a) Discuss on care conditions of helping relations.
- b) What are the way to improve clients feed back.

Q3) Short notes. (any one) **[5]**

- a) Helping process
- b) Gender awarness helping

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE2935

[6537]-455

S.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 2B : Basic Counselling Skills
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24224)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 1 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) समुपदेशनातील सुरुवात, रचना आणि सारांश कौशल्ये स्पष्ट करा.
ब) समुपदेशनातील नैतिक घटकांचे वर्णन करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) मदतयुक्त-नातेसंबंधाच्या मुख्य परिस्थितीवर चर्चा करा.
ब) अशिलाचे प्रतिभरण सुधारण्याचे मार्ग कोणते?

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणतीही एक)

[5]

- अ) मदत प्रक्रिया
ब) लिंग-जागरूकता मदत

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE2936

[Total No. of Pages : 4

[6537]-456

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**SEC - 2B : Introduction to Cyber Security / Information Security
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24275)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct option and rewrite the statement.

[5]

- i) The growing negative use of social media in the country can be dangerous for anyone
 - a) Human
 - b) State
 - c) Country
 - d) District
- ii) Who started the social networking site Orkut?
 - a) Mark Zuckerberg
 - b) Reed Hoffman
 - c) Jack Dorsey
 - d) Orkut buyokokten
- iii) What are the key components of an electronic communication system?
 - a) One
 - b) Two
 - c) Three
 - d) Four

P.T.O.

- iv) What should be used to protect your device from malware, trojans and viruses?
 - a) Bacteria
 - b) Antivirus
 - c) Virus
 - d) The virus came

- v) The opening up of global trade has made it possible to ship our goods all over the world.
 - a) World Wide Web
 - b) Internet
 - c) BBC Bulletin
 - d) Mobile

Q2) Write the answers in 100 words (any three) [12]

- a) What are the safe instructions when choosing a password?
- b) Explain any four concepts of general networking.
- c) What is cracking?
- d) Explain the types of cyber attacks.
- e) What are the principles of cyber security?

Q3) Write the answers in 200 words (any one) [8]

- a) What is Internet? explain the importance of the Internet.
- b) Describe the types of cyber security and Importance?

* * *

v) जागतिक व्यापार कशामुळे खुली झाल्याने आपला माल सर्व जगभर पाठविण्याची शक्यता निर्माण झाली आहे?

अ) वर्ल्ड वाइड वेब

ब) इंटरनेट

क) बी.बी.सी. बुलेटिन

ड) मोबाईल

प्र.2) 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन)

[12]

अ) संकेतशब्द निवडताना सुरक्षित अशा कोणत्या सूचना दिल्या जातात?

ब) सामान्य नेटवर्किंगच्या कोणत्याही चार संकल्पना विषद करा?

क) क्रकिंग म्हणजे काय?

ड) सायबर हल्ल्याचे प्रकार विषद करा.

इ) सायबर सुरक्षेची तत्वे कोणती?

प्र.3) 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[8]

अ) इंटरनेट म्हणजे काय ते सांगून तिचे महत्व थोडक्यात सांगा.

ब) सायबर सुरक्षेचे प्रकार सांगून तिचे महत्व विषद करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE2937

[Total No. of Pages : 1

[6537]-457

S.Y.B.A.

ENGLISH

**SEC-2B : A Certificate Course in Skill Development
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24334)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ONE of the following. [10]

- a) Anjan has returned from Mahabaleshwar. Amay wants to know which places Anjan visited at Mahabaleshwar. Write a dialogue on the given situation.
- b) Nayan and Nikita are talking about Nashik and Pune cities. Nayan says that pune city climate is better than Nashik city. But Nikita does not agree with him. Write a dialogue using appropriate expressions.

Q2) Attempt any ONE of the following. [10]

- a) Shilpa and Sahil are close friends. Shilpa gets selected to the IPS but forgets to tell Sahil about it. Sahil is hurt and complains to Shilpa about her behaviour. Write a dialogue on the given situation by using appropriate expressions.
- b) Explain the importance of English vocabulary in education.

Q3) Attempt any ONE of the following. [5]

- a) You could not attend your friend's marriage anniversary. Write a dialogue of apology by using appropriate expressions.
- b) You have to deliver a speech on "Empowerment of Women". Write five points.

*** * ***

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2938

[Total No. of Pages : 4

[6537]-458

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

SEC 1B - FMG-4 : Optimization Techniques
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24345)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

- a) State the term 'Value of the game'.
- b) Let $f : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}$ be a function defined as $f(x_1, x_2, x_3) = x_1^3 + x_2^3 + x_3^3$, compute $\nabla f(1, 0, 1)$.
- c) State the term 'total float' in programme evaluation and review techniques.
- d) State 'random failure' of a machine. Give an example of random failure.
- e) Let 5 jobs J_1, J_2, J_3, J_4 and J_5 processed through 2 machines M_1 and M_2 . Find the total number of possible different sequences of given jobs.
- f) Write all decision criterion's under uncertainty.
- g) The payoff matrix for player A is given as below. Find the saddle point, if it exists.

Player A	Player B	
	B_1	B_2
A_1	100	120
A_2	-400	400

P.T.O.

Q2) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Let $f: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ be a function defined as $f(x_1, x_2) = x_1 + x_2 + x_1x_2 + x_1^2x_2^2$. Evaluate the Hessian matrix of given function f at $(0,0)$, $(3,-2)$ and $(-1, 1)$.
- b) The pay-off matrix for three strategies S_1 , S_2 and S_3 against the states of nature N_1 , N_2 , N_3 and N_4 is given as below. Use regret criterion to find the best strategy.

Strategy	State of Nature			
	N_1	N_2	N_3	N_4
S_1	4000	-100	6000	18000
S_2	20000	5000	400	0
S_3	20000	15000	-2000	1000

- c) The pay-off matrix for player A is given as below. Determine the saddle point, associated strategies of each player and value of the game.

Player A	Player B			
	B_1	B_2	B_3	B_4
A_1	1	7	3	4
A_2	5	6	4	5
A_3	7	2	0	3

- d) Draw the network diagram for the activities relations and duration's given as below:

Activity	1 - 2	1 - 3	1 - 4	2 - 5	2 - 6	3 - 6	4 - 7	5 - 7	6 - 7
Duration in days	5	18	26	16	15	6	7	7	3

- e) The project activities and their three time estimates in weeks given as below. Evaluate expected time and variance of each activity.

Activity	A	B	C	D	E	F
Optimistic(t_o)	4	1	6	2	5	3
Most likely(t_m)	7	5	12	5	11	6
Pessimistic(t_p)	16	15	30	8	17	15

- f) A company purchased the new machine at rupees 10000. The economic life of machine is expected to be 9 years. The estimated annual running cost of the machine is rupees 8500. If the market interest rate is 6%, find the present worth of the annual running cost of the machine.

Q3) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Use dominance principle to reduce following player A pay-off matrix to order 2×2 .

Player A	Player B			
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
A ₁	3	2	4	0
A ₂	3	4	2	4
A ₃	4	2	4	0

- b) The processing times in hours for 6 jobs on 3 machines is given as below. Each job must be processed on each machine in the order ACB. Determine the optimal sequence of jobs to minimize the elapsed time.

Job:	1	2	3	4	5	6
Machine A:	12	10	9	14	7	9
Machine B:	7	6	6	5	4	4
Machine C:	6	5	6	4	2	4

- c) Let $f: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ be a function defined as $f(x_1, x_2) = x_1^2 - 4x_1x_2^2 + x_2^2$. Determine the local maximum or local minimum value of the function f .
- d) The data of the operating costs per year and resale price of machine A whose purchase price is rupees 60000 is given below:

Year:	1	2	3	4	5
Resale value	42000	30000	20400	14400	9650
Running cost	18000	20270	22880	26700	31800

- e) An investor wants to invest rupees 10000 in one of the three options A, B or C. The returns on his investment depends on the economical conditions of inflation, recession or no change. The possible returns under each economical condition are given as follow: Use pessimistic criteria to find the best option for investor.

Strategy	Economical conditions		
	Inflation	Recession	No Change
Option A	2000	1200	1500
Option B	3000	800	1000
Option C	2500	1000	1800

- f) Write any three differences between CPM and PERT.

Q4) Attempt any two of the following :

[20]

- a) Use graphical method to solve the following game. Also, find optimal strategies of each player and the value of game.

Player A	Player B			
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
A ₁	1	3	-1	4
A ₂	-3	5	6	1

- b) The activities of a PERT project and their time estimates are given in following table. Draw a network of PERT project, find the critical path and the expected time of the completion of project.

Activity	1 - 2	1 - 3	2 - 3	2 - 4	3 - 5	3 - 6	4 - 6	5 - 6
Optimistic(t _o)	3	4	1	5	1	9	1	10
Most likely(t _m)	5	6	3	8	2	11	1	12
Pessimistic(t _p)	7	8	5	11	3	13	1	14

- c) Use dominance principle to find the optimal strategies for player A and player B for the following game. Also, find the value of game.

Player A	Player B			
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
A ₁	3	2	4	0
A ₂	3	4	2	4
A ₃	4	2	4	0
A ₄	0	4	0	8

- d) The processing times in hours for 5 jobs on 2 machines is given as below. Each job must be processed on machines A and B in the order AB. Determine the optimal sequence of jobs to minimize the elapsed time. Also, find idle time for each machine.

Job:	1	2	3	4	5
Machine A	10	2	18	6	20
Machine B	4	12	14	16	18

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2939

[6537]-459

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 2B : Research Projects : Steps and Protocols
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24375)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words (Any one)

[10]

- a) Explain the research techniques in detail.
- b) What is privacy and protection? Explain the importance of privacy and protection in research.

Q2) Write a Short Note (Any Three)

[15]

- a) Bibliography
- b) Research
- c) Data Analysis
- d) Ethics in Research
- e) Report Writing

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PE2939

[6537]-459

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 2B : Research Projects : Steps and Protocols
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24375)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[10]

- अ) संशोधनाची तंत्रे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) गोपनीयता आणि सुरक्षितता म्हणजे काय ते सांगून संशोधनातील त्याचे महत्व स्पष्ट करा.

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) संदर्भ ग्रंथ
- ब) संशोधन
- क) तथ्य विश्लेषण
- ड) संशोधनातील नितीतत्वे
- इ) अहवाल लेखन

*** * ***

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2940

[6537]-460

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2B : A Course on Philosophy and Practice of Yoga
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24425)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Patanjalyoga
- b) Pranayama
- c) Ashtangyoga
- d) The concept of Yoga
- e) Samadhi

Q2) Answer the following question in 200 words (Any one) **[10]**

- a) What is mean by 'Samadhi', explain its types.
- b) Make the comparison between 'Hathayoga' and 'Rajayoga.'

* * *

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PE2940

[6537]-460

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2B : A Course on Philosophy and Practice of Yoga
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24425)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर टीपा लिहा. (प्रत्येकी 50 शब्दात)

[15]

- अ) पतंजलयोग
- ब) प्राणायाम
- क) अष्टांगयोग
- ड) योग संकल्पना
- इ) समाधी

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (प्रत्येकी 200 शब्दात)

[10]

- अ) समाधी म्हणजे काय ते सांगून तिचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) 'हठयोग' आणि 'राजयोग' यांची तुलना करा.

* * *

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE2941

[Total No. of Pages : 3

[6537]-462

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1D (G2) : आधुनिक हिंदी व्यंग्य साहित्य तथा व्यावहारिक हिंदी
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24093)

पाठ्यपुस्तक : हिंदी साहित्य और भाषा

संपादक – प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

समय : 2½ घंटे/

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार में लिखिए। [16]

- अ) 'तीनों बंदर बापू के' कविता का सारांश लिखिए।
- ब) 'विद्ववान लोग' कविता के आशय को स्पष्ट कीजिए।
- क) 'देश के लिए नेता' कविता में नेता के महत्त्व को समझाइए।
- ड) 'कितनी रोटी' कविता का भावार्थ लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। [16]

- अ) ज्वालाप्रसाद का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- ब) 'सावधान हम ईमानदार हैं' कहानी की कथावस्तु लिखिए।
- क) 'प्रेम की बिरादरी' कहानी का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- ड) 'झोले' इस व्यंग्य कहानी के माध्यम से कहानीकार ने आम इन्सान की जीवन की पीड़ा को कैसे व्यक्त किया है।

प्र.3) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “व्यर्थ बात मत कीजिए, हो वाणी का न्हास,
बक-बक ज्यादा होय तो बन जाए बकवास।
बन जाए बकवास, न झूठी बात बनाओ,
चिकनी-चुपड़ी बातों से चमचे कहलाओ।”
- ii) “नारी के लिए परिवार
परिवार के लिए बंगला
बंगले के लिए नगर
नगर के लिए प्रान्त
प्रान्त के लिए देश
देश के लिए नेता।”

P.T.O.

- ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]
- i) “हर नया अफसर अपने में महक लिए रहता है।
जब आता है चमन में बहार बनकर आता है।”
- ii) “इस जेल से निकलने के लिए न कोई अरजी काम आती है,
न कोई वकील और न ही कोई अदालत।”

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) साक्षात्कार का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।
ब) मोबाईल एप्स की विशेषताएँ लिखिए।
क) पल्लवन का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।

प्र.5) निम्नलिखित बहुविकल्पीय दस प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [10]

- i) बात-बतंगड़ कविता के कवि कौन है?
अ) काका हाथरसी	ब) उदय प्रकाश
क) अशोक चक्रधर	ड) शेल चतुर्वेदी
- ii) चुने हुए विषयों पर कौन बात करते हैं?
अ) जनता	ब) आम आदमी
क) नेता	ड) विद्वान लोग
- iii) आम आदमी की पीड़ा को किस कविता में व्यक्त किया है?
अ) विद्वान लोग	ब) तीनों बंदर बापू के
क) कितनी रोटी	ड) नाच
- iv) देश के लिए क्या चाहिए?
अ) परिवार	ब) नेता
क) जनता	ड) वोटर
- v) ज्वालाप्रसाद किस राज्य के मुख्यमंत्री है?
अ) मातापुर	ब) शिमला
क) पोंगा	ड) दिल्ली

-

[6537]-463

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC - 1D - (G2) : हिंदी वैकल्पिक प्रश्नपत्र

जनसंचार माध्यम और हिंदी

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24094)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[21]

- अ) जनसंचार माध्यम की परिभाषा देते हुए उसके स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।
- ब) दृश्य – श्रव्य माध्यमों का महत्व विशद कीजिए ।
- क) जनसंचार माध्यमों की चर्चा कीजिए ।
- ड) समाचार पत्र – पत्रिकाओं का सामाजिक योगदान बताइए ।
- इ) मुद्रित माध्यमों की भाषा का महत्व स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[21]

- अ) सृजनात्मक लेखन के अर्थ को स्पष्ट करते हुए उसके स्वरूप पर प्रकाश डालिए ।
- ब) सृजनात्मक लेखन का महत्व विशद कीजिए ।
- क) लेखा – आलेखन के प्रकारों की चर्चा कीजिए ।
- ड) नाटक की परिभाषा देते हुए, उसके प्रकारों पर प्रकाश डालिए ।
- इ) कहानी की परिभाषा देते हुए उसकी लेखन प्रक्रिया को समझाइए ।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[21]

- अ) माध्यम लेखन को परिभाषित करते हुए प्रकारों को स्पष्ट कीजिए ।
- ब) फीचर लेखन के महत्व की चर्चा कीजिए ।
- क) डॉक्यूड्रामा और डॉक्यूमेंट्री में अंतर स्पष्ट कीजिए ।
- ड) रेडियो वार्ता लेखन और रेडियो संवाद लेखन में अंतर स्पष्ट कीजिए ।
- इ) पटकथा लेखन का महत्व विशद कीजिए ।

P.T.O.

[7]

-

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

PE-5062

[6537]-464

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-1B : Gadyavibhag and Padyavibhag

संस्कृतार्णवः – संस्कृत गद्य आणि पद्य विभाग

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24113)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions : 1) All questions are compulsory.

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) A) Translate any one into Marathi or English.

[5]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

- i) अथ अपझलखाने, “तत् किं शिव एष एवं गुणगणविशिष्टोऽस्ति? एवं वा वीरवरो ऽस्ति?” इति सचकितं सभयं सतर्कं सरोमोद्गमं च कथयति, किञ्चित् विचार्यैव नीतिकौशलपुरः सरं गौरः पुनः अवादीत् । “भगवन्, सामान्य राजभृत्यस्य पुत्रः शिववीरो यदि नाम नाभविष्यत् स्वयमीदृश ऊर्जस्वलः, तत् कथं स्वर्णदेव सदृशसहचरं प्राप्स्यत्?”
- ii) पुनरेकवारं उचितमापनार्थं नेत्रे पिधाय नरहरिः विठ्ठलमन्दिरं नीतः । हस्तस्पर्शेण नरहरिः पुनरपि मापनम् आरब्धवान् । परन्तु अधुना अपि तेन विचित्र अनुभवः एव प्राप्तः । अधुना मूर्तेः शिरसि जटाकलापस्य उपरि चन्द्रकलायाः स्पर्शस्य अनुभवं सः प्राप्तवान् । निश्चयेन एषा शिवमूर्तिः इति नरहरिः उच्चैः उक्तवान् । न न, एषा विठ्ठलस्य मूर्तिः इति कनकदासः उक्तवान् ।

B) Translate any one into Marathi or English.

[5]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

- i) अफलाकाङ्क्षिभिर्यज्ञो विधिदृष्टो य इज्यते ।
यष्टव्यमेवेति मनः समाधाय स सात्विकः ॥
- ii) कल्याणं भगवत्कथाग्रथनतः काव्यं विधातुः कवे –
स्तस्यैवाङ्गतया कचिद्रचयतः श्रुङ्गारवीरादिकम् ।
को दोषो भविता यदत्र कविताशीलैः समाश्रीयते
पन्था व्यासवसुन्धराश्रुतिभगवन्थादिषु प्रेक्षितः ॥

P.T.O.

C) Write any five answers in the Sanskrit Language.

[5]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची संस्कृत भाषेत उत्तरे लिहा.

उचितानि युग्मानि विचिनुत

i) वैराग्यशतकम्	a) कनकदासः
ii) भोगी	b) अल्पकेशपुरुषः
iii) धनिकः	c) असिः
iv) खल्वाटः	d) राजसपुरुषः
v) चन्द्रहासः	e) केशविहीनः पुरुषः
vi) यक्षपूजकाः	f) भर्तृहरिः
	g) सर्पः

Q2) A) Write reference to context any one of the following.

[5]

कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- एवंविदि पापं कामयते यश्चैनमभिदासति स एषोऽश्माखणः ।
- यदि शिवस्य सहाय्यं साक्षाच्छिव एव न कुर्यात् तत् विजयपुरस्यैव विजयः ।

B) Write reference to context any one of the following.

[5]

कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ।
- पात्रे दत्तेर्भवति हि धनैर्धन्यता भूरिदातुः ।

C) Read the following verse and write any five answers in the Sanskrit Language.

[5]

खालील पद्य वाचून, कोणत्याही पाच प्रश्नांची संस्कृत भाषेत उत्तरे लिहा.

नमस्यामो देवान्नु हतविधेस्तेऽपि वशगाः

विधिर्वन्द्यः सोऽपि प्रतिनियतकर्मैकफलदः ।

फलं कर्मायतिं यदि किमपरैः कश्च विधिना

नमस्तत्कर्मभ्यो विधिरपि न येभ्यः प्रभवति ॥

- यान् वयं नमस्कुर्मः ते देवाः कस्य वशगाः ?
- कः वन्द्यः ?
- फलं कस्योपरि अधिष्ठितम् ?
- केन कारणेन कर्म नमस्कारार्हम् ?
- विधिः इत्यस्य शब्दस्य कानि विशेषणानि श्लोके विद्यन्ते ?
- एतस्य श्लोकस्य रचयिता कः ?

Q3) A) Write a long answer to any one of the following. [12]

कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

- i) Write तृतीयं नेत्र कथा and explain the moral of the story.
तृतीयं नेत्रं कथा सांगून, तिचे तात्पर्य स्पष्ट करा.
- ii) Appreciate the lesson शिवराजगुणवर्णनम्.
शिवराजगुणवर्णनम् पाठाचे रसग्रहण करा.

B) Write a note. [8]

कोणतीही टीप लिहा.

- i) रत्नपरीक्षा ।
- ii) प्रणवोपासना ।

Q4) A) Write a long answer to any one of the following. [12]

कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

- i) Write an essay on the language style of कवी जयदेव with reference to दशावतारस्तोत्र.
दशावतारस्तोत्राद्वारे कवी जयदेवांच्या भाषाशैलीवर निबंध लिहा.
- ii) Elaborate any six सुभाषितs which you liked the most.
तुम्हाला सर्वात जास्त आवडलेल्या कोणत्याही सहा सुभाषितांचे विवेचन करा.

B) Write a note. [8]

कोणतीही टीप लिहा.

- i) त्रिविधं तपः ।
- ii) विश्वगुणादर्शचम्पूकाव्ये विश्वावसुगन्धर्वः ।

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE5063

[Total No. of Pages : 2

[6537]-465

S.Y.B.A.

ARABIC

**CC-1D : Grammar and Translation
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24141)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define and illustrate the following Grammar (Any three): [30]

- a) Afaale Naqisa أَفْعَالُ النَّاقِصَةِ
- b) Feil Maazi and Muzaara with their moods. فِعْلُ الْمَاضِي وَالْمُضَارِعِ مَعَ أَوْزَانِهِمَا
- c) AdwatuIstifhaam (Interrogative Particles) أَدْوَاتُ الْإِسْتِفْهَامِ مَعَ الْأَمْثَلَةِ
- d) Adverb and its kind's with examples اسْمُ الظَّرْفِ وَأَقْسَامُهُ مَعَ الْأَمْثَلَةِ

Q2) Translate the following Passages into English. [20]

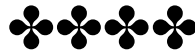
هَذَا الطَّالِبُ مُجْتَهِدٌ. ذَلِكَ الْبَيْتُ وَاسِعٌ. الْمَكَاتِبُ الْحُكُومِيَّةُ مُغْلَقَةٌ يَوْمَ الْآ حِدٍ. أَكْتُبُ إِسْمَكَ عَلَى الْكُرَّاسَةِ الْجَدِيدَةِ. يَفْتَحُ الْمُعَلِّمُ الْكِتَابَ أَمَامَ الطُّلَّابِ. سَأَسَافِرُ إِلَى مُوَمْبَائِ غَدًا. تَجْلِسُ عَائِشَةُ عَلَى الْكُرْسِيِّ الْجَدِيدِ. إِذْهَبْ إِلَى غُرْفَتِكَ وَاقْرَأِ الدَّرْسَ الْجَدِيدَ. يَا سَعَادُ، لَا تَلْعَبِ فِي الشَّارِعِ. مَا فَهِمْتُ الدَّرْسَ الْجَدِيدَ. قَدْ ذَهَبَ الْأَوَّلُ دُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ. هَلْ تَأْكُلُ الطَّعَامَ؟ يَا مَاجِدُ لَا تَلْعَبُ فِي الْفَصْلِ. إِسْمَعْ كَلَامَ الْأُسْتَاذِ. أَيُّ طَائِرٍ أَحْمَرُ؟ رَسَبَ الطُّلَّابُ فِي الْإِمْتِحَانِ. مَا فَتَحَ الْفَرَّاشُ بَابَ الْفَصْلِ. قَدْ كَتَبَ الْمُدَرِّسُ عَلَى السَّبُّورَةِ. هَلْ تَسْكُنُ فِي ذَلِكَ الْبَيْتِ الْوَاسِعِ؟ أَكْتُبُ إِسْمَكَ عَلَى الْكُرَّاسَةِ الْجَدِيدَةِ. يَعْمَلُ هُوَذَا الرَّجَالُ وَالنِّسَاءُ فِي تِلْكَ الْمَصَانِعِ الصَّغِيرَةِ.

P.T.O.

Q3) Translate the following passage into Arabic:

[20]

The students go to different libraries in the evening. I read many English magazines in the last month. These Nurses are working in those hospitals. The schools and colleges are closed during holidays. These American engineers are very hard working. The President called Iranian Diplomats for an important meeting. This car is beautiful. She is my sister. Mina sits on a new chair. Hamid went to his college. Ahmad, don't read my letter. You did not break the pen. Where does your mother go to? Majid does not live in this village.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PE-5064

Total No. of Pages : 2

[6537]- 466

S.Y.B.A.(Semester - IV)

PERSIAN

CC-2D:Prose & Modern Prose Terms

(2019 Pattern)(24103)

Total Marks :70]

[Time :2½ Hours

Instructions to the Candidates:

- 1) *Attempt All questions .*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q.1 Gulistan's stories are the highest guiding Principles for human life, discuss. **[12]**

OR

Write your thoughts on Nasrullah Munshi's style in detail.

Q.2 Comment in detail on the merits of Jami's writing style. **[12]**

OR

Baharistan has ethical elements, explain in detail.

Q.3 Write a detailed note on the life and literary services of wa'iz Kashifi. **[12]**

OR

Provide a critical overview of " Aadab-i-Sukhan Guftan".

P.T.O.

Q.4(A): Reproduce in your own Persian any one of the following. **[10]**

(i) درد چشم

(ii) پسر هارون

(iii) حکمت بزرگهر

Q.4(B): Write the Central idea of one of the following in English or Urdu or Marathi **[10]**

(i) بازارگان و فرزندانش

(ii) حکمت در چهار کلمه

(iii) زاهد و گوسفند

Q.5 Write short notes on any two of the following. **[14]**

(i) داستان بلند

(ii) زندگی نامه

(iii) نمائش نامه

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2943

[Total No. of Pages : 4

[6537]-467

S.Y. B.A.

ECONOMICS

G2-CC-1D : Financial System - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24153)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words each. (any eight)[16]

- a) What is Bank Rate?
- b) Explain the quantitative tools of monetary policy.
- c) Define open market operations.
- d) Write the full form of SEBI.
- e) Write the full form of IRDA.
- f) Explain any two objectives of IMF.
- g) What is mean by Insolvency?
- h) Define risk management in banking sector.
- i) What are the two objectives of Asian Development Bank?
- j) When was the Asian development bank established?

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each (any four).[16]

- a) Explain the evolution of Reserve Bank of India.
- b) Explain the qualitative tools of monetary policy.
- c) Explain the importance of Bankruptcy regulator.
- d) State the functions of I.M.F. (International Monetary Fund).
- e) Explain limitations of Bank rate policy.
- f) Explain the functions of Asian Development Bank.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each (any three).[18]

- a) Explain the functions of world bank.
- b) Role of Insurance regulatory and development authority.
- c) Functions of SEBI.
- d) Explain the objectives of financial reforms.
- e) Explain outcomes of changing landscape of Banking sector in India.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each (any two).[20]

- a) Explain the Modern alternative sources of finance.
- b) Objectives and functions of new development bank.
- c) Explain the general functions of RBI.

Total No. of Questions : 4]

PE2943

[6537]-467

S.Y. B.A.

ECONOMICS

G2-CC-1D : Financial System - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24153)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) बँक दर म्हणजे काय?
- ब) चलन विषयक धोरणाची संख्यात्मक साधने सांगा.
- क) खुल्या बाजारातील व्यवहाराची व्याख्या द्या.
- ड) SEBI चे पूर्ण रूप लिहा.
- इ) आय.आर.डी.ए. चे पूर्ण रूप लिहा.
- फ) IMF ची दोन उद्दिष्टे सांगा.
- य) नादारी म्हणजे काय?
- र) बँक व्यवसाय क्षेत्रातील जोखीम व्यवस्थापनाची व्याख्या द्या.
- ल) आशियाई विकास बँकेची दोन उद्दिष्टे सांगा.
- व) आशियाई विकास बँकेची स्थापना केंव्हा झाली?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची उत्क्रांती स्पष्ट करा.
- ब) चलनविषयक धोरणाची गुणात्मक साधने स्पष्ट करा.
- क) दिवाळखोरी नियामकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची कार्ये लिहा.
- इ) बँक दर धोरणाच्या मर्यादा सांगा.
- फ) आशियाई विकास बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) जागतिक बँकेची कार्ये लिहा.
- ब) विमा नियमन व विकास प्राधिकरणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) SEBI ची कार्ये लिहा.
- ड) वित्तिय सुधारणांची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- इ) भारतातील बँकिंग क्षेत्राच्या बदलत्या प्राकृतिक दृश्याचे परिणाम सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) वित्त पुरवठ्याचे आधुनिक पर्यायी स्रोत सांगा.
- ब) नवीन विकास बँकेची उद्दिष्टे व कार्ये लिहा.
- क) RBI ची सर्वसामान्य कार्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2944

[6537]-468

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC-1D : An Introduction to Political Science
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24163)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (in 20 words).

[16]

- a) Write the definition of socialism.
- b) Write the definition of fascism.
- c) Write the meaning of liberty.
- d) Write the meaning of right.
- e) When was SAARC established.
- f) When was OPEC established.
- g) Write any two demerit of socialism.
- h) Write any two demerit of multinational companies.
- i) Write the meaning of negative liberty.
- j) Write the meaning of internationalism.

Q2) Write any four short notes in (50 words).

[16]

- a) Write the importance of socialism.
- b) Explain the nature of liberty.
- c) Explain the nature of right.
- d) Write the types of nationalism.
- e) Write the features of socialism.
- f) Demerit of fascism.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (in 100 words).

[18]

- a) Write the importance of equalities.
- b) Write the types of right.
- c) Write the importance of nationalism.
- d) Write the features of fascism.

Q4) Attempt any two questions (in 200 words).

[20]

- a) Write the types of equality.
- b) Write the types of liberty.
- c) Write the features of multinational companies

Total No. of Questions : 4]

PE2944

[6537]-468

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC-1D : An Introduction to Political Science
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24163)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (प्रत्येकी 20 शब्दांत)

[16]

- अ) समाजवादाची व्याख्या लिहा.
- ब) फॅसिझमची व्याख्या लिहा.
- क) स्वातंत्र्याचा अर्थ लिहा.
- ड) हक्काचा अर्थ लिहा.
- इ) सार्कची स्थापना केंव्हा झाली?
- फ) ओपेकची स्थापना केंव्हा झाली?
- य) समाजवादाचे कोणतेही दोन दोष लिहा.
- र) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे कोणतेही दोन दोष लिहा.
- ल) नकारात्मक स्वातंत्र्याचा अर्थ लिहा.
- व) अंतरराष्ट्रवादाचा अर्थ लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (प्रत्येकी 50 शब्दांत)

[16]

- अ) समाजवादाचे महत्त्व लिहा.
- ब) स्वातंत्र्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) हक्कांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) राष्ट्रवादाचे प्रकार लिहा.
- इ) समाजवादाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) फॅसिझमचे दोष

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (प्रत्येकी 100 शब्दांत)

[18]

- अ) समतेचे महत्त्व लिहा.
- ब) हक्काचे प्रकार लिहा.
- क) राष्ट्रवादाचे महत्त्व लिहा.
- ड) फॅसिझमची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (प्रत्येकी 200 शब्दांत)

[20]

- अ) समतेचे प्रकार लिहा.
- ब) स्वातंत्र्याचे प्रकार लिहा.
- क) बहुराष्ट्रीय कंपन्याची वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2945

[Total No. of Pages : 4

[6537]-469

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

G2-CC2D : An Introduction to Political Ideologies

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24164) (Credit System)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any eight).

[16]

- a) Who is the author of 'communist manifesto'.
- b) Define the meaning of feminism.
- c) Gandhijis ideas about state.
- d) Give the meaning of 'Hizarat'.
- e) State two features of feminism.
- f) Mahatma Gandhi concepts of 'Trusteeship Theory'.
- g) Who is the author of 'Gulamgiri'.
- h) State the name of Autobiography of Mahatma Gandhi.
- i) Name of the two books of Dr. Ambedkar.
- j) Define the meaning of 'Satyagraha'.

Q2) Write short notes in 50 words each (any four).

[16]

- a) Importance of feminism.
- b) Mahatma phules views on caste system.
- c) Gram swarajya.
- d) Feminism and political process.
- e) Neo Marxism
- f) Dr. Ambedkar views on religion

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words each (any three).

[18]

- a) Explain the types of feminism.
- b) Write notes on patriarchal culture.
- c) Mahatma Gandhi's views on Non - Violence.
- d) Explain Marx's thought of state.

Q4) Answer the following questions in 200 words each (any two).

[20]

- a) Explain the Gandhis techniques of Satyagraha.
- b) State the features of feminism.
- c) Critically evaluate Dr. Babasaheb Ambedkar ideas on Democracy.

Total No. of Questions : 4]

PE2945

[6537]-469

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

G2-CC2D : An Introduction to Political Ideologies
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24164) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा.

[16]

- अ) 'कम्युनिष्ट मॅनिफेस्टो' या ग्रंथाचे लेखक कोण आहे?
- ब) स्त्रीवादाचा अर्थ सांगा.
- क) महात्मा गांधीजीचे राज्यविषयक विचार सांगा.
- ड) 'हिजरत' चा अर्थ सांगा.
- इ) स्त्रीवादाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) महात्मा गांधीजीची विश्वस्त संकल्पना सांगा.
- य) 'गुलामगिरी' या ग्रंथाचे लेखक कोण आहे?
- र) महात्मा गांधीजीच्या आत्मचरित्राचे नाव सांगा.
- ल) डॉ. आंबेडकरांची दोन पुस्तकाचे नाव सांगा.
- व) सत्याग्रहाचा अर्थ सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा थोडक्यात लिहा. (प्रत्येकी 50 शब्दात)

[16]

- अ) स्त्रीवादाचे महत्त्व
- ब) महात्मा फुले यांचे जातीव्यवस्थे संबंधीचे विचार
- क) ग्रामस्वराज्य
- ड) स्त्रीवाद आणि राजकीय प्रक्रीया
- इ) नव-मार्क्सवाद
- फ) डॉ. आंबेडकरांचे धर्म विषयक विचार.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[18]

- अ) स्त्रीवादाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) पुरुषप्रधान संस्कृतीवर टीप लिहा.
- क) महात्मा गांधीजीचे अहिंसे संबंधीचे विचार
- ड) मार्क्सचे राज्यासंबंधीचे विचार स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) महात्मा गांधीजीनी सांगितलेल्या सत्याग्रहाच्या साधनांची चर्चा करा.
- ब) स्त्रीवादाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या लोकशाही विषयक विचारांचे सटीक मूल्यमापन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2946

[6537]-470

S.Y. B.A.

HISTORY

CC-2D : History of the Marathas (1707 - 1818)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (any one). **[15]**

- a) Review the achievement of the Peshwa Balaji Vishwanath.

OR

- b) Examine the causes of the failure of the Maratha in the Battle of Panipat.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one). **[15]**

- a) Explain the achievement of Peshwa Madhavrao.

OR

- b) Explain the economic condition during Peshwa Period.

Q3) Answer the following question in 200 words (any two). **[20]**

- a) Explain the achievements of Peshwa Bajirao first in the north.
- b) State the background of third Battle of Panipat.
- c) Explain the achievements of Mahadji Shinde.
- d) Describe the Position of women in Peshwa Period.

Q4) Short notes (any four). **[20]**

- a) Chhatrapati Shahu Maharaj
- b) Battle of Palkhed
- c) Nanasaheb Peshwa and Angre relations
- d) Battle of Udgir
- e) Barbhai council
- f) Balutedari

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2946

[6537]-470

S.Y. B.A.

HISTORY

CC-2D : History of the Marathas (1707 - 1818)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) पेशवा बाळाजी विश्वनाथांच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) पानिपत मोहिमेमध्ये मराठ्यांना आलेल्या अपयशामागील कारणांची चिकित्सा करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) माधवराव पेशवा यांची कामगिरी स्पष्ट करा.
किंवा
ब) पेशवेकालीन आर्थिक जीवन स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) पेशवा पहिला बाजीराव यांची उत्तरेकडील कामगिरी स्पष्ट करा.
ब) पानिपतच्या तिसऱ्या युद्धाची पार्श्वभूमी सांगा.
क) महादजी शिंदे यांची कामगिरी स्पष्ट करा.
ड) पेशवेकालीन स्त्रियांच्या स्थितीचे वर्णन करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) छत्रपती शाहू महाराज
ब) पालखेडची लढाई
क) नानासाहेब पेशवे आणि आंग्रे संबंध
ड) उदगीरची लढाई
इ) बारभाई मंडळ
फ) बलुतेदारी

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2947

[6537]-471

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC-1D-G-II : Tribal Development

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on any three of the following. [15]

- a) Concept of Nomadic Tribe
- b) Scheduled Area
- c) Acculturation
- d) Tribal Movements before Independence.
- e) Missionaries approach in pre-independence period.

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each. [15]

- a) Explain the isolation concept.
- b) Elaborate the concept of Tribal Development.
- c) Explain the concept of accimilation.
- d) Elaborate the programmes for particularly Velnerable tribal groups.
- e) Explain the contribution of tribals in Freedom movements.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Explain the contribution of co-operative societies in tribal development.
- b) Describe the Integrated Tribal development project.
- c) Elaborate the British Approach in Pre-Independence period.
- d) Explain the contribution of Tribal Development corporation in tribal development.

Q4) Answer any one of the following questions in 300 words. [20]

- a) Describe the constitutional provisions for tribal communities.
- b) Elaborate the causes of tribal movement in details.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2947

[6537]-471

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC-1D-G-II : Tribal Development

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) भटक्या विमुक्त जमातीची संकल्पना
- ब) अनुसूचित क्षेत्र
- क) समसंस्कृतीकरण
- ड) स्वातंत्र्यपूर्व आदिवासी चळवळी
- इ) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील मिशनरी दृष्टीकोन

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) अलगता संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) आदिवासी विकास संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) सामीलकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) विशेषतः वंचित आदिवासी समुहासाठी असलेल्या योजना विशद करा.
- इ) स्वातंत्र्य चळवळींमध्ये आदिवासींच्या योगदानाचे स्पष्टीकरण द्या.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) आदिवासी विकासात सहकारी पतसंस्थांचे असणारे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्पाचे वर्णन करा.
- क) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील ब्रिटीश दृष्टीकोन विशद करा.
- ड) आदिवासींच्या विकासात आदिवासी विकास मंडळाचे योगदान स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) आदिवासी समुदायासाठी असणाऱ्या घटनात्मक तरतुदींचे वर्णन करा.
- ब) आदिवासींच्या चळवळीची कारणे सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2948

[6537]-472

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**Gg 201 (B) - CC-1D : Environmental Geography - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24204)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) Attempt all questions.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write answers to the following questions in 20 words each. (Any eight) **[16]**

- a) What is a natural disaster?
- b) State any two causes of earthquakes.
- c) State any two effects of flood.
- d) In which country was first patient of corona Found.
- e) State any two consequences of global warming.
- f) State any two effects of acid rain.
- g) Write any two causes of ozone depletion.
- h) State any two methods of environmental impact assessment.
- i) The United nations 'Earth Summit' was held in which country in 1992.
- j) State any two laws related to forest conservation.

P.T.O.

Q2) Write note on each of the following questions in 50 words. (Any three) [18]

- a) Flood Management
- b) Ozone depletion
- c) Objectives of Environmental management
- d) Water pollution laws.

Q3) Write answers to the following questions in 100 words each. (Any two) [16]

- a) Classify environmental disasters?
- b) Explain the effects of excess use of chemical fertilizers and pesticides?
- c) Describe the environmental movements in India?

Q4) Write answers to the following questions in 300 words each. (Any one) [20]

- a) What is global warming? Explain the effects of global warming?
- b) Write a detail account of environmental education in India.

Total No. of Questions : 4]

PE2948

[6537]-472

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**Gg 201 (B) - CC-1D : Environmental Geography - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24204)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टेलिग्राफ वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) नैसर्गिक आपत्ती म्हणजे काय?
- ब) भूकंपाची कोणतीही दोन कारणे सांगा?
- क) पुराचे कोणतेही दोन परिणाम सांगा?
- ड) कोरोनाचा पहिला रूग्ण कोणत्या देशात सापडला?
- इ) जागतिक तापमान वाढीचे कोणतेही दोन परिणाम सांगा?
- फ) आम्ल पर्जन्याचे कोणतेही दोन परिणाम सांगा?
- य) ओझोन क्षयाची कोणतीही दोन कारणे लिहा?
- र) पर्यावरणीय प्रभाव परीक्षणाच्या कोणत्याही दोन पद्धती सांगा?
- ल) संयुक्त राष्ट्रसंघाची 1992 मधील वसुंधरा परिषद कोणत्या देशात आयोजित करण्यात आली होती?
- व) वन संवर्धना संदर्भातील कोणतेही दोन कायदे सांगा?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) पुराचे व्यवस्थापन
- ब) ओझोनचा क्षय
- क) पर्यावरण व्यवस्थापनाची उद्दिष्टे
- ड) जलप्रदूषण कायदे

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) पर्यावरणीय आपत्तीचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
- ब) रासायनिक खते आणि किटकनाशकांच्या अतिरिक्त वापराचे परिणाम स्पष्ट करा.
- क) भारतातील पर्यावरणीय चळवळींचे वर्णन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) जागतिक तापमान वाढ म्हणजे काय? जागतिक तापमान वाढीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील पर्यावरणीय शिक्षणाचा वृत्तांत सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2949

[6537]-473

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC - 2D, GG - 201(B) : Economic Geography - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24205)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat labelled diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers of the following questions in about 20 words each. (any eight)[16]

- a) Write any two names of types of transport.
- b) What is National Trade?
- c) Write any two names of major Industrial regions in India.
- d) Where was the first co-operative sugar Industry started in maharashtra?
- e) Define a 'Regional Development'.
- f) Write any two objectives of regional planning.
- g) Write any two names of developing countries.
- h) Write the full form of 'PMGSY'.
- i) In which year started 'Rashtriya Krushi Vikas Yojana'.
- j) State any two objectives of 'Rural Development'.

Q2) Write a short notes in about 50 words each. (any three)

[18]

- a) Advantages of Airways
- b) Raw Material
- c) Importance of Regional Development
- d) Divisional Imbalance

P.T.O.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each. (any two) **[16]**

- a) Explain the factors of Rural Development Index.
- b) Explain the Drought Prone Area Development Programme.
- c) Explain the Regional Planning and Development in India.

Q4) Write the answers of question in 300 words each. (any one) **[20]**

- a) What is trade? Explain the types of trade in detail.
- b) Explain the Weber's theory of Industrial location with diagram.

* * *

Total No. of Questions : 4]

PE2949

[6537]-473

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC - 2D, GG - 201(B) : Economic Geography - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) कोणत्याही दोन वाहतुक प्रकारांची नावे लिहा.
- ब) राष्ट्रीय व्यापार म्हणजे काय?
- क) भारतातील कोणत्याही दोन प्रमुख औद्योगिक प्रदेशांची नावे लिहा.
- ड) महाराष्ट्रातील पहिला सहकारी साखर कारखाना कोठे सुरू झाला?
- इ) प्रादेशिक विकासाची व्याख्या लिहा.
- फ) प्रादेशिक नियोजनाची कोणतीही दोन उद्दिष्टे लिहा.
- य) कोणत्याही दोन विकसनशील देशांची नावे लिहा.
- र) 'PMGSY' चे पूर्ण रूप लिहा.
- ल) 'राष्ट्रीय कृषी विकास योजना' कोणत्या वर्षी सुरू केली?
- व) ग्रामीण विकासाची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) हवाई वाहतुकीचे फायदे
- ब) कच्चा माल
- क) प्रादेशिक विकासाचे महत्त्व
- ड) विभागीय असमतोल

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) ग्रामीण विकास निर्देशांकातील घटक स्पष्ट करा.
- ब) दुष्काळग्रस्त क्षेत्र विकास कार्यक्रम स्पष्ट करा.
- क) भारतातील प्रादेशिक नियोजन आणि विकास स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) व्यापार म्हणजे काय? व्यापाराचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) उद्योगधंद्याच्या स्थानिकीकरणाचा वेबरचा सिद्धांत आकृतीसह स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2950

[Total No. of Pages : 4

[6537]-474

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1D : District Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words (any eight). **[16]**

- a) What is the head of district police administration called?
- b) Write the full form of L.C.B.
- c) Who appoints district judges?
- d) What is the purpose of district consumer court?
- e) Write two functions of police patil.
- f) What is purpose of district planning committee?
- g) State two problems of Taluka Court.
- h) Write two functions of district jail.
- i) What is the district Rural Development Agency?
- j) Under whom does police patil work.

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words (any four). **[16]**

- a) Local crime Branch
- b) Structure of district court
- c) Reforms of Secondary Judiciary in India and state.
- d) State the structure of distric jail
- e) Consumer Grievance Redressal Centre.
- f) State the purpose of district disaster management

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words (any three). **[18]**

- a) Explain police administration and general citizen relations.
- b) State the types of district disaster management.
- c) State the role of district deputy superintendent of police.
- d) Explain structure and functions of Taluka court.

Q4) Write the answers to the following questions in 200 words (any two). **[20]**

- a) Explain the powers and functions of district superintendent of police.
- b) Explain the problems and reforms of subordinate court in India.
- c) Discuss on the problems and reforms of district jail.

Total No. of Questions : 4]

PE2950

[6537]-474

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1D : District Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) जिल्हा पोलिस प्रशासन प्रमुखास काय म्हणतात?
- ब) एल.सी.बी. चे पूर्ण रूप लिहा.
- क) जिल्हा न्यायधिकांच्या नेमणूका कोण करतात?
- ड) जिल्हा ग्राहक न्यायालयाचा उद्देश काय?
- इ) पोलिस पाटलाची दोन कार्ये लिहा.
- फ) जिल्हा नियोजन समितीचा उद्देश काय?
- य) तालुका न्यायालयाच्या दोन समस्या सांगा.
- र) जिल्हा कारागृहाची दोन कार्ये लिहा.
- ल) जिल्हा ग्रामिण विकास संस्था म्हणजे काय?
- व) पोलिस पाटील कोणाच्या अंतर्गत कार्ये करतो?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) स्थानिक गुन्हे शाखा
- ब) जिल्हा न्यायालयाची रचना
- क) भारतातील दुय्यम न्यायव्यवस्थेतील सुधारणा
- ड) जिल्हा कारागृहाची रचना सांगा.
- इ) ग्राहक तक्रार निवारण केंद्र
- फ) जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापनाचा उद्देश सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) पोलिस प्रशासन आणि सामान्य नागरिक संबंध स्पष्ट करा.
- ब) जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापनाचे प्रकार सांगा.
- क) जिल्हा उपअधिक्षिकाची भूमिका सांगा. .
- ड) तालुका न्यायालयाची रचना आणि कार्य स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) जिल्हा पोलिस अधिक्षकाचे अधिकार व कार्य स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील दुय्यम न्यायालयाच्या समस्या व उपाय स्पष्ट करा.
- क) जिल्हा कारागृहाच्या समस्या व उपाययोजनावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2951

[6537]-475

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-1B : Positive Psychology

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (any four) **[20]**

- a) Explain the nature of Positive Psychology.
- b) Explain the Marriage and Happiness.
- c) Explain the relation of Positive emotion and Psychological health.
- d) Explain the importance of setting personal goals.
- e) Explain the Gender and Happiness.
- f) Explain the assumption of positive psychology.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two). **[20]**

- a) Describe the Nun study on living longer with positive health.
- b) Explain Seligman's PERMA model.
- c) Which are various positive emotions?
- d) Describe materialism and its discontents.

Q3) Answer the following question in 400 words (any one). **[20]**

- a) Explain positive psychology and various fields.
- b) Explain the Broaden and Build theory of positive emotions.

Q4) Write short notes (any two). **[10]**

- a) Goals of positive psychology.
- b) Money and Happiness.
- c) The search for universal human motivation.
- d) Mindfulness and well being.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2951

[6537]-475

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-1B : Positive Psychology

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) सकारात्मक मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) विवाह आणि आनंद स्पष्ट करा.
- क) सकारात्मक भावना आणि मानसिक आरोग्य संबंध स्पष्ट करा.
- ड) व्यक्तिगत ध्येये ठरवण्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- इ) लिंगभेद आणि आनंद स्पष्ट करा.
- फ) सकारात्मक मानसशास्त्राची गृहीतके स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) नन्सचा दीर्घायुष्य आणि सकारात्मक भावनांवरील अभ्यास स्पष्ट करा.
- ब) मार्टिन सेलिंगमन यांचे PERMA प्रारूप स्पष्ट करा.
- क) विविध सकारात्मक भावना कोणत्या?
- ड) भौतिकवाद आणि त्यातील असंतुष्टता विशद करा.

प्र.3) खालील एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) सकारात्मक मानसशास्त्र आणि विविध क्षेत्रे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) सकारात्मक भावनांचा ब्रॉडन आणि बिल्डचा सिध्दांत स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सकारात्मक मानसशास्त्राची उद्दिष्टे
- ब) पैसा आणि आनंद
- क) मानवी वैश्विक प्रेरणांचा शोध
- ड) मनसजगता आणि खुशाली भाव

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2952

[Total No. of Pages : 4

[6537]-476

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT (General Paper - II)

CC-2D : Gandhian Thought and Contemporary Problems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24233)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. : [15]

- a) According to Gandhiji briefly state the relationship between man and Nature.
- b) Briefly explain Gandhiji's poverty problems.
- c) Briefly explain Gandhiji's idea of Religion.
- d) Briefly state that Gandhiji's thought of Removal Untouchability.
- e) Explain Gandhiji's concept of social restructuring.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each : [20]

- a) Explain Gandhiji's idea on science and technology.
- b) Explain the concept of human values (Ekadasha Vrat) in Gandhian thought.
- c) Explain Gandhiji's concept of varnashram.
- d) Describe the problems caused by industrialization according to Gandhiji.

P.T.O.

Q3) Write short notes in 100 words each (Any three) :

[15]

- a) Concept of trusteeship
- b) Prohibition of liquor
- c) Alination
- d) Adult education
- e) Overpopulation and discrimination

Q4) Answer any one of the following question in 400 words each : [20]

- a) State Gandhiji's views on the status and role of women in society.
- b) Discuss in detail Gandhiji's constructive program of theory and practice.

Total No. of Questions : 4]

PE-2952

[6537]-476

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT (General Paper - II)

CC-2D : Gandhian Thought and Contemporary Problems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा : [15]

- अ) गांधीजींना अनुसरून मानव व निसर्ग संबंध थोडक्यात सांगा.
ब) गांधीजींची दारीद्र समस्या थोडक्यात विशद करा.
क) गांधीजींचा धर्म विषयक दृष्टीकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
ड) गांधीजींची 'असपृश्यता-निर्मूलन' विचार थोडक्यात सांगा.
इ) गांधीजींची सामाजिक पुनर्रचनेची संकल्पना विशद करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) गांधीजींचे विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विषयक विचार स्पष्ट करा.
ब) गांधी विचारातील मानवी मूल्य (एकादश व्रत) विचार स्पष्ट करा.
क) गांधीजींचा वर्णाश्रम दृष्टीकोन विशद करा.
ड) गांधीजींना अनुसरून औद्योगीकरणामुळे निर्माण होणाऱ्या समस्यांचे वर्णन करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही तीन) :

[15]

- अ) विश्वस्त संकल्पना
- ब) मद्यपान बंदी
- क) परात्मता
- ड) प्रौढ शिक्षण विचार
- इ) लोकसंख्या विस्फोट आणि परिणाम

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा :

[20]

- अ) स्त्रियांची समाजातील दर्जा आणि भूमिका विषयी गांधीजींचे विचार सविस्तर विशद करा.
- ब) गांधीजींच्या सिद्धांत आणि व्यवहार विषयक रचनात्मक कार्यक्रमाची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE5065

[Total No. of Pages : 2

[6537]-477

S.Y.B.A.

YOGA

CC-1D : Yogvidya - IV

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence. **[5]**

- a) Name the creator of Hatha Yoga.
- b) What is another name for Nadishodhan Pranayama?
- c) What kind of Asana is Makarasana?
- d) Which Mudra is useful for throat disorders?
- e) How many and what types of yoga are mentioned in Srimad Bhagavad Gita?
- f) State the names of Panchpran.
- g) State the names of five senses.

Q2) Write the short note (Any two) **[10]**

- a) Halasana
- b) Bramha Mudra
- c) Tratak

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. **[20]**

- a) Importance of Yogascience.
- b) Explain the role of yoga in personality development.
- c) What are the components of educational process? Discuss educational process development and yoga.

Q4) Answer any one of the following questions in detail. **[15]**

- a) Summarize the book Yogasangram.
- b) Explain the importance of Shuddhikriya.

* * *

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE5065

[6537]-477

S.Y.B.A.

YOGA

CC-1D : Yogvidya - IV

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. [5]

- अ) हठयोग रचनाकाराचे नाव सांगा.
- ब) नाडीशोधन प्राणायामाचे दूसरे नाव काय?
- क) मकरासन हे कोणत्या प्रकारचे आसन आहे?
- ड) घशाच्या विकारावर उपयुक्त असणारी मुद्रा कोणती?
- इ) श्रीमद्भगवद् गीतेत योगाचे किती व कोणते प्रकार सांगितले?
- फ) पंच प्राणांची नावे सांगा.
- य) पंच ज्ञानेंद्रियांची नावे सांगा.

प्र.2) टिपा द्या. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) हलासन
- ब) ब्रम्हमुद्रा
- क) त्राटक

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]

- अ) योगशास्त्राचे महत्त्व सांगा.
- ब) व्यक्तिमत्त्व विकासात योगशास्त्राची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) शैक्षणिक प्रक्रियेचे घटक सांगा. शैक्षणिक प्रक्रिया विकास व योगशास्त्र चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]

- अ) योगसंग्राम या ग्रंथाचा सारांश सांगा.
- ब) शुद्धिक्रियांचे महत्त्व सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2953

[6537]-478

S.Y.B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC-1D : Cultural History of Maharashtra and Heritage (Maratha Period)
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24253)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

a) Explain the rise and development of Marathi Language.

OR

b) Explain the social life during Shiva Period.

Q2) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

a) What is Balutedar? Explain the system of Balutedari during Shiva Period.

OR

b) Explain the festival in Maratha Period.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any two) **[20]**

a) Write the reasons of the rise of Maratha Period.

b) Women life during Shiva period.

c) Write the fort Architecture in Maharashtra.

d) Explain the Business during Maratha Period.

Q4) Short notes. (Any four) **[20]**

a) Vatan

b) Sardeshmukhi

c) Concept of Maharashtra Dharma.

d) Alutedar

e) Temple architecture during Maratha Period.

f) Agricultural life during Maratha Period.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2953

[6537]-478

S.Y.B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC-1D : Cultural History of Maharashtra and Heritage (Maratha Period)
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24253)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) मराठी भाषेचा उगम व विकास स्पष्ट करा.
किंवा
ब) शिवकालीन समाज जीवन स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) बलुतेदारी म्हणजे काय? शिवकालीन बलुतेदार स्पष्ट करा.
किंवा
ब) मराठा कालखंडातील सण व उत्सव याची माहिती लिहा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) मराठी सत्तेच्या उदयाची कारणे लिहा.
ब) शिवकालीन स्त्री-जीवन स्पष्ट करा.
क) महाराष्ट्रातील किल्ले स्थापत्य लिहा.
ड) मराठा कालखंडातील व्यापार स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) वतन
ब) सरदेशमुखी
क) महाराष्ट्र धर्म
ड) आलुतेदार
इ) मराठा काळातील मंदिर स्थापत्य
फ) मराठाकालीन कृषी जीवन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2954

[6537]-479

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1D, G2 : Indian Family Welfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24263)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to following questions in 20 words each. (any eight) **[16]**

- a) What is considered as marriage in Hinduism?
- b) Explain the types of marriage according to Hindu Dharmashastra.
- c) By what name is Hindu marriage known?
- d) State the objectives of marriage.
- e) State two reasons for family breakup.
- f) State two features of social stratification.
- g) The family is described as the only organization that carries out what work?
- h) State two measures taken by the government in the field of family welfare?
- i) What was the integrated child development scheme launched in the country?
- j) Explain the meaning of women's welfare.

Q2) Write the answers to following questions in 50 words each. (any four) **[16]**

- a) Explain the classification of marriages in Indian marriage society?
- b) Explain the concept of Anuloma and Pratiloma marriage.
- c) Explain the concept of social stratification.
- d) Explain the nature of social stratification.
- e) Explain the concept of child welfare.
- f) Explain women's welfare problems at central and state level.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each. (any three)[18]

- a) Explain the features of marriage in India?
- b) Explain the nature and scope of family organization.
- c) Explain the consequences of family break up.
- d) Explain the measures taken by the government and NGOs in the field of family welfare.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each. (any two)[20]

- a) Explain the nature of interfaith marriage in Indian Society.
- b) Explain the importance of family organization.
- c) Explain in detail all various schemes and programs implemented by the government for the welfare of women.

Total No. of Questions : 4]

PE2954

[6537]-479

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1D, G2 : Indian Family Welfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) हिंदू धर्मात विवाहाला काय मानले जाते?
- ब) हिंदू धर्मशास्त्रानुसार विवाहाचे प्रकार सांगा.
- क) हिंदू लग्न कोणत्या नावाने ओळखले जाते?
- ड) विवाहाची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- इ) कुटूंब विघटनाची दोन कारणे सांगा.
- फ) सामाजिक स्तरीकरणाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- य) कोणते कार्य पार पाडणारी एकमेव संस्था म्हणून कुटूंबाचे वर्णन केले जाते?
- र) कुटूंब कल्याण क्षेत्रात सरकारने केलेल्या दोन उपाययोजना सांगा.
- ल) एकात्मिक बाल विकास योजना देशात केंव्हा सुरू केली?
- व) महिला कल्याणाचा अर्थ सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) भारतीय विवाह संस्थेतील विवाहाचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
- ब) अनुलोम व प्रतिलोम विवाहाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) सामाजिक स्तरीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) सामाजिक स्तरीकरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) बालकल्याण संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) केंद्र व राज्य स्तरावरील महिला कल्याणाचे कार्यक्रम स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारतातील विवाहाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) कुटूंब संघटनांचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- क) कुटूंब विघटनांचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ड) कुटूंब कल्याण क्षेत्रामध्ये सरकार व स्वयंसेवी संस्थांनी केलेल्या उपाययोजना स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतीय समाजातील विविध धर्मीयांमधील विवाह संस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) कुटूंब संघटनांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) महिला कल्याणासाठी सरकारने राबविलेल्या विविध योजना व कार्यक्रम सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2955

[Total No. of Pages : 2

[6537]-480

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC-1D G-2 : Chhatrapati Shivaji's Military System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24273)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (any three). **[15]**

- a) State the vision of Chhatrapati Shivaji Maharaj in naval development.
- b) Explain the Strategic importance of forts.
- c) State the Chhatrapati Shivaji Maharaj's strategy.
- d) Explain the Chhatrapati Shivaji Maharaj's policy regarding armor.
- e) State the Structure of forts.

Q2) Answer the following questions in 300 words each. (any one). **[15]**

- a) Explain the characteristic of guerrilla warfare.
- b) Explain the organization of forts under the leadership of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (any two). **[20]**

- a) State the infantry design.
- b) Why did Chhatrapati Shivaji Maharaj use Guerrilla tactics?
- c) Explain the organization structure of the Maratha army under the leadership of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- d) Explain the naval policy of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Q4) Write short notes (any four). **[20]**

- a) Creation of Raigad
- b) Principles of guerrilla warfare
- c) Characteristic of the fort system Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- d) Importance of sea forts in the time of Chhatrapati Shivaji Maharaj
- e) Types of forts
- f) Concept of guerrilla warfare

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2955

[6537]-480

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC-1D G-2 : Chhatrapati Shivaji's Military System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) नौदल विकासातील छत्रपती शिवाजी महाराजांची दूरदृष्टी सांगा.
- ब) किल्यांचे सामरिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) छत्रपती शिवाजी महाराजांची युद्धनीती सांगा.
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे आरमाराबाबतचे धोरण स्पष्ट करा.
- इ) किल्यांची रचना सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]

- अ) गनिमी कावा युद्धपद्धतीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नेतृत्वाखालील किल्ल्यांची संघटना स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) पायदळाची रचना सांगा.
- ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांनी गनिमी काव्याचा वापर का केला?
- क) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नेतृत्वाखालील मराठा सैन्याचे संघटन रचना स्पष्ट करा.
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे नाविक धोरण स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) रायगडची निर्मिती
- ब) गनिमी कावा युद्धपद्धतीचे तत्वे
- क) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या किल्ला व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील सागरी किल्यांचे महत्त्व
- इ) किल्ल्यांचे प्रकार
- फ) गनिमी युद्धाची संकल्पना

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2956

[6537]-481

S.Y. B.A.

SOCIAL WORK

CC-1D : Population Education

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words. **[14]**

Write an essay on population problems in India.

OR

Write an essay on population education.

Q2) Answer any one question in 500 words. **[14]**

Write in detail on provisions in population policy in India?

OR

Write an essay on world population.

Q3) Answer any one question in 500 words. **[14]**

Discuss in detail on factors affecting population growth.

OR

Write in detail on provisions in Indian five year plans for population control.

Q4) Answer any one question in 500 words. **[14]**

Discuss in detail sources of population control.

OR

Explain in detail scope of population education.

Q5) Write short notes on (any two). **[14]**

- a) Definition of population control
- b) Need of population education
- c) Salient features of 1st five year plan
- d) Fertility

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

PE2956

[6537]-481

S.Y. B.A.

SOCIAL WORK

CC-1D : Population Education

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24433)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. [14]
भारतातील लोकसंख्या समस्येवर निबंध लिहा.
किंवा
लोकसंख्या शिक्षणावर निबंध लिहा.
- प्र.2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. [14]
भारतातील लोकसंख्या धोरणातील तरतुदींवर सविस्तर लिहा.
किंवा
जागतिक लोकसंख्येवर निबंध लिहा.
- प्र.3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. [14]
लोकसंख्या वाढीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
किंवा
लोकसंख्या नियंत्रणासाठी भारतीय पंचवार्षिक योजनेमधील तरतुदीबद्दल सविस्तर लिहा.
- प्र.4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. [14]
लोकसंख्या नियंत्रणाची स्रोताची सविस्तर चर्चा करा.
किंवा
लोकसंख्या शिक्षणाची व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.5)** खालीलपैकी कोणत्याही 2 टिपा लिहा. [14]
अ) लोकसंख्या नियंत्रणाची व्याख्या
ब) लोकसंख्या शिक्षणाची गरज
क) पहिल्या पंचवार्षिक योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये
ड) प्रजनन क्षमता

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE2957

[Total No. of Pages : 5

[6537]-483

S.Y.B.A.

COMMERCE G- II

CC- 1D : Financial Accounting and Computerized Accounting
(2019 Pattern) (Semester-IV) (CBCS) (24293)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) A) Fill in the blanks using appropriate words from the options. [7]

- a) Cash column of cash book can never have _____ balance.
 - i) Credit
 - ii) Debit
 - iii) Negative
 - iv) Positive
- b) Any entry recorded on the both sides of cash book is known as.
 - i) Payment
 - ii) Contra
 - iii) Receipt
 - iv) Sales
- c) Double column cash book records transactions relating to cash and _____ .
 - i) Cash
 - ii) Debit
 - iii) Credit
 - iv) Bank
- d) Petty Cash Book is used for recording _____ transaction.
 - i) Debit
 - ii) Credit
 - iii) Cash
 - iv) Petty
- e) Discount earned is transferred to credit side of _____ .
 - i) Profit & Loss a/c
 - ii) Trading a/c
 - iii) Statement
 - iv) Balance Sheet
- f) Outstanding expenses are shown on the _____ side of balance sheet.
 - i) Assets
 - ii) Liabilities
 - iii) Profit & Loss a/c
 - iv) Balance Sheet
- g) Debit balance of trading account indicates _____
 - i) Gross Loss
 - ii) Gross Profit
 - iii) Net Profit
 - iv) Net Loss

P.T.O.

B) State if the following statements are True or False. [7]

- a) Every item of trial balance has only one effect
- b) Credit balance of profit and Loss account shows net profit.
- c) F5 Shortcut key is used for Contra Voucher.
- d) Cash Discount is recorded in Cash Book
- e) Cash received is entered on the debit side of cash book.
- f) Plant and Machinery is an Tangible Assets.
- g) Balance sheet is a statement as well as an account.

Q2) Answer in one sentence only [14]

- a) What is Contra entry?
- b) What is Balance Sheet?
- c) What is Net Profit?
- d) What is Accrued Income?
- e) What is Credit Note?
- f) What is Prepaid Expenses?
- g) What is Trial Balance?
- h) What is Final Account?

Q3) Prepare Mangesh Traders (Simple) Cash Book from the following information **[12]**

2023 July

1 Started business with cash	Rs.1,50,000
3 Deposited cash into bank	Rs. 40,000
5 Purchased Stationery for Cash	Rs. 5,000
7 Cash Purchases	Rs. 20,000
8 Sold Goods for Cash	Rs. 10,000 at 8% Trade Discount
10 Paid Insurance Premium	Rs. 6,000
12 Paid Cash to Dixit	Rs.12,000
15 Received Cash from Saxena	Rs. 70,000
17 Received Commission	Rs. 3,000
18 Drew for domestic use	Rs. 5,000
22 Sold old Furniture	Rs. 8,000
25 Paid Salary Ram	Rs. 7,000
30 Received Interest	Rs. 5,000

OR

Explain Advantages and Disadvantages of Accounting software in detail **[12]**

Q4) From the following Trial Balance of Suyog Enterprises you are required to prepare Trading Account, Profit and Loss Account for the year ending on 31st March, 2023 and Balance Sheet as on that same date. **[20]**

Trial Balance as on 31st March, 2023

Particular	Rs.	Rs.
Capital	-	55,000
Drawings	3,000	-
Opening Stock	16,400	-
Purchases	31,100	-
Direct Expenses	2,500	-
Sales	-	50,000
Returns	1,980	-
Rent and Taxes	6,000	-
Bad Debts	400	-
Reserve for Bad Debts	-	1,500
Discount	2,375	-
Commission Received	-	255
Debtors and Creditors	20,250	18,500
Furniture	6,000	-
Machinery	12,000	-
Goodwill	7,500	-
Wages & Salaries	7,000	-
Salaries (for 10 months)	5,000	-
Advertisement	9,000	-
Investment in Debentures	8,500	-
Loans and Advances	-	13,750
	1,39,005	1,39,005

Adjustments:

- a) Closing Stock Rs. 17250
- b) Rent for Rs.4000 has been Prepaid
- c) Provide 2% reserve for Bad Debts on Debtors. It was realized that our Debtor worth Rs.1000 provide to be bad and has to be written off.
- d) Write of Depreciation @ 7.5% on Machinery and 15% on Furniture.
- e) Create Discount on Creditors @ 3%

OR

What do you meant by voucher? Explain How to create various type of voucher in tally software. **[20]**

Q5) Write Short notes. (Any 2) **[10]**

- a) Petty cash book
- b) Accrued Income
- c) Subsidiary Books
- d) Depreciation

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-5066

[Total No. of Pages : 5

[6537]-484

S.Y. B.A. (Statistics)

MATHEMATICAL STATISTICS (General - II)

ST-23244 : Tests of Significance and Statistical Methods
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of Statistical tables and calculator is allowed.

Q1) Attempt each of the following :

a) In each of the following cases, choose the correct alternative : [1 each]

i) The collection of information about each and every individual of a country is known as

A) Vital Statistics	B) Census
C) Demography	D) None of the above

ii) Let $R = \begin{bmatrix} 1 & r_{12} & r_{13} \\ r_{21} & 1 & r_{23} \\ r_{31} & r_{32} & 1 \end{bmatrix}$, Then the three regression planes coincide if

A) $ R = 0$	B) $ R > 0$
C) $ R < 0$	D) $ R = 1$

iii) Hypothesis of no difference is called as

A) Simple Hypothesis	B) Composite Hypothesis
C) Alternative Hypothesis	D) Null Hypothesis

P.T.O.

- iv) A sample of 400 male students is found to have mean weight of 55.47 kg. It is given that population standard deviation is 1.5 kg . To test whether population mean weight is 52 kg, which of the following test can be used

- A) Chi-square test
- B) Z-Test for equality of two population proportion
- C) Two - sample t-test
- D) Z-test for equality of single population mean

- v) A random sample of size $n_1(> 30)$ and $n_2(> 30)$ is taken from a population with mean μ_1 and μ_2 respectively and known variance $\sigma_1^2 = \sigma_2^2$, to test

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2 \text{ Vs } H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$$

with the value of the test statistic under H_0 as Z_{cal} and

$P\left[|Z| > Z_{\frac{\alpha}{2}}\right] = \alpha$. Then the critical region at α % level of significance is

- A) $Z_{cal} > Z_{\frac{\alpha}{2}}$
- B) $Z_{cal} > -Z_{\frac{\alpha}{2}}$
- C) $|Z_{cal}| < Z_{\frac{\alpha}{2}}$
- D) $|Z_{cal}| > Z_{\frac{\alpha}{2}}$

- b) In each of the following, state whether the given statement is true or false : **[1 each]**

- i) Critical region is the region of rejection of alternative hypothesis.
- ii) The null hypothesis is rejected if p-value is greater than the level of significance.
- iii) A population which has constant growth rate is called stable population.
- iv) The multiple correlation coefficient is invariant to the change of both origin and scale.
- v) Suppose that X_1, X_2, X_3 are three variables. The multiple correlation coefficient $(R_{1.23}^2)$ is defined as the Karl Pearson's correlation between X_1 and $\hat{X}_1$. (Notation : $\hat{X}$: Estimated value of X)

Q2) Attempt any **four** of the following.

[5 each]

- a) Show that $X_{2.13}$ is uncorrelated with X_1 and X_3 .
- b) Prove that the necessary and sufficient condition for the three regression planes to coincide is $r_{12}^2 + r_{13}^2 + r_{23}^2 - 2r_{12}r_{13}r_{23} = 1$ or $|R| = 0$
- c) Out of 1000 residents in a certain area, 250 were found to be earthquake affected. Can we accept the claim that there are greater than 20 % earthquake affected residents? [Use $\alpha = 0.05$]
- d) Customers arrive at a box office window being served by a single person according to Poisson input process with mean rate of 70 per hour. The time required to serve a customer has an exponential distribution with a mean of 40 seconds. Determine
 - i) Average length of queue
 - ii) Mean waiting time in queue.
- e) A NGO conducted a survey of credit card holders. A random sample of 324 card holders is taken. Monthly average expenses of these card holders is 5950 Rs with a standard deviation of 2500 Rs. Can it be concluded that monthly average expenses of credit card holders is Rs 6000. Use 5% level of significance.
- f) Define the following terms :
 - i) Estimator
 - ii) Parameter
 - iii) Critical region
 - iv) Null hypothesis
 - v) Level of Significance.

Q3) Attempt any **four** of the following.

[5 each]

- a) With usual notations prove that $b_{12.3} = \frac{b_{12} - b_{13}b_{32}}{1 - b_{23}b_{32}}$
- b) With usual notations, show that $1 - R_{1.23}^2 = (1 - r_{12}^2)(1 - r_{13.2}^2)$.
- c) Explain the procedure for testing $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu \neq \mu_0$, where μ is population mean and σ^2 population variance is known.

- d) Interpret the cases for Net Reproductive Rate (N.R.R)
- N.R.R. > 1
 - N.R.R. $= 1$
 - N.R.R. < 1
- e) Explain the following terms
- Simple Hypothesis
 - Composite Hypothesis
 - Random sample
 - Null hypothesis
 - Alternative hypothesis
- f) Construct $100(1 - \alpha)$ % confidence interval for testing $H_0 : P_1 = P_2$ against $H_1 : P_1 \neq P_2$, where P_1 and P_2 are the population proportion of the two populations. The sizes are n_1 and n_2 of random samples, taken from these two populations.

Q4) Attempt any **two** of the following. **[10 each]**

- a)
 - Define gross reproduction rate (G.R.R) and net reproduction rate (N.R.R.) Explain the difference between them. **[5]**
 - In a tri-variate data the total correlation coefficients are given by $r_{12} = 0.15$, $r_{13} = -0.25$, $r_{23} = 0.24$. Is the data consistent? **[5]**
- b) A sample on three variables X_1 , X_2 and X_3 gave the following results:
$\overline{X_1} = 70$	$\sigma_1 = 7$	$r_{12} = 0.35$
$\overline{X_2} = 80$	$\sigma_2 = 10$	$r_{13} = 0.20$
$\overline{X_3} = 60$	$\sigma_3 = 9$	$r_{23} = 0.40$
- Obtain the equation of the least square plane of X_1 on X_2 and X_3 **[7]**
 - Estimate X_1 when $X_2 = 82$ and $X_3 = 55$ **[3]**
- c)
 - Explain M/M/1: FIFO model. State the formula for the average number of customers in the queue. **[5]**
 - A sample of 289 bricks has mean weight of 2.78 kg. with standard deviation of 1900 gm. Test the hypothesis that the sample come from a population with mean weight of 2.5 kg. **[5]**

- d) i) A manufacturer claims that only 10 % of his product is unsatisfactory. A random sample of 200 items was inspected and 32 items were found unsatisfactory. Does this justify the claim? Use 5% level of significance. [5]
- ii) Explain the following approaches of testing of hypothesis [5]
- I) Critical region approach.
 - II) P-value approach.
 - III) Confidence interval approach.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2958

[6537]-485

S.Y.B.A.

ENGLISH

SEC- 1B : Advanced Study of English Language

Linguistics : An Introduction

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (Old Genral Paper - II) (24333)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions.

[15]

- a) Write a note on the structure of a clause.
- b) Write a note on 'Tag questions'.
- c) Write a short note on imperative sentences.
- d) Write a note on noun phrase. Give suitable examples.
- e) Describe the types of clauses with suitable examples.

Q2) Answer any three of the following questions.

[15]

- a) Write a note on subject-verb concord.
- b) Write a note on semantics as a branch of linguistics.
- c) Write a note on negative sentences. Give suitable examples.
- d) Write a note on the structural classification of sentences.
- e) Write a note on 'Do-support'.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following questions.

[20]

- a) Write differences between homonymy and polysemy.
- b) What is hyponymy? Explain with suitable example.
- c) Write a note on super ordination in in semantics.
- d) What is metonymy? Give suitable examples.
- e) Write a note on the types of meaning.
- f) State the difference between denotative and connotative meaning.

Q4) Answer any four of the following questions.

[20]

- a) Write a note on Searle's classification of illocutionary acts.
- b) Pragmatics is the study of communicative use of language. Explain.
- c) Explain the term 'co-operative principle' and its maxims.
- d) Write a note on direct and indirect speech act. Give suitable examples.
- e) Describe Austin's typology of speech acts.
- f) Write a note on politeness principle.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE5067

[6537]-486

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

STATISTICS

CC-1D-ST-23544 : Statistical Pre-Requisites
Theory of Probability Distributions (General)
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24353)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of statistical table and calculator is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have usual meanings.
- 5) Graph paper will be provided on request.

Q1) Attempt each of the following:

[5×1=5]

A) Choose the correct alternative for the following:

a) Suppose $X \rightarrow B(n = 10, p = 0.7)$ then mean of X is

i) 7	ii) 10
iii) 0.7	iv) 0.07

b) The mean of binomial distribution is

- i) Always more than its variance
- ii) Always equal to its variance
- iii) Always less than its variance
- iv) Always equal to its standard deviation

c) If X is a discrete r.v., then

i) $E(X^2) = [E(X)]^2$	ii) $E(X^2) \geq [E(X)]^2$
iii) $E(X^2) \leq [E(X)]^2$	iv) $E(X^2) = 2E(X)$

P.T.O.

- d) If X and Y are two random variables with means $E(X)$ and $E(Y)$ respectively, then the expression $E[(X-E(X))(Y-E(Y))]$ is called
- i) Variance of X
 - ii) Variance of Y
 - iii) Covariance between X and Y
 - iv) Correlation coefficient between X and Y
- e) If X follows discrete uniform distribution on $1, 2, \dots, n$ and the mean of the distribution is 6. Hence the value of n is
- i) 11
 - ii) 6
 - iii) 36
 - iv) 12

B) State whether the following statements are true or false: [5×1=5]

- a) Mean of uniform distribution is p
- b) Expectation of constant is zero
- c) Variance of Binomial distribution is np
- d) Mean of Poisson distribution is equal to parameter
- e) If $X \rightarrow P(m)$ then variance is m .

Q2) Attempt Any Four of the following: [4×5=20]

- a) Define the following terms:
 - i) Mode of a Discrete Probability Distribution:
 - ii) Joint p. m. f. of two dimensional discrete r.v.
 - iii) Define Discrete random variable(r.v.)
 - iv) Define mathematical expectation of a discrete r. v. X .

- b) Prove that the Variance is affected by change of scale.
- c) If $Y=X-a$, then prove that except the first cumulant all other cumulants of X and Y are same, a being constant.
- d) Define hypergeometric distribution and find its mean.
- e) Given that, $P(x) = k\left(\frac{1}{2}\right)^x$ is a probability distribution for a random variable which can take the values $x = 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6$ find k and c.d.f.
- f) For a binomial distribution with mean 5 and S.D. 2, find the mode.

Q3) Attempt Any Four of the following:

[4×5=20]

- a) Let $X \rightarrow B(n, p)$, find the m. g. f. of X .
- b) Define a discrete uniform distribution with parameter ' n ', also find its variance.
- c) Give two real-life situations where hypergeometric distribution can be applied.
- d) If X is Poisson variate such that $P(X = 2) = 9 P(X = 4) + 90P(X = 6)$
Find
 - i) The parameter ' m '
 - ii) Standard Deviation of X
- e) Prove that $E(aX + b) = a E(X) + b$
- f) Determine the parameters of binomial distribution for which the mean is 4 & variance 3, find its mode.

Q4) Attempt Any Two of the following:

[2×10=20]

- a) If $X \rightarrow P(m)$ find,
 - i) mode of Poisson distribution.
 - ii) recurrence relation for Poisson probabilities.
- b) If $X \rightarrow B(n,p)$ then show that:
 - i) $E\left(\frac{x}{n} - p\right)^2 = \frac{pq}{n}$
 - ii) $\text{Cov}\left(\frac{x}{n}, \frac{n-x}{n}\right) = \frac{-pq}{n}$
- c) Among the 200 employees of a company, 160 are union members and the others are non-union. If four employees are to be chosen to serve on the staff welfare committee, find the probability that two of them will be union members and the others non-union, using
 - i) hypergeometric distribution
 - ii) binomial distribution as an approximation.
- d)
 - i) State and prove additive property of Poisson distribution
 - ii) If $X \rightarrow P(m)$ Prove that all cumulants of Poisson distribution are equal to parameter m .

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2959

[Total No. of Pages : 3

[6537]-487

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC 1D - MG-4 : Linear Algebra
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24343)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of non-programmable calculator is allowed.

Q1) Attempt any FIVE of the following.

[10]

- a) Is the set of vectors $\{3+2x+x^2, 2-4x+2x^2\}$ linearly dependent set in P_2 ? Justify!
- b) Show that the set $S=\{(-2,1), (1,0)\}$ forms a basis for R^2 .
- c) Let $T : R^2 \rightarrow R^2$ be a linear transformation given by the formula $T(x,y) = (2x-y, -8x+4y)$. Show that $(1, -4)$ is in $R(T)$.
- d) Define the reduced row-echelon form of the matrix.
- e) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation then prove that $T(0) = 0$.
- f) Determine whether the set of all vectors of the form $(a, 0, 0)$, where a is a real number is a subspace of R^3 .
- g) Find an equation of the plane spanned by the vectors $u = (1,0,2)$ and $v = (1,1,-2)$.

Q2) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) If $AX = 0$ is a homogeneous linear system of m equations in n unknowns, then prove that the set of solution vectors is a subspace of R^n .
- b) Solve:
$$x + y - 2z = 0$$
$$2x + y - 3z = 0$$
$$x + 4y - z = 4$$
by Gaussian elimination and back-substitution method.

P.T.O.

- c) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation, then prove that the range of T is a subspace of W .
- d) Prove that all bases for a finite-dimensional vector space have the same number of vectors.
- e) Consider the vectors $u = (1, 2, -1)$ and $v = (6, 4, 2)$ in R^3 . Show that $(4, -1, -8)$ is not a linear combination of u and v .
- f) Consider the basis $S = v_1, v_2, v_3$ for R^3 , where $v_1 = (1, 1, 1)$, $v_2 = (1, 1, 0)$, $v_3 = (1, 0, 0)$. Let $T : R^3 \rightarrow R^2$ be the linear transformation for which $T(v_1) = (1, 0)$, $T(v_2) = (2, -1)$, $T(v_3) = (4, 3)$. Find a formula for $T(x_1, x_2, x_3)$ and then use that formula to compute $T(2, -3, 5)$.

Q3) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Determine whether the vectors $v_1 = (0, -1, 2)$, $v_2 = (-1, 2, 0)$ and $v_3 = (0, 1, 5)$ span the vector space R^3 .
- b) Let $T_1 : P_1 \rightarrow P_2$ and $T_2 : P_2 \rightarrow P_2$ be the linear transformations given by the formulas $T_1(p(x)) = xp(x)$ and $T_2(p(x)) = p(2x + 4)$. Compute the composition $(T_2 \circ T_1) : P_1 \rightarrow P_2$.
- c) Determine whether the polynomials $p_1 = 1 - x$, $p_2 = 5 - 2x + 3x^2$, $p_3 = 1 + 3x - 2x^2$ are linearly dependent or linearly independent in P_2 .
- d) Show that the three vectors $V_1 = (0, 3, 1, -1)$, $V_2 = (6, 0, 5, 1)$ and $V_3 = (4, -7, 1, 3)$ form a linearly dependent set in R^4 .
- e) Show that the set of all points R^2 lying on a line is a vector space with respect to the standard operations of vector addition and scalar multiplication if and only if the line passes through the origin.
- f) Find the rank and nullity of the matrix:

$$\begin{bmatrix} 1 & 2 & 0 & 4 & 5 & 3 \\ 3 & 7 & 2 & 0 & 1 & 4 \\ 2 & -5 & 2 & 4 & 6 & 1 \\ 4 & -9 & -2 & -4 & -4 & 7 \end{bmatrix}$$

Q4) Attempt any TWO of the following.

[20]

- a) Let V be an n -dimensional vector space and let S be a set in V with exactly n vectors. Then prove that S is a basis for V if and only if S spans V or S is linearly independent.
- b) If $S = v_1, v_2, \dots, v_n$ is a basis for a vector space V , then prove that every vector v in V can be expressed in the form $v = c_1 v_1 + c_2 v_2 + \dots + c_n v_n$ in exactly one way.
- c) State and prove the dimension theorem for linear transformations.
- d) Let V be the set of positive real numbers, let u and v be any vectors (i.e., positive real numbers) in V and let k be any scalar. Define the addition and scalar multiplication operations on V to be $u + v = uv$ and $k.u = u^k$. Show that V is a vector space.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2960

[6537]-488

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**G2 - SEC 1B : Population and Indian Society
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24373)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) **All questions are compulsory.**
- 2) **Figures to the right indicate full marks.**

Q1) Write short notes on (any three).

[15]

- a) Define 'Fertility'.
- b) Population Dynamics
- c) Literary rate in India.
- d) Family Planning 1961.
- e) Gender structure in India.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three).

[15]

- a) Give any five factors affecting on fertility.
- b) Name types of migration
- c) What is maternal mortality?
- d) Write any two objective of family welfare policy of 1977.
- e) State any five causes of Migration.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two).

[20]

- a) Elaborate the socio - cultural factors of population dynamics.
- b) Describe the role of state for population policy.
- c) Discuss Ban on sex determination and sex selective abortion.
- d) Explain the objectives of PCPNDT.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one).

[20]

- a) Explain the aims and objectives of national rural health mission.
- b) Describe the population policy pre and post independences in India.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2960

[6537]-488

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

G2 - SEC 1B : Population and Indian Society
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24373)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) 'जनन' व्याख्या करा.
- ब) लोकसंख्या गतिमत्व
- क) भारताचा साक्षरता दर
- ड) कुटूंब नियोजन 1961
- इ) भारतातील लिंग संरचना

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) जननावर परिणाम करणारे पाच घटक लिहा.
- ब) विस्थापणाच्या प्रकारांची नावे लिहा.
- क) माता मृत्यु म्हणजे काय?
- ड) कुटूंब कल्याण कार्यक्रम 1977 चे दोन उद्दिष्ट्ये लिहा.
- इ) विस्थापणाची कोणतेही पाच कारणे सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) लोकसंख्या गतिमत्वाची सामाजिक सांस्कृतिक घटकांचे वर्णन करा.
- ब) लोकसंख्या धोरणाबाबत राज्याची भूमिका विशद करा.
- क) लिंग निदान चाचनी आणि गर्भपात यावर चर्चा करा.
- ड) PCPNDT ची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य मिशनची ध्येय धोरणे स्पष्ट करा.
- ब) भारताचे स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्यानंतरचे लोकसंख्या धोरण विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2961

[6537]-489

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 1B - G2 : Welfare Justice and Citizenship
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24374)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any three)

[15]

- a) Women's representation and Indian constitution
- b) Social security of workers
- c) Problems of unemployment in India
- d) Psudo Nationalism.
- e) Xenophobia.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three)

[15]

- a) Explain the challenges of LGBTQ in India.
- b) State the challenges of civil society.
- c) Explain the nature of wage laws in India
- d) Elaborate the nature of Pradhan Mantri Suraksha Bima Yojana.
- e) Discuss on the articles 29-30 of Indian Constitution.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Explain the nature of Vishakha law.
- b) Comment on social life of migrant workers and corona pandemic.
- c) State the problems of child labour in India
- d) Elaborate the issues of identity and Citizenship in India.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one) **[20]**

- a) Discuss the women reservation policy in India towards a just society.
- b) Discuss the challenges of minorities in India.

Total No. of Questions : 4]

PE2961

[6537]-489

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1B - G2 : Welfare Justice and Citizenship

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) महिला प्रतिनिधी आणि भारतीय राज्यघटना
- ब) कामगारांची सामाजिक सुरक्षितता
- क) भारतातील बेरोजगारीची समस्या
- ड) फसवा राष्ट्रवाद
- इ) झेनोफोबीया

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) भारतातील LGBTQ ची आव्हाने स्पष्ट करा.
- ब) नागरी समाजाची आव्हाने सांगा.
- क) भारतातील वेतन कायद्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) प्रधानमंत्री सुरक्षा विमा योजनेचे स्वरूप विशद करा.
- इ) भारतीय संविधानाच्या कलम 29-30 वर चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) विशाखा कायद्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) स्थलांतरीत कामगारांचे सामाजिक जीवन आणि कोरोना महामारी यांवर भाष्य करा.
- क) भारतातील बालकामगारांच्या समस्या सांगा.
- ड) भारतातील ओळख व नागरिकत्वाचा प्रश्न विशद करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) न्याय समाजाच्या दिशेने भारतातील महिला आरक्षण धोरणावर चर्चा करा.
- ब) भारतातील अल्पसंख्यांकांच्या आव्हानावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2962

[Total No. of Pages : 3

[6537]-490

S.Y.B.A.

STATISTICS (General)

CC-1D, ST-23874 : Statistical Quality Control

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24383)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of calculator and statistical table is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

Q1) Attempt each of the following:

A) Choose the correct alternative in each of the following: [5×1=5]

- a) If a point is out of control in X-chart then we.
 - i) Take one more sample and recalculate the control limits.
 - ii) Eliminate the out-of-control points and the nearest two points, and recalculate the control limits.
 - iii) Eliminate the out-of-control points and recalculate the control limits
 - iv) Take no action.
- b) The average value of the quality characteristic corresponding to in-control state is represented by _____ in the control charts.
 - i) CL
 - ii) UCL
 - iii) LCL
 - iv) Sample number
- c) If a point is out of control in R-chart then we
 - i) Eliminate the out-of-control points and recalculate the control limits
 - ii) Take one more sample and recalculate the control limits
 - iii) Eliminate the out-of-control points and the nearest two points, and recalculate the control limits.
 - iv) Take no action
- d) The c-chart is based on.
 - i) Poisson distribution
 - ii) Binomial distribution
 - iii) Hypergeometric distribution
 - iv) Normal distribution

P.T.O.

Q4) Attempt any two of the following.

[2×10=20]

- a) i) Describe the working of Double Sampling Plan (DSP). Obtain an expression for average sample number in case of DSP. **[7]**
- ii) Describe the terms 'AQL' and 'LTPD' in acceptance sampling plan. **[3]**
- b) Describe the procedure of construction of the R-chart with example. **[10]**
- c) The following data indicates the sample mean and range values for 10 subgroups of size 5 items each.

SubgroupNo.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Average(X)	18.8	19.2	18.9	19.3	19.1	18.6	10.8	19.2	18.7	19
Range (R)	0.9	1.2	1.6	1	2	1.8	1.7	0.7	2.1	1.9

Set up X and R-charts, and examine the state of control of the given process. Comment on your results. **[10]**

- d) The number of defects in each sample of 20 items are given below. **[10]**

Item No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
No.of defects	4	3	0	2	0	0	5	0	2	3

Item No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
No. of defects	1	8	7	0	2	5	0	4	6	1

Draw c-chart and check whether the process under control.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2963

[6537]-491

S.Y.B.A.

LOGIC

**CC-2D-G2 : Logic and Principles of Reasoning
Quantification and Relational Logic
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24424)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Describe Existential proposition.
- b) What is propositional function?
- c) State non transitive relation.
- d) Explain symmetry as relation.
- e) What is an individual constant?

Q2) Write short notes on any Three of the following in 50 words. **[15]**

- a) Singular propositions.
- b) Universal quantifier.
- c) Symbolize the following relational propositions (any five)
 - i) Rakesh like books more than film (Lxyz, r,b,f)
 - ii) Mother loves with her daughter (Lxy, m,d)
 - iii) Mango is more tasty than apples (Txy, m,a)
 - iv) Something attracts something (Axy, x attracts y)
 - v) John loves Mary (Lxy, J, M)
 - vi) Shirur is between Pune and Ahmednagar (Bxyz, s,p,a)
 - vii) Mangal is older than Rakhi (Ozy, m, r)
- d) Anomalous reflectance
- e) Illustration

P.T.O.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Explain preliminary quantificational rules of Universal Instantiation [U.I.] and Existential Instantiation [E.I.]
- b) Symbolize the following propositions (Any five)
 - i) No women are men (Wx, Mx)
 - ii) Some trees are green (Tx, Gx)
 - iii) Some students are not active (Sx, Ax)
 - iv) Workers are healthy (Wx, Hx)
 - v) Not a single pencil is eraser (Px, Ex)
 - vi) Snakes are poisonous (Sx, Px)
 - vii) All books are readable (Bx, Rx)
- c) Describe nature of direct proof with example.
- d) Prove the validity of following argument with the help of direct proof. (any two)
 - i)
 - 1. $(\exists x)(Mx.Ex)$
 - 2. $(\exists x)(Ox.Mx) / \therefore (\exists x)(Ox.Ex)$
 - ii)
 - 1. $(x)(Px \supset Ix)$
 - 2. $(x)(Ix \supset \sim Dx) / \therefore (x)(Px \supset \sim Dx)$
 - iii)
 - 1. $(x)(Tx \supset Lx)$
 - 2. $(\exists x)(Hx.Tx) / \therefore (\exists x)(Hx.Lx)$

Q4) Answer any one of the following question in 400 words.

[20]

- a) What is relational logic? Explain transitive and intransitive relations.
- b) What is quantification? Explain preliminary quantificational rules of Universal Generalization [U.G.] and Existential Generalization (E.G.)

Total No. of Questions : 4]

PE2963

[6537]-491

S.Y.B.A.

LOGIC

CC-2D-G2 : Logic and Principles of Reasoning
Quantification and Relational Logic
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24424)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) अंशवाची विधान स्पष्ट करा.
- ब) विधान फलन म्हणजे काय?
- क) विषय प्रवाहितता संबंध स्पष्ट करा.
- ड) सममात्रता संबंध स्पष्ट करा.
- इ) व्यक्ति चर म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) एकवाची विधान
- ब) सर्ववाची संख्यीकारक
- क) खालील संबंधवाची विधानांचे चिन्हांकन करा. (कोणत्याही पाच)
 - i) राकेशला पुस्तकांपेक्षा चित्रपट जास्त आवडतो ($Lxyz, r, b, f$)
 - ii) आई तिच्या मुलीवर जास्त प्रेम करते (Lxy, m, d)
 - iii) आंबा सफरचंदापेक्षा चवदार आहे (Txy, m, a)
 - iv) काहीतरी कशालातरी आकर्षित करते (Axy, x आकर्षित करते y)
 - v) जॉनचे मेरीवर प्रेम आहे. (Lxy, J, M)
 - vi) शिरूर हे पुणे आणि अहमदनगर यांचेमध्ये आहे ($Bxyz, s, p, a$)
 - vii) मंगल ही राखीपेक्षा मोठी आहे (Ozy, m, r)
- ड) विषम परावर्तितता
- इ) उदाहरणीकरण

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संख्यीकरणाचे प्राथमिक सार्वत्रिक उदाहरणीकरण (U.I.) व अंशवाची उदाहरणीकरण (E.I.) नियम स्पष्ट करा.
- ब) खालील संख्यीकारकीय विधानाचे चिन्हांकन करा. (कोणतेही पाच)
- एकही स्त्री पुरुष नाही (W_x, M_x)
 - काही झाडे हिरवी आहेत (T_x, G_x)
 - काही विद्यार्थी सक्रीय नाहीत (S_x, A_x)
 - कामगार निरोगी असतात (W_x, H_x)
 - एकही पेन्सिल खोडरबर नाही (P_x, E_x)
 - साप विषारी असतात (S_x, P_x)
 - सर्व पुस्तके वाचनीय आहेत (B_x, R_x)
- क) उदाहरणासह प्रत्यक्ष सिद्धता स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) खालील युक्तिवाद प्रत्यक्ष सिद्धता पद्धतीने सिद्ध करा. (कोणतेही दोन)
1. $(\exists x)(M_x.E_x)$
2. $(\exists x)(O_x.M_x) / \therefore (\exists x)(O_x.E_x)$
 1. $(x)(P_x \supset I_x)$
2. $(x)(I_x \supset \sim D_x) / \therefore (x)(P_x \supset \sim D_x)$
 1. $(x)(T_x \supset L_x)$
2. $(\exists x)(H_x.T_x) / \therefore (\exists x)(H_x.L_x)$

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संबंधवाची तर्कशास्त्र म्हणजे काय सांगून त्याचे प्रकार म्हणून प्रवाहितता व अप्रवाहितता स्पष्ट करा.
- ब) संख्यीकरण म्हणजे काय? संख्यीकरणाचे प्राथमिक सार्वत्रिक सामान्यीकरण (U.G.) व अंशवाची सामान्यीकरण (E.G.) नियम विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-5068

[Total No. of Pages : 4

[6537]-492

S.Y. B.A.

**ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND
ARCHAEOLOGY**

(General Paper - II)

**CC-2D : Socio-economic Institutions in Ancient India
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24183)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : [15]

- a) Describe in-detail, the demerits of caste system in Ancient India.
- b) Discuss, the sixteen sacraments in Ancient India.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) : [15]

- a) Explain the Aims and objectives of Education in Ancient India.
- b) Take a review of Ancient Indian Industries.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : [20]

- a) Explain Varṇa System in Ancient India.
- b) Take a review of various universities in Ancient India.
- c) Explain the nature of Ancient Indian Agriculture.
- d) State the various institutions in Ancient Times.

P.T.O.

Q4) Short Notes (any four) :

[20]

- a) Types of Ancient Marriage.
- b) Life of women during Vedic Period.
- c) Agrahāra.
- d) Indo - Roman Trade in Ancient Times.
- e) Punch - marked coins.
- f) Ancient Weights.

Total No. of Questions : 4]

PE-5068

[6537]-492

S.Y. B.A.

**ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND
ARCHAEOLOGY**

(General Paper - II)

**CC-2D : Socio-economic Institutions in Ancient India
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24183)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) प्राचीन भारतातील जातीव्यवस्थेचे दोष सविस्तर सांगा.
ब) प्राचीन भारतीय सोळा संस्कारांची चर्चा करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) प्राचीन भारतातील शिक्षणाची ध्येय व उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
ब) प्राचीन भारतीय उद्योगांचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) प्राचीन भारतीय वर्णव्यवस्था स्पष्ट करा.
ब) प्राचीन भारतातील विविध विद्यापीठांचा आढावा घ्या.
क) प्राचीन भारतीय शेतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ड) प्राचीन काळातील विविध आर्थिक संघटना सांगा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) प्राचीन विवाह प्रकार
- ब) वेदकालीन स्त्री - जीवन
- क) अग्रहार
- ड) प्राचीन भारत - रोम व्यापार
- इ) आहत नाणी
- फ) प्राचीन वजने

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2964

[6537]-493

S.Y. B.A.

EDUCATION

CC-1D : Practices in Education - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24303)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each (any three). **[15]**

- a) Write the meaning of information and communication technology.
- b) Write the characteristics of education management.
- c) Write the constructive approach of curriculum.
- d) Write the functions of education secretary.
- e) Write the need of ICT.

Q2) Answer the following questions in 100 words each (any two). **[20]**

- a) Explain the structure of Maharashtra state education administration.
- b) Explain the characteristics of ICT teacher.
- c) Explain the types of curriculum.
- d) Explain an objectives of National Council for Educational Research and Training (NCERT).

P.T.O.

Q3) Answer any one question in 300 words.

[20]

- a) Explain importance of information and communication technology based on the following points.
 - i) Teaching learning process
 - ii) Education research
 - iii) Education administration
 - iv) Education evaluation
- b) Explain principles of curriculum in details.

Q4) Write short notes in 50 words each (any three).

[15]

- a) Concept of educational administration.
- b) Functions of Block education officer.
- c) Functions of district education officer
- d) Concept of curriculum
- e) Functions of Balbharati

Total No. of Questions : 4]

PE2964

[6537]-493

S.Y. B.A.

EDUCATION

CC-1D : Practices in Education - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा अर्थ लिहा.
- ब) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) अभ्यासक्रमाचा रचनात्मक दृष्टीकोन लिहा.
- ड) शिक्षण सचिवाची कार्ये लिहा.
- इ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची (ICT) गरज लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा स्पष्ट करा.
- ब) ICT शिक्षकाची कौशल्ये स्पष्ट करा.
- क) अभ्यासक्रमाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेची (NCERT) उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[20]

अ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची (ICT) खालील क्षेत्रातील उपयुक्तता स्पष्ट करा.

i) अध्ययन-अध्यापन प्रक्रीया

ii) शैक्षणिक संशोधन

iii) शैक्षणिक प्रशासन

iv) शैक्षणिक मूल्यमापन

ब) अभ्यासक्रम रचनेची तत्वे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4) प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची संकल्पना

ब) गट शिक्षणाधिकाऱ्याची कार्ये

क) जिल्हा शिक्षणाधिकाऱ्याची कार्ये

ड) अभ्यासक्रमाची संकल्पना

इ) बालभारतीची कार्ये

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2965

[Total No. of Pages : 3

[6537]-494

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

CC-2D AMG-4 : Vector Calculus

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following :

[10]

- a) Discuss the continuity of the following function.

$$\begin{aligned}\vec{f}(t) &= \frac{\tan 3t}{t} \vec{i} + \frac{\log(1+t)}{t} \vec{j} + \frac{2^t - 1}{t} \vec{k}, \text{ if } t \neq 0 \\ &= 3\vec{i} + \vec{j} + \log 2 \vec{k}, \text{ if } t = 0\end{aligned}$$

- b) Evaluate $\int_0^1 [t^3 \vec{i} + 7\vec{j} + (t+1)\vec{k}] dt$.
- c) Define principal unit normal of a plane curve.
- d) Find the gradient vector field of the function $f(x, y, z) = xyz$.
- e) Define curl of a vector field.
- f) Define curvature of a plane curve.
- g) State Stoke's theorem.

P.T.O.

Q2) Attempt any FOUR of the following :**[20]**

- a) If $\vec{u}(t)$ and $\vec{v}(t)$ are differentiable vector functions of t , then prove that

$$\frac{d}{dt}[\vec{u}(t) \times \vec{v}(t)] = \vec{u}(t) \times \frac{d}{dt}\vec{v}(t) + \frac{d}{dt}\vec{u}(t) \times \vec{v}(t).$$

- b) If $\vec{r}(t) = (t+1)\vec{i} + (t^2-1)\vec{j}$ is the position of a particle in the xy -plane at time t . Find an equation in x and y whose graph is the path of the particle and find the particle's velocity and acceleration vectors at $t = 1$.
- c) Find the arc length along the curve $\vec{r}(t) = (1+3\cos t)\vec{i} + 3\sin t\vec{j} + t^2\vec{k}$ from $t = 0$ to $t = 1$.
- d) Evaluate $\int_C x \, ds$, where C is the straight-line segment $x = t, y = \frac{t}{2}$, from $(0, 0)$ to $(4, 2)$.
- e) State and prove fundamental theorem for line integrals.
- f) Find the flux of $\vec{F} = (x-y)\vec{i} + x\vec{j}$ across the circle $x^2 + y^2 = 1$ in the xy -plane.

Q3) Attempt any FOUR of the following :**[20]**

- a) Find the work done by the force $\vec{F} = xy\vec{i} + (y-x)\vec{j}$ over the straight line from $(1, 1)$ to $(2, 3)$.
- b) Let $\vec{F} = M\vec{i} + N\vec{j} + P\vec{k}$ be a vector field whose components are continuous throughout an open connected region D in space. Then prove that $\vec{F}$ is conservative if and only if $\vec{F}$ is a gradient field ∇f for a differentiable function f .
- c) Use Green's Theorem to evaluate $\oint_C ((6y+x)dx + (y+2x)dy)$ where C is the circle $(x-2)^2 + (y-3)^2 = 4$.
- d) Find a parametrization of the cylinder $x^2 + (y-3)^2 = 9, 0 \leq z \leq 5$.
- e) Find the divergence, and interpret what it means, for the vector field $\vec{F}(x, y) = cx\vec{i} + cy\vec{j}$, c a constant, representing the velocity of a gas flowing in the xy -plane.
- f) Determine whether the vector field $\vec{F} = 6x\vec{i} + (2y-y^2)\vec{j} + (6z-x^3)\vec{k}$ is conservative or not?

Q4) Attempt any TWO of the following :

[20]

- a) Find $\bar{T}$, $\bar{N}$ and κ for the plane curve $\bar{r}(t) = t\bar{i} + (\log \cos t)\bar{j}$, $\frac{-\pi}{2} < t < \frac{\pi}{2}$.
- b) State and prove Green's theorem in the plane.
- c) Determine the surface area of the portion of $2x + 3y + 6z = 9$ that is inside the cylinder $x^2 + y^2 = 7$.
- d) Verify the Stokes' theorem for the vector field, $\bar{F} = 4xz\bar{i} - y^2\bar{j} + yz\bar{k}$ over the area in the plane $z = 0$ bounded by $x = y = 0$ and $x^2 + y^2 = 1$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE5069

[6537]-495

[Total No. of Pages : 5

S.Y.B.A.

APPLIED STATISTICS

CC-1D-SEC-1B-ST-24144 : Discrete Probability

Distributions and Demography

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (General) (24413)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of statistical table and scientific calculator is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

Q1) Attempt each of the following:

[1 each]

A) Choose the correct alternative of the following:

a) If $\text{Var}(X) = 5$ then $\text{Var}(2X+3) = \underline{\hspace{2cm}}$.

i) 20

ii) 5

iii) -20

iv) -5

b) If the p.m.f of discrete random variable is

X	-1	0	1
P(x)	0.2	0.5	0.3

Then $E(X) = \underline{\hspace{2cm}}$

i) 1

ii) 0.1

iii) 0

iv) 0.4

P.T.O.

c) If first two raw moments of a distribution are 2 & 9 respectively then variance of the distribution is

i) 1

ii) 5

iii) 3

iv) 4

d) Let the covariance between X and Y is $\text{Cov}(X, Y)$ then $\text{Cov}(aX+b, cY+d)$ is

i) $\text{Cov}(X, Y)$

ii) $ac \text{Cov}(X, Y)$

iii) $abcd \text{Cov}(X, Y)$

iv) $bd \text{Cov}(X, Y)$

e) In vital statistics, the rates of vital events are measured in:

i) fraction

ii) percentages

iii) per thousand

iv) per million

B) State whether the following statement is True or False: **[1 each]**

a) If $N.R.R. < 1$ then there is increase in population.

b) Mode of a random variable is the maximum value that X takes.

c) If X and Y are independent then conditional mean of Y given $X = x$ is same as mean of Y

d) If X follows Binomial (5, 0.6) then mean of X is 3.

e) Variance of a random variable is always negative.

Q2) Attempt Any Four of the following:

[4×5=20]

- a) Define Poisson distribution. Also mention three real life situations, where the distribution is applicable.
- b) Obtain mean and variance of discrete uniform random variable taking values 1, 2... n.
- c) Explain how S.T.D.R is superior to C.D.R.
- d) Let a random variable X has Binomial (10, 0.7), find:
 - i) $P(X=2)$
 - ii) $P(X \geq 1)$
 - iii) $\text{Var}(X)$
 - iv) $P(X=5.2)$
- e) Define the distribution function of a discrete random variable also state its properties.
- f) Given the following distribution function of random variable X

X	0	1	2	3	4
F(x)	0.1	0.3	0.45	0.75	1

Obtain:

- i) p.m.f. of X
- ii) $P(2 < X < 4.5)$
- iii) mode of X

Q3) Attempt Any Four of the following:

[4×5=20]

- a) Suppose a fair coin is tossed thrice, X denotes number of heads obtain the probability distribution of X also compute $E(X+2)$.
- b) Define CBR, GFR and ASFR as measures of fertility rates.
- c) Suppose two fair dice are rolled, X is the sum of number on the uppermost face obtain the probability distribution of X also obtain $E(X)$.
- d) Discuss the utility of vital statistics.
- e) Let X follows binomial distribution with mean = 16 and variance = 4.

Find :

- i) the parameters of the distribution.
- ii) $P(X=0)$
- iii) $P(X \geq 2)$
- f) Obtain mean and variance of discrete uniform random variable taking values 0, 1, 2... 9.

Q4) Attempt Any Two of the following:

[2×10=20]

- a) Compute correlation coefficient between X and Y for the joint probability distribution of (X,Y) as given below:

X \ Y	0	1	2
0	1/4	0	1/4
1	1/8	1/8	1/4

- b) Let (X, Y) be a bivariate discrete r.v.s. with joint probability distribution as given below:

X \ Y	1	2	3	4
0	$\frac{1}{24}$	$\frac{1}{12}$	$\frac{1}{12}$	$\frac{1}{24}$
1	$\frac{1}{12}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{12}$
2	$\frac{1}{24}$	$\frac{1}{12}$	$\frac{1}{12}$	$\frac{1}{24}$

Compute:

- Marginal probability distribution of X .
 - Marginal probability distribution of Y .
 - Conditional probability distribution of X given $Y = 3$.
 - Conditional probability distribution of Y given $X = 2$.
- c) Compute GRR and NRR. Interpret your results for the following vital Statistics.

Age-group	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44
Female population	9000	9200	8900	8600	8400	8500
No.of births	180	1012	1068	774	420	170
Survival factor	0.92	0.91	0.90	0.89	0.89	0.86

Consider proportion of female births as 0.48.

- d) What is vital statistics? Describe in brief various methods of collecting vital statistics.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2966

[Total No. of Pages : 4

[6537]-496

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

CC-1D : Introduction to Applied Ethics (G-2)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24423)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each : [15]

- a) Write the importance of Hippocratic Oath.
- b) Briefly state the nature of any one type of Indian Health Care System.
- c) Explain the Inter religious marriage from the point of view of Marital Ethics.
- d) State the meaning of Meta Ethis.
- e) State Aldo Leopold's the concept of Land Ethics.

Q2) Write short notes on any three of the following question in 100 words each : [15]

- a) Nature of Normative Ethics.
- b) Social distancing and Social responsibility in pandemic.
- c) Importance of Medical Ethics.
- d) Marriage as a ceremony.
- e) Experiment on Animals.

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each : [20]

- a) Discuss arguments Against Animal right.
- b) Explain the 'Live in Relationship' from the point of view of Marital Ethics.
- c) Explain the importance of immunity in pandemic.

Q4) Answer any one of the following the questions in 400 words each : [20]

- a) Explain in detail about the nature and scope of Environmental Ethics.
- b) Explain briefly any four principles of Medical Ethics.

Total No. of Questions : 4]

PE-2966

[6537]-496

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

CC-1D : Introduction to Applied Ethics (G-2)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24423)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [15]

- अ) हिप्पोक्रेटिकच्या शपथेचे महत्व लिहा.
- ब) भारतीय आरोग्य सेवा प्रणालीतील कोणत्याही एका प्रकाराचे स्वरूप थोडक्यात सांगा.
- क) वैवाहिक नीतिशास्त्राच्या दृष्टीकोणातून 'आंतरधर्मीय विवाह' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) अधीनीतिशास्त्राचा अर्थ स्पष्ट करा.
- इ) आल्डो लिओपोल्डोची 'भूमिनीतीची' संकल्पना सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 100 शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : [15]

- अ) आदर्शी नीतिशास्त्राचे स्वरूप
- ब) महामारीच्या काळातील सामाजिक अंतर व सामाजिक जबाबदारी
- क) वैद्यकीय नीतिशास्त्राचे महत्व
- ड) विवाह एक संस्कार
- इ) प्राण्यांवरील प्रयोग

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) प्राण्यांच्या हक्काविरोधी युक्तिवादावर चर्चा करा.
- ब) वैवाहिक नीतिशास्त्राच्या दृष्टीकोणातून 'लिव्ह इन रिलेशनशिप' संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) महामारीदरम्यान रोगप्रतिकार शक्तीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) पर्यावरणाच्या नीतिशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) वैद्यकीय नीतिशास्त्रातील कोणतीही चार तत्त्वे सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE2967

[Total No. of Pages : 2

[6537]-497

S.Y.B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH - III

**Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24851)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write reports based on the given data. (Any Two)

[16]

- a) Write a detailed visit report summarizing your experience at the historical museum, have recently visited, including notable exhibits insights gained and significant historical artifacts noticed during the visit.
- b) Draft a comprehensive event report of the send-off function held for the final year students in the English department of your college on 5th March, 2024. While writing the report include highlights of the event speeches delivered memorable moments shared and any other noteworthy aspect.
- c) Your class teacher asked for your team to find out literacy rate in a slum area of your town. Write a survey report highlighting the findings and recommendations based on your survey.

**Q2) a) Write a script for compering a programme based on the given data :
(Any one)**

[10]

- i) You are entrusted with a responsibility to host the welcome function organized for the first year students. Dr. Yuvraj Saxena will preside over the function. Write a compering script for the function highlighting the sequence of events, Welcome address, introduction of the chief guest, felicitation, speeches and vote of thanks.
- ii) Suppose you and one of your friends are going to compare the prize distribution ceremony in your college. Write a compering script of the ceremony.

P.T.O.

- b) Attempt any Two of the following: [10]
- i) Write a short note on 'Blog Writing'.
 - ii) What are the essential elements of a successful blog post?
 - iii) Illustrate the key characteristics of a personal blog and explain how does it differ from other types of blogs.

Q3) Attempt any Two of the following: [12]

- a) What are the challenges and opportunities facing Radio as a mass media platform in the future?
- b) What are the essential components of a Radio studio setup?
- c) What is the nature of Radio programmes? Explain how it is a combination of 'entertainment' and 'Knowledge'.

Q4) Attempt any Two of the following: [12]

- a) Enumerate the strengths of Television as a powerful tool for advertising and marketing.
- b) Write a note on contribution of Television in promoting learning through 'educational programmes'.
- c) Write a note on importance of 'Programme unit' in a Television studio.

Q5) Attempt any Two of the following: [10]

- a) Discuss the role of visual versus audio programmes in capturing and retaining audience attention on Television and Radio respectively.
- b) Compare and contrast Radio and Television as mass media platforms.
- c) Differentiate between the language used for programmes broadcasted on Radio and Television.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2968

[6537]-498

S.Y.B.A. (Vocational)

ENVIRONMENT

TRAVEL & TOURISM MANAGEMENT

Hotel Management - IV

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (Paper - IV) (24861) (Theory)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each)

[16]

- a) What is the concept of a capsule hotel?
- b) Can you elaborate on the notion of a meal plan?
- c) Who founded the Leela Palace hotel?
- d) Can you elucidate the idea behind a boat house?
- e) How would you define a studio room?
- f) What does VISA stand for?
- g) In the context of a hotel, what constitutes room service?
- h) What does FLT stand for?
- i) What is the term for a hotel located near an airport?
- j) What does GLT stand for?

P.T.O.

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each). [18]

- a) What room categories does hotel offer and what amenities come with each category?
- b) Detail the diverse meal packages provided by the hotels.
- c) What are the different channels for making reservations?
- d) Examine the classification of hotels.

Q3) Answer any two (Around 100 words each) [16]

- a) What are the various categories of catering services and their contributions to the hotel industry?
- b) What specific visa requirements should individuals keep in mind for Foreign Leisure Trips (FLTs)?
- c) Describe the notion of a hotel offering and its importance within the realm of the hospitality sector.

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each). [20]

- a) What are the steps involved in the arrival and departure processes at a hotel, emphasizing any technological advancements or touchless alternatives accessible to visitors?
- b) What fundamental elements comprise a hotel offering, and how do they enhance the overall satisfaction of guests?

